

Kristina Sesar i Arta Dodaj

Seksting

**SEKSTING:
RAZMJENA SEKSUALNO
EKSPPLICITNOG SADRŽAJA**

Sveučilište u Mostaru, 2020. godina

Kristina Sesar i Arta Dodaj
SEKSTING: RAZMJENA SEKSUALNO
EKSPPLICITNOG SADRŽAJA

SEKSTING: RAZMJENA SEKSUALNO EKSPPLICITNOG SADRŽAJA

AUTORICE:

.....

Kristina Sesar
Arta Dodaj

IZDAVAČ:

.....

Sveučilište u Mostaru

RECEZENTI:

.....

Prof. dr. sc. Renko Đapić
Prof. dr. sc. Nataša Šimić

LEKTOR:

.....

Tomislav Salopek, prof.

GRAFIČKA PRIPREMA:

.....

Igor Jeremić, graf. inž.

ŠTAMPA:

.....

Copy Centre, Brčko

TIRAŽ:

.....

80 kom.

Kristina Sesar i Arta Dodaj

**SEKSTING: RAZMJENA
SEKSUALNO EKSPLICITNOG
SADRŽAJA**

Mostar, 2020. godina

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
POGLAVLJE 1.	
DEFINIRANJE I RAŠIRENOST SEKSTINGA	9
1.1 Uvod.....	10
1.2 Definiranje sekstinga.....	12
1.3 Vrste sekstinga.....	13
1.4 Raširenost sekstinga.....	15
POGLAVLJE 2.	
TEORIJSKA OBJAŠNJENJA SEKSTINGA	19
2.1. Tradicionalan pristup: devijantna perspektiva sekstinga.....	20
2.1.1. Kriminološke teorije delinkventnog ponašanja.....	20
2.1.2. Teorije socijalnog učenja.....	21
2.2. Noviji pristup: suvremena perspektiva sekstinga.....	23
2.2.1. Evolucijske teorije ponašanja.....	23
2.2.2. Teorija multiplih ciljeva.....	24
2.3. Ostale teorije.....	26
2.3.1. Motivacijski teorijski model sekstinga.....	26
POGLAVLJE 3.	
ODREDNICE SEKSTINGA	29
3.1. Individualne odrednice sekstinga.....	30
3.1.1. Demografska obilježja.....	30
3.1.2. Kognitivne i socijalne karakteristike.....	32
3.1.3. Obilježja intimnih veza.....	34
3.1.4. Osobine ličnosti.....	36
3.1.5. Emocionalna regulacija.....	38
3.1.6. Privrženost.....	39
3.2. Kontekstualne odrednice sekstinga.....	41
POGLAVLJE 4.	
POSLJEDICE SEKSTINGA	45
4.1. Psihološke posljedice sekstinga.....	46
4.1.1. Emocionalne teškoće.....	46
4.1.2. Samopoštovanje.....	47
4.2. Posljedice u socijalnom funkcioniranju.....	48
4.2.1. Rizična ponašanja.....	48
4.2.2. Izloženost različitim oblicima zlostavljanja.....	49

POGLAVLJE 5.

PROCJENA, TRETMAN I PREVENCIJA SEKSTINGA	53
5.1. Procjena sekstinga.....	54
5.1.1. Klinička procjena sekstinga.....	54
5.1.2. Mjerni instrumenti za procjenu sekstinga.....	56
5.2. Tretman sekstinga.....	58
5.3. Prevencija sekstinga.....	60
5.3.1. Preventivni programi	60
5.3.2. Uloga roditelja u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga.....	62
5.3.3. Uloga škole u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga.....	62
5.3.4. Uloga profesionalaca u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga.....	64
5.3.5. Preporuke profesionalcima u provođenju edukativnih preventivnih aktivnosti za djecu i mlade.....	65
POGOVOR	69
LITERATURA	71
PRILOZI	89
O AUTORICAMA	93
RECENZIJE	97

PREDGOVOR

Knjiga *Seksting: razmjena seksualno eksplicitnog sadržaja* prva je knjiga o sekstingu na hrvatskom jeziku koja nudi sve potrebne informacije o ovoj tematici. Područje sekstinga u Hrvatskoj krenulo se istraživati 2015. godine, a u Bosni i Hercegovini od 2019. Pregledom literature naći ćemo malo objavljenih istraživanja na našim područjima. Usprkos tomu što se povećava broj istraživanja na ovom području u svijetu, a nešto manje u nas, ova je tema tek u začetcima sustavnog istraživanja.

Svrha nam je bila ponuditi sveobuhvatan prikaz trenutačno propulzivnoga istraživačkog područja. U ovoj knjizi na sustavan i didaktički koncipiran način obrađujemo problematiku sekstinga. U prvom poglavlju iscrpno objašnjavamo postojeće spoznaje o prirodi i raširenosti sekstinga. S obzirom na poteškoće oko definicije i s obzirom na načine operacionalizacije sekstinga, pri čemu među istraživačima još uvijek nije postignut konseznus o njegovoj definiciji, u drugom dijelu poglavlja nudimo vlastitu definiciju sekstinga kao heterogenu kategoriju. U drugom se poglavlju detaljno bavimo analizom teorijskih tumačenja sekstinga, koristeći se spoznajama iz područja kliničke, edukacijske, socijalne i evolucijske psihologije. U sljedećim poglavljima nastojimo prikazati odrednice sekstinga oslanjajući se na dosadašnja istraživanja o njemu. Predložile smo opći teorijski model čimbenika rizika i motivacijskih mehanizama za sudjelovanjem u sekstingu. Kako bismo dale što potpuniji uvid u područje sekstinga i približile ga osobama koje su u izravnom doticaju s mladima koji sudjeluju u sekstingu, u zadnjem smo poglavlju prikazale postupak kliničke procjene sekstinga, kao i preventivne i tretmanske pristupe u radu s osobama izloženima sekstingu te ostalima koji su uključeni u njega.

Imajući u vidu sadržajnu jasnoću i preglednost knjige, pisale smo je u obliku udžbenika pa se nadamo da će tekst biti koristan u području obrazovanja. Nadamo se da će u okviru primijenjenih kolegija knjiga biti korisna u podučavanju studenata psihologije i drugih društvenih znanosti o elementarnim znanjima o sekstingu. Također se nadamo se da će ova knjiga biti korisna znanstvenicima u istraživanju ovog fenomena, kao i profesionalcima u prepoznavanju i radu s osobama koje sudjeluju u sekstingu. Znanstvena vrijednost knjige proizlazi iz originalnosti pristupa razmatranju problematike sekstinga kroz primjere suvremenih empirijskih nalaza. Detaljan opis kliničke procjene sekstinga te prijedloga preventivnih programa stručni su doprinos ove knjige.

Autorice

POGLAVLJE 1.

POGLAVLJE 1.

DEFINIRANJE I RAŠIRENOST SEKSTINGA

Što biste vi učinili?

U razredu je predviđena tema seksting, odnosno razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija. Kako biste provjerili razinu znanja adolescenata o ovoj temi, pitat ćete da vam objasne što je to za njih dijeljenje seksualno eksplicitnog sadržaja.

„To je za mene slanje fotografija bilo kojega dijela tijela koje je obično pokriveno kupaćim kostimom“, navodi Iva.

„Tako je“, dodaje Mario. „Pokatkad se našalim i pošaljem takve fotografije svojim prijateljima. Nije to ništa strašno.“

„Ako mi dečko zatraži da mu pošaljem svoju fotografiju, ne samo u kupaćem već i голу, normalno da ću mu je poslati“, kaže Barbara.

Ante ističe: „Ako i primim takvu fotografiju, poslati ću je nekolicini prijatelja od povjerenja“.

„Neću je poslati samo prijateljima nego i poznicima. Pa što! Nije moja odgovornost da razmišljam o tome gdje će ona završiti“, nadovezuje se Mario.

Kritičko mišljenje

- Ako se prisjetite svojih školskih dana, jesu li vaša iskustva bila slična ovomu što je navedeno?
- Kako biste definirali seksting?
- Što mislite u kojoj je mjeri seksting prisutan među mladima?

Kada dođete do kraja ovog poglavlja, moći ćete ponuditi odgovore na ova i slična pitanja:

- Koji je utjecaj tehnologije na ponašanje mladih osoba?
- Što je seksting?
- Koje su četiri najpoznatije klasifikacije sekstinga?
- Koliko je seksting raširen u nas i u svijetu?

1.1 Uvod

Većina mladih ljudi nije u mogućnosti sjetiti se razdoblja prije videokonferencija, blogova, elektroničke pošte, društvenih mreža, aplikacija koje omogućuju komunikaciju preko interneta i koje su postale svakodnevni dio njihovih života. Brojna do sada provedena istraživanja potvrđuju da se velika većina mladih osoba svakodnevno koristi digitalnim uređajima i društvenim mrežama (Englander, 2011; Lenhart i sur., 2011).

Internet i pametni telefoni inkorporirani su u sve aspekte života i glavni su socijalizacijski alati među mladima (Chalfen, 2009; Campbell, 2005; Louw i Louw, 2007). Digitalna se komunikacija najčešće upotrebljuje za pozitivne interakcije među mladim osobama. Na primjer, pametni telefoni omogućuju mladim osobama da preko socijalnih mreža uspostavljaju međusobnu tekstualnu i vizualnu komunikaciju bez obzira na prostornu udaljenost. Integrirane kamere u računalima i mobilnim aparatima omogućuju vrlo lako stvaranje fotografija i njihovo brzo i jednostavno dijeljenje.

Nove tehnologije omogućuju i nove oblike „normalnih“ društvenih aktivnosti mladih ljudi te istodobno prenose njihove intimne veze u digitalnu sferu preko društvenih mreža i aplikacija za komunikaciju. Za mlade ljude postaje sve teže razdvojiti stvarni život od virtualnog, što za posljedicu ima da virtualno postaje ekstenzija svakodnevnog života mladih ljudi (Ringrose i sur., 2012; Van Doorn, 2011). U skladu s tim, umjesto izlazaka na kavu ili druženja izvan domova, mlade osobe socijalne interakcije održavaju preko blogova¹, mrežnih stranica, socijalnih mreža i aplikacija (npr. *Facebook*, *Instagram*, *What's up*, *Viber*...) za komunikaciju (Horst i sur., 2010).

Tehnološki se mediji ne upotrebljuju samo za komunikaciju i nove načine razvoja i održavanja veza nego i za stvaranje virtualne slike o sebi i stjecanje popularnosti među vršnjacima kroz pozitivnu samopromociju (Siibak, 2009). Prema Simpson (2013), tehnologija osigurava prostor za izgradnju alternativnih oblika identiteta. Slika o sebi više ne mora biti konstruirana u realnome vremenu, umjesto toga, mladi ljudi mogu kreirati i oblikovati zamišljenu sliku o sebi i svojoj osobnosti preko medija (King, 2012; Simpson, 2013). Ovo može uključivati, na primjer, pažljiv odabir fotografija koje se objavljuju na različitim društvenim mrežama ili medijima za komunikaciju sa svrhom kreiranja poželjne slike o sebi (Siibak, 2009; Zemmels, 2012). Međutim, fotografije mogu postati dio digitalnog opisa mlade osobe, mogu biti trajno pohranjene i u određenim situacijama biti

---

¹ Blog je oblik objavljivanja informacija na internetu te sadrži prvenstveno periodičke članke, složene u obrnutom vremenskom slijedu: najnoviji članci nalaze se na vrhu stranice (Wikipedija).

iskorištene za zlostavljanje ili zastrašivanje osoba koje se nalaze na fotografiji. Posebno je zabrinjavajuća činjenica da se fotografije ovog tipa međusobno dijele bez odobrenja mlade osobe koja se nalazi na fotografiji. Samim time mobilni telefoni i računala mogu postati alati za (spolno) zlostavljanje vršnjaka (Powell, 2009; Quadara, 2010) te time uzrokovati i negativne psihološke posljedice u mladim osoba izloženih takvim oblicima ponašanja.

Tehnološki napredak, te upotreba mobilnih aparata i računala ima utjecaj i na seksualnost mladih osoba, osobito adolescenata (Benotsch i sur., 2013). Seksualnost je u posljednjem desetljeću postala iznimno vizualizirana, komercijalizirana i tematizirana u popularnoj kulturi kroz socijalne mreže, filmove i videouratke glazbenika (Ringrose i sur., 2012; Van Ouytsel i sur., 2014). Pornografija je lako dostupna na internetu. Pornozvijezde i starlete u masovnim medijima dobivaju golemu pozornost i svakodnevno se objavljuju informacije o njihovim aktivnostima. Danomice se oglašavaju tečajevi plesa na šipki, trbušnog plesa i plesa u krilu (Levy, 2005). Sve navedeno pridonosi razvijanju društvenog konteksta u kojemu seksualnost više nije tabu-tema (Curnutt, 2012; Ringrose i sur., 2012).

Mlade su osobe postale manje osjetljive na seksualno eksplicitne sadržaje kojima su izložene u medijima (Shafron-Perez, 2009; Walker i sur., 2011). Barham (2004) ide idalje u svojim navodima te ističe da je internet odgovoran za općeprisutnost seksa u životu mladih osoba. Oko 90 % mladih osoba, prema rezultatima istraživanja Louge (2006), bilo je slučajno izloženo pornografskim fotografijama na internetu. Adolescentima je postalo iznimno jednostavno pronaći seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih medija (Korenis i Billick, 2014).

U kontekstu navedenih promjena u društvu i u percepciji seksualnosti, aktivnost kao što je razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija postala je sastavnim dijelom seksualnog ponašanja mladih osoba. Chalfen (2009) navodi da je seksting zapravo ono što se i prije događalo, razmjena riječi i fotografija, ali na način koji je u skladu s trenutačnim medijskim i tehnološkim promjenama i mogućnostima koje su te promjene donijele sa sobom. Neki liberalniji autori smatraju da je seksting samo novi oblik eksperimentiranja sa seksualnošću u razdoblju adolescencije te da su mlade osobe oduvijek na neki način upotrebljavale tehnologiju kako bi izrazile svoju seksualnost (Chalfen, 2009; Hand i sur., 2009; Muscari, 2009). Tomu u prilog idu i navodi nekih istraživanja (Funnell, 2011) prema kojima je seksting moderna verzija ponašanja kakvo je prije bilo prisutno u mladim osoba „pokaži mi ti svoj pa ću ja tebi pokazati svoju“. U nastavku ovog poglavlja nalazi se kratak pregled definicija i vrsta sekstinga, uključujući i njegovu raširenost.

1.2 Definiranje sekstinga

Riječ seksting, koja je u Oxfordov rječnik ušla nedavne, 2011. godine, izvedenica je od engleskih riječi *sex* i *texting*. Sam termin seksting još uvijek je tema brojnih rasprava među istraživačima i profesionalcima. Određen broj autora smatra da je termin seksting prvi put kreirao novinar u Velikoj Britaniji potkraj prvog desetljeća 21. stoljeća. Drugi vjeruju da je termin stvoren početkom 21. stoljeća u potpuno drukčijem kontekstu: označivao je seksualnu konverzaciju tekstualnim porukama koristeći se SMS tehnologijom (engl. *Short Message Service*; Albury i Crawford, 2012), dok se u današnje vrijeme najčešće misli na slanje seksualiziranih fotografija preko MMS tehnologije (engl. *Multimedia Messaging Service*; Gillespie, 2013).

Upotreba termina seksting i njegovo definiranje variraju ovisno o vremenu kada su nastale definicije te o autorima koji su se bavili istraživanjem ovog fenomena (Drouin i sur., 2013; Klettke i sur., 2014). Prvu znanstvenu definiciju sekstinga dao je Chalfen (2009). Prema autoru, seksting se odnosi na razmjenu provokativnog ili seksualno eksplicitnog sadržaja, kao što su tekstualne poruke, fotografije i/ili videoprikazi s pomoću pametnih telefona, interneta i/ili socijalnih mreža. Sličnu definiciju sekstinga predložio je Nacionalni centar za nestalu i zlostavljaju djecu (*National Center for Missing and Exploited Children, NCMEC*, 2009), pri čemu je seksting definiran kao pisanje poruka seksualno eksplicitnog sadržaja, fotografiranje sebe i/ili svojih vršnjaka na seksualno eksplicitan način te razmjena tih poruka i/ili fotografija među svojim vršnjacima. Hudson (2011) definirao je seksting kao elektroničko ili mobilno slanje, postavljanje, dijeljenje ili prosljeđivanje seksualno eksplicitnih poruka i/ili fotografija. Među fotografijama koje otkrivaju sebe, neke prikazuju intimne dijelove u kupaćim kostimima ili donjem rublju, neke gole dijelove tijela ili cijelo tijelo, a neke sadržavaju i prikaze seksualne aktivnosti (npr. masturbacija) (Mitchell i sur., 2012). Autor Hudson (2011) je broj platformi i alata koji dopuštaju distribuciju ovakvih sadržaja dopunio društvenim mrežama i aplikacijama koje omogućuju elektroničku komunikaciju.

Barrense-Dias i sur. (2017) u svojem pregledu 18 istraživanja objavljenih od 2012. do 2015. godine ističu da se definicije sekstinga razlikuju u terminima akcije (slanje, primanje i prosljeđivanje), vrstama sadržaja (poruke, fotografije i videozapisi), seksualnim obilježjima i načinima prijenosa sadržaja. Međutim, većina autora koji su ponudili definicije sekstinga slaže se oko činjenice da su osnovica ovog ponašanja slanje, primanje i objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa (bilo da je riječ o vlastitim polugolim/golim fotografijama/videozapisima ili fotografijama/videozapisima neke druge osobe)

preko mobilnog telefona, interneta ili društvenih mreža (Brown i sur., 2009; Calvert, 2009; Corbett, 2009; Dilberto i Matthey, 2009; Halder i Jaishankar, 2014; Jaishankar, 2009; Walker i Moak, 2010). Svim je definicijama sekstinga zajedničko i da seksting uključuje razmjenu seksualno eksplicitnog sadržaja putem raznih, danas dostupnih kanala.

Ipak, neki autori idu dalje od same definicije i naglašavaju potrebu definiranja sekstinga kao heterogene, a ne jedinstvene kategorije ponašanja (npr. Calvert, 2009; Dodaj i Sesar, 2019; Wolak i Finkelhor, 2011). Pri tome različiti autori stavljaju naglasak na antecedente sekstinga.

1.3 Vrste sekstinga

Teoretičari i istraživači odavno su uočili da je unutar kategorije sekstinga moguće razlikovati različite vrste sekstinga. Najpoznatija i najviše upotrebljavana podjela jest ona prema kojoj se razlikuje „primarni“ od „sekundarnog“ sekstinga (Calvert, 2009). Pod *primarnim* sekstingom, Calvert (2009) razumijeva slanje osobnih fotografija seksualnog sadržaja drugima. Ako se fotografije seksualnog sadržaja prosljeđuju drugim osobama, pri čemu se na fotografijama ne nalazi osoba koja ih prosljeđuje, riječ je o *sekundarnom* sekstingu. Dok je primarni seksting konsenzualan, što znači da su fotografije seksualnog sadržaja poslane uz pristanak osobe koja je na njima, pri sekundarnom sekstingu može se dogoditi da fotografije seksualnog sadržaja budu poslane drugim osobama bez znanja ili odobrenja osobe koja je na fotografiji (Calvert, 2009). Uz dvije osnovne vrste sekstinga, Calvert (2009, 2013) razlikuje i treći oblik, tzv. *osvetnički seksting*, kojeg definira kao javno dijeljenje seksualno eksplicitnih sadržaja bivšeg partnera bez njegova/njezina odobrenja. Ovakav oblik sekstinga može uključivati i informaciju o identitetu osobe prikazane na fotografijama (Tungate, 2014).

Nadalje, tipologija koju su predložili Wolak i suradnici (2012) uvodi čimbenike za procjenu štetnosti naglašavajući razliku između problematičnog i eksperimentalnog sekstinga. *Problematicni* seksting uključuje kriminalne elemente i/ili elemente zlostavljanja, te se može odnositi na uključivanje odraslih u razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja s maloljetnicima ili na nasilna ponašanja među vršnjacima kao što je seksualno zlostavljanje, iznuđivanje, prijetnje i prosljeđivanje sadržaja protiv volje ili bez znanja osobe koja se na njima nalazi. Iz navedenog slijedi da problematični seksting uključuje nasilje preko interneta i/ili korištenje digitalnim medijima za distribuciju neugodnih, lažnih ili neprijateljskih informacija među vršnjacima. Ovakav oblik sekstinga

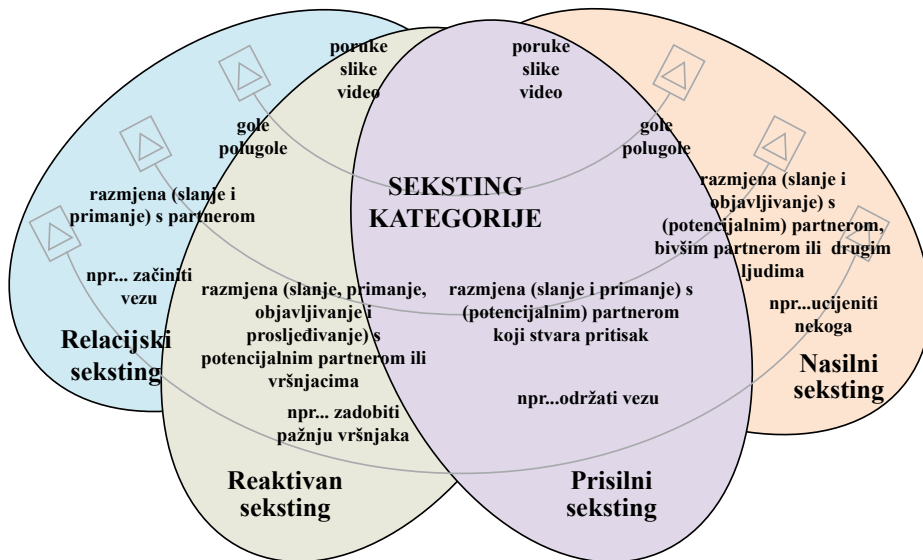
promatra se kao rizično ponašanje koje može rezultirati negativnim posljedicama (O’Keeffe i Clarke-Pearson, 2011). S druge strane, *eksperimentalni* seksting podrazumijeva slanje vlastitih fotografija ili videoprikaza prijateljima i/ili intimnim partnerima, u kontekstu romantične veze ili traženja uzbuđenja. Svrha takvog oblika nije naštetiti osobi i ne uključuje elemente kriminalnog ponašanja (Wolak i Finkelhor, 2011). Autori su predložili termin *eksperimentalni* seksting upravo zato što nema dokaza da ovakva ponašanja izlaze izvan okvira obrazaca ponašanja koji su karakteristični za razdoblje adolescencije, a uključuju flertovanje, traženje potencijalnih partnera, eksperimentiranje sa seksualnošću, skretanje pozornosti vršnjaka i sl. (Wolak i Mitchell, 2011).

Iz dosadašnjih istraživanja proizlazi i podjela sekstinga na aktivni i pasivni. *Aktivni* seksting uključuje kreiranje, slanje i objavljivanje seksualno eksplicitnih sadržaja drugim osobama, dok se *pasivni* seksting odnosi na primanje takvih sadržaja (Temple i Choi, 2014). Više informacija o ovoj tipologiji može se pronaći na internetskoj stranici Istraživačkog centra za istraživanje kriminala prema djeci (www.unh.edu/ccrc).

Recentno, integracijom, rekonceptualizacijom i daljnjim proširivanjem modela koji počivaju na perspektivi sekstinga kao normalnog ili devijantnog ponašanja, predložili smo (Dodaj i Sesar, u postupku objave) četverokomponentni model sekstinga (slika 1.), prema kojemu postoje četiri oblika sekstinga koji se razlikuju po motivacijskim aspektima i komponentama sekstinga (sadržaj poruke, stupanj eksplicitnosti sadržaja, format komunikacije i stupanj konsenzusa): relacijski seksting, reaktivan seksting, prisilni seksting i nasilni seksting. Relacijski seksting odnosi se na razmjenu (primanje i slanje) seksualnog eksplicitnog sadržaja (npr. fotografije polugolog i/ili golog tijela), dobrovoljno i u različitom formatu (poruke, slike i videozapisi) u svrhu poticanja ili održavanja intimnosti i veze s (potencijalnim) partnerom. Reaktivni seksting podrazumijeva razmjenu (slanje, primanje, objavljivanje i prosljeđivanje) seksualno eksplicitnog sadržaja različitim stupnjem seksualnosti drugima s namjerom istraživanja i izražavanja sebe, ostvarivanja zabave ili popularnosti među vršnjacima. Prisilni seksting uključuje dijeljenje (primanje ili slanje) seksualno eksplicitnog sadržaja zbog pritiska vršnjaka ili intimnog (potencijalnog) partnera, dok je nasilni seksting onaj koji podrazumijeva traženje od druge osobe da šalje seksualno eksplicitne sadržaje, prosljeđuje takve sadržaje trećoj osobi ili ih javno objavljuje bez dopuštenja, sve u svrhu nanošenja štete drugoj osobi. Motivi sekstinga mogu se mijenjati s obzirom na okolnosti, pa su predložene komponente sekstinga dinamične. Primjerice, seksting motiviran željom za stjecanjem popularnosti može ujedno biti motiviran i željom za ostvarivanjem intimne veze. Ovakav primjer pokazuje da se oblik sekstinga dinamično mijenja iz reaktivnog u

relacijski seksting. Slično tomu, preklapanje može biti vidljivo kod prisilnog i reaktivnog sekstinga, kada osoba sekstingom može tražiti pažnju zbog pritiska vršnjaka. Detaljnije razumijevanje sekstinga moguće je kroz buduću empirijsku verifikaciju spomenutih komponenti sekstinga. Više o teorijskoj osnovi četverokomponentnog modela sekstinga, kao i detaljnije informacije o pojedinim komponentama sekstinga moguće je se pronaći u originalnom objavljenom radu autora Dodaj i Sesar (u postupku objave).

Slika 1. Četverokomponentni model sekstinga (Dodaj i Sesar, u postupku objave)

1.4 Raširenost sekstinga

Znatan broj istraživanja u ovom području bavio se raširenošću razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja među mladima u razdoblju adolescencije i mlađe odrasle dobi. Usporedbe postojećih rezultata istraživanja otežane su zbog razlika u samom definiranju sekstinga, koje autori dosadašnjih istraživanja također naglašavaju (npr. Drouin i sur., 2013; Lounsbury i sur., 2011). Druga skupina čimbenika koja također pridonosi razlikama u dobivenim rezultatima uključuje samu metodologiju provedenih istraživanja i odnosi se na različite uzorke sudionika istraživanja, razlike u medijima koji su iskorišteni za slanje seksualno eksplicitnog sadržaja, različit sadržaj poslanih poruka (tekstualna poruka ili fotografija) te status veze u okviru koje se šalju seksualno eksplicitne poruke.

Pregledom ukupno 88 znanstvenih članaka objavljenih u petogodišnjem razdoblju, točnije, od siječnja 2009. do rujna 2014. godine, Cooper i suradnici (2016) izvještavaju o raširenosti slanja i objavljivanja seksualno eksplicitnih poruka među adolescentima u rasponu od 7 do 27 %. Analizirajući 18 istraživanja objavljenih između 2012. i 2015. godine, autori Barrense-Dias i suradnici (2017) dolaze do sličnih podataka, prema kojima je od 2,5 do 27,6 % adolescenata bilo uključeno u aktivni seksting. Prema dobivenim rezultatima istraživanja autora Barrense-Dias i suradnika (2017) pasivni je seksting rašireniji i u njemu sudjeluje od 7,1 do 60 % adolescenata.

Osim među adolescentima, raširenost sekstinga ispitivana je i među mlađim odraslim osobama u dobi od 18 do 25 godina. Provedena istraživanja pokazuju da je od 20 do 48,5 % mladih poslalo ili objavilo fotografiju ili videozapis vlastita golog ili polugolog tijela (Hudson i sur., 2014; Reyns i sur., 2013). Nadalje, prema rezultatima Nacionalne kampanje za prevenciju tinejdžerskih i neplaniranih trudnoća i CosmoGirl (*National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy i CosmoGirl.com*) iz 2008. godine, 59 % mladih odraslih osoba poslalo je ili objavilo seksualno sugestivnu tekstualnu poruku, dok je njih 64 % primilo takvu poruku.

Pregledom recentnih istraživanja o raširenosti sekstinga na području Republike Hrvatske, vidljivo je da je 33,7 do 64,4 % mladih sudjelovalo u sekstingu (Burić i sur., 2018; Kričkić i sur., 2017; Vrselja i sur., 2015). Ispitujući adolescente u dobi od 15 do 17 godina, Vrselja i suradnici (2015) nalaze da je 39,9 % adolescenata barem jednom u životu poslalo ili postavilo seksualno eksplicitni sadržaj unutar medija. Longitudinalno istraživanje (Burić i sur., 2018) provedeno na uzorku od 791 mladog adolescenta, dobi 16 godina, pokazuje da je gotovo polovica adolescenata sudjelovala u slanju seksualno eksplicitnog sadržaja. Između 36,6 i 46 % srednjoškolaca u prvoj je točki mjerenja barem jednom sudjelovala u sekstingu slanjem seksualno eksplicitne poruke, dok su u drugoj točki mjerenja podatci ponešto drukčiji i upućuju na manju raširenost sekstinga, koja iznosi između 33,7 i 37,7 %. Raširenost sekstinga u Hrvatskoj ispitivana je i na uzorku studenata dobi od 18 do 27 godina (Kričkić i sur., 2017). Dobiveni su nalazi pokazali da je 57,4 % studenata sudjelovalo u slanju te 64,4 % u primanju seksualno eksplicitnih sadržaja. Prema dobivenim rezultatima, 1 % studenata prosljedilo je ili pokazalo primljeni sadržaj osobama kojima taj sadržaj nije bio namijenjen.

Kada je riječ o istraživanjima na području Bosne i Hercegovine, dvije studije (Dodaj i sur., 2019a, 2019b) provedene na uzorku srednjoškolaca pokazale su da oko 11,25 do 32,31 % njih sudjeluje u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja. Slične su frekvencije uočljive i pri istraživanju među mladim odraslim osobama

s područja Bosne i Hercegovine (oko 10,23 do 23,64 %; Sesar i Dodaj, 2019). Na osnovi dobivenih rezultata, kako domaćih, tako i inozemnih istraživanja, slijedi da raširenost sekstinga tijekom adolescencije i rane odrasle dobi varira ovisno o ispitivanim uzorcima, ali i o samoj operacionalizaciji pojma sekstinga. Očito je da nedostaju sustavna istraživanja na reprezentativnim uzorcima.

Sažetak

Teškoće u defniranju sekstinga postoje još od samog početka istraživanja ovog fenomena. Različiti istraživači u svojim definicijama stavljaju različito težište na pojedine aspekte sekstinga. U danas prevladavajućim definicijama pojam sekstinga nerijetko se označuje kao slanje, primanje i objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa (bilo da je riječ o fotografijama/ videozapisima vlastita polugolog/golog tijela ili o takvim fotografijama/ videozapisima neke druge osobe). Ipak, neki autori navode da seksting može imati različite oblike, te najčešće prave klasifikaciju ovisno o procjeni štetnosti sekstinga ili njegovim motivacijskim odrednicama. Dosadašnje znanstvene studije diljem svijeta pokazuju da mladi najčešće u razdoblju adolescencije počinju s razmjenom seksualno eksplicitnog sadržaja. Također, istraživanja pokazuju da je raširenost sekstinga relativno visoka i povećava se s dobi te da je seksting zastupljeniji među adolescentima negoli među adolescenticama.

Ključne riječi

seksting	pasivni seksting
primarni seksting	relacijski seksting
sekundarni seksting	reaktivan seksting
osvetnički seksting	prislni seksting
problematični seksting	nasilni seksting
eksperimentalni seksting	raširenost sekstinga
aktivni seksting	

POGLAVLJE 2.

POGLAVLJE 2.

TEORIJSKA OBJAŠNJENJA SEKSTINGA

Što biste vi učinili?

Mama primjećuje da mladi često sudjeluju u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja te o tome razgovara sa svojom kćeri adolescenticom. Tijekom razgovora s kćeri saznaje da ona često sudjeluje u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja. Na pitanje zašto to radi odgovorila je: „Jednostavno me to uzbuđuje. Ti znaš da sam ja otvorena za nove stvari.“ Teško joj je razumjeti zašto to njezina kći radi i razloge koje navodi te odlučuje o tome razgovarati s prijateljicom koja ima sina slične dobi. Prijateljica joj kaže kako je mladima to normalan način komunikacije. Seksting im je zabavan i često se njime koriste u komunikaciji s vršnjacima, ali i u okviru mladenačkih veza. Ne razumije zašto se prijateljica toliko uznemirila zbog aktivnog sudjelovanja njezine kćeri u sekstingu.

Kritičko mišljenje

- Sudjelovanje u sekstingu za vas je normalno ili devijantno ponašanje? Razjasnite.
- Što mislite zašto mladi sudjeluju u sekstingu?

Kada dođete do kraja ovog poglavlja, moći ćete ponuditi odgovore na ova i slična pitanja:

- Koji su tradicionalni i moderni teorijski pristupi objašnjenja sekstinga?
- Koje su sličnosti i razlike između postavki teorije socijalne kontrole i teorije mogućnosti?
- Kako mladi uče o sekstingu prema postavkama teorija socijalnog učenja?
- Koje su implikacije evolucijske teorije ponašanja za osobe koje sudjeluju u sekstingu?
- Koje su tri osnovne postavke teorije multiplih ciljeva?
- Kako motivacijski model sekstinga tumači seksting?

U ovom poglavlju bit će ponuđen pregled različitih teorijskih pristupa, kao i uvid u dosadašnja istraživanja koja proizlaze iz različitih teorija koje opisuju

seksting. Bit će prikazana dva široka pristupa, od kojih prvi razmatra seksting kao devijantno ponašanje, te drugi koji ga promatra kroz perspektivu uobičajenoga normalnog ponašanja. Teorije koje upućuju na integraciju obaju pristupa bit će opisane u dijelu „ostale teorije”.

2.1. Tradicionalan pristup: devijantna perspektiva sekstinga

2.1.1. Kriminološke teorije delinkventnog ponašanja

Dvije su dominantne kriminološke teorije koje objašnjavaju seksting: teorije socijalne kontrole/samokontrole (engl. *theories of social control/self-control*) i kriminološka teorija mogućnosti (engl. *crime opportunity theory*). Oba pristupa polaze od pretpostavke da su odrednice delinkventnog ponašanja jednake odrednicama sekstinga.

Teorije socijalne kontrole/samokontrole (Gottfredson i Hirschi, 1990; Hirschi, 1979) indirektno pridonose objašnjavanju sudjelovanja u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja. Teorije utemeljene na perspektivi kontrole pretpostavljaju da se delinkventno ponašanje ne uči opažanjem drugih, nego da postoji podjednaka motivacija za takvo ponašanjem među svim članovima društva. U središtu teorija kontrole nije pitanje zašto se adolescenti *uključuju* u delinkventno ponašanje, nego zašto se *ne uključuju*. Prema teorijama kontrole, pretpostavlja se da socijalne veze sprečavaju osobu od uključivanja u delinkventno ponašanje. Jedan od prvih teoretičara koji se bavio socijalnim vezama bio je Hirschi (1969). U svojem je radu ispitao četiri komponente socijalnih veza: privrženost, predanost, uključenost i uvjerenja (Hirschi, 1969). Hirschi (1969) ističe da, kada su socijalne veze slabe, pojedinci se često ponašaju delinkventno. Suprotno tomu, snažne veze s izraženim konvencionalnim društvenim normama odvrću pojedinca od devijantnoga djelovanja, kao i povezivanja sa socijalno devijantnim pojedincima (Hirschi, 1969).

Revidirana teorije kontrole (Gottfredson i Hirschi, 1990) ističe nisku razinu samokontrole ključnom odrednicom delinkventnog ponašanja. Nisku razinu samokontrole karakteriziraju impulzivnost, sklonost rizičnom ponašanju, nedostatak vještina, težnja za ostvarivanjem trenutnog zadovoljstva, nemogućnost planiranja, nerazumijevanje patnje drugih i oslabljena mogućnost dugoročnog nagrađivanja. Karakteristika niže samokontrole pripisana je ranim socijalizacijskim procesima u kojima roditelji nisu težili inhibiranju djetetova nepoželjnog i impulzivnog ponašanja. Drugim riječima, iskustva u ranome djetinjstvu koja ne osiguravaju djetetu da odgodi zadovoljstvo, razmotri bol

drugih i uspostavi kontrolu nad vlastitim emocijama i nagonima vode višoj impulzivnosti. Uzimajući u obzir sve navedeno, Gottfredson i Hirschi (1990) pretpostavljaju da pojedinci stječu sklonost delinkventnom ponašanju sa sniženom razinom samokontrole, a potom pronalaze delinkventne vršnjake s kojima se poistovjećuju i započinju činiti delinkventna djela.

Druga kriminološka teorija koja se može primijeniti u objašnjavanju sekstinga jest teorija mogućnosti (Cohen i Felson, 1979; Cohen i sur., 1981; Hindelang i sur., 1978). Ta teorija ističe da je prilika, stvorena životnim iskustvom izlaganja rizičnim situacijama i aktivnostima, osnovni temelj za delinkventno ponašanje. U kontekstu sekstinga, primjena tehnologije, vrijeme provedeno uz digitalnu tehnologiju, izloženost sekstingu, iskustvo romantične veze, različita članstva u organizacijama (npr. u bratstvu, atletskim timovima i sl.), konzumacija alkohola i psihoaktivnih tvari povećavaju vjerojatnost uključivanja u seksting (Reyns i sur., 2014).

Primjenjivost integriranih pretpostavki teorija samokontrole i mogućnosti ispitana je u radu Reynsa i suradnika (2014). Autori su na studentskom uzorku potvrdili primjenjivost tradicionalnih teorija samokontrole u objašnjavanju sekstinga. Dobiveni su podatci pružili i potporu teoriji mogućnosti da izlaganje seksualnim iskustvima pojačava daljnje sudjelovanje u sekstingu. Međutim, određeni stil života i životne rutine imale su bitan medijatorski utjecaj na odnos niske samokontrole i sekstinga, što upućuje na potrebu daljnjeg razvoja kriminološkoga teorijskog objašnjenja sekstinga.

2.1.2. Teorije socijalnog učenja

Teorije socijalnog učenja objašnjavaju mehanizme učenja delinkventnog ponašanja. U okviru tih teorija maloljetnici uče o delinkventnom ponašanju kada drugi, a) pojačavaju takvo ponašanje, b) podučavaju ih uvjerenju da je delinkventno ponašanje poželjno i c) čine model za oponašanje delinkventnog ponašanja (Akers, 1998; Southerland, 1947).

Southerland (1947) u svojoj teoriji diferencijalne asocijacije (engl. *differential association*) sugerira da mladi uče delinkventno ponašanje od onih koji takvo ponašanje provode te povezujući se s njima. Proširivši tu ideju, Burgess i Akers (1966) predlažu da se delinkvencija ne pojavljuje samo kada se povezujemo s osobama sklonima delinkventom ponašanju nego i kada takvo ponašanje osigurava jačanje nagrade u odsutnosti kazne. Postavke diferencijalne asocijacije testirane su na različitim oblicima delinkventnog ponašanja, uključujući zlouporabu psihoaktivnih supstancija (Akers i sur., 1979; Hawg i Akers, 2003;

Miller i sur., 2008), imovinska kaznena djela (Akers, 1998), tehnološka kaznena djela (Skinner i Fream, 1997) i nasilna kaznena djela (Mihalic i Elliott, 1997). Za sve navedene oblike ponašanja diferencijalna se asocijacija pokazala stabilnim prediktorom.

Jedno od objašnjenja delinkvencije unutar teorije učenja koje pruža mogućnost razumijevanja sekstinga proizlazi iz utjecaja vršnjaka. Uloga delinkventnih vršnjaka široko je dokumentirana u kriminalističkoj literaturi i smatra se najznačajnim prediktorom za različite oblike delinkventnog ponašanja (Akers i Jensen, 2006). Teorije socijalnog učenja pretpostavljaju da druženje s delinkventnom vršnjačkom grupom utječe na pojedinca navodeći ga na oponašanje takvog ponašanja. Ujedno, očekivane pozitivne posljedice delinkventnog ponašanja dodatno učvršćuju takvo ponašanje. Sklonost konformiranju s vršnjacima jedna je od osnovnih karakteristika ponašanja adolescenata (Brown i sur., 1986), a pojavljuje se najčešće zbog potrebe prihvaćenosti od grupe (Brown i sur., 1986). Prema socijalnim teorijama učenja, ako se pojedinci druže s vršnjacima sklonima delinkvenciji i imaju pozitivna uvjerenja o delinkvenciji, velika je vjerojatnost da će također biti skloni delinkvenciji. Nadalje, delinkventno ponašanje može se mladima činiti korisno (Rebellion, 2006) i biti oblik zabave kroz različite aktivnosti poput tučnjave, igara ispijanja alkohola i slično. Socijalna nagrada proizlazi iz adolescentske kulture u kojoj se vršnjake potiče da sudjeluju u rizičnim ili delinkventnim ponašanjima. Vršnjačka kultura pruža uvjete za oponašanje različitih delinkventnih modela te je uobičajeno tolerantna prema takvom ponašanju (Bernburg i Thorlindsson, 1999). Stoga je vjerojatnije da će adolescenti biti skloni devijantnom ponašanju ako su više uključeni u vršnjačku kulturu (Bjarnason i Thorlindsson, 1998; Hagan, 1991; Krohn i sur., 1985). Pritisak vršnjaka općenito pridonosi životnom stilu usmjerenom prema devijantnosti, kao što je konzumacija psihoaktivnih tvari ili vandalizam. Uzimajući u obzir širok raspon delinkventnog ponašanja koji je pod utjecajem vršnjačkoga pritiska i drugih varijabli socijalnog učenja, seksting je vjerojatno povezan sa sličnim varijablama. Empirijska validacija teorije socijalnog učenja pokazuje da su pozitivni stavovi prema sekstingu i percepcija da vršnjaci odobravaju takvo ponašanje povezani s povećanom učestalošću sekstinga (Hudson i sur., 2012; Van Ouystel i sur., 2016).

2.2. Noviji pristup: suvremena perspektiva sekstinga

2.2.1. Evolucijske teorije ponašanja

Evolucijska teorija kao i specifične evolucijske teorije srednje razine (npr. teorija ukupne reproduktivne uspješnosti, teorija konflikta između roditelja i potomstva, teorija recipročnog altruizma, teorija spolne selekcije, teorija diferencijalnoga roditeljskog ulaganja) posljednjih se godina sve više uporabljaju za razumijevanje različitih oblika ponašanja. Pregled svih evolucijskih teorija prelazi opseg ove knjige pa ćemo stoga samo sažeto objasniti osnovne postavke evolucijske psihologije i potom obrazložiti kako evolucijski pristup može pridonijeti razumijevanju sekstinga.

Evolucija se najjednostavnije može definirati kao promjena organizma tijekom vremena kao rezultat prirodne selekcije (Shackelford i Liddle, 2014). Prirodna selekcija odražava se u dvije osnovne vrste selekcijskih pritisaka: preživljavanje i reprodukcija. Promjene ili varijacije koje organizmu omogućuju preživljavanje ili razmnožavanje postaju sve zastupljenije u populaciji kako se generacije izmjenjuju (Geary, 2010).

Prema evolucijskoj perspektivi, svaki oblik ponašanja rezultat je evoluiranih psihičkih mehanizama (engl. *evolved psychological mechanisms*) i okoline evolucijske adaptivnosti (engl. *environment of evolutionary adaptedness*) (Buss, 1995; Liddle i sur., 2011; Shackelford i Liddle, 2014). Razvijeni psihički mehanizmi adaptivni su mehanizmi koji su evoluirali zbog toga što su tijekom evolucijske prošlosti uspješno riješili određene adaptivne probleme. Okolina evolucijske adaptivnosti statistički je kompozit selekcijskih pritisaka koji su uzrokovali oblikovanje određenih oblika adaptacije (Shackelford i Liddle, 2014). Za svaku adaptaciju postoji obilježje okoline s kojim mehanizam mora biti u interakciji da bi došlo do ponašajnog ishoda koji pridonosi preživljavanju ili reproduktivnoj uspješnosti vrste. Ideja postojanja evoluiranih psihičkih mehanizama i okoline evolucijske adaptivnosti pruža osnovu za testiranje evolucije ponašanja. Kada se pojavi određeno ponašanje, razvija se i testira hipoteza vezana za pokušaje rješavanja adaptivnog problema.

Oslanjajući se na hipotezu evolucijske psihologije, Ploharz (2017) je predložio objašnjenje prema kojemu se u podlozi sekstinga nalazi neka adaptivna prednost. Ploharz (2017) nastoji seksting objasniti evolucijskim pristupom odabira partnera. Prema evolucijskom pristupu spolne selekcije, strategije izbora partnera nisu proizvoljne i individualne, nego strateški usmjerene i evolucijski obilježene. Zbog različitih adaptivnih problema reprodukcije, muškarci i žene razvili su različite strategije koje se primjenjuju pri izboru partnera za dugoročnu, odnosno

kratkoročnu vezu (Buss i Schmitt, 1993). Na osnovi Darwinove (1871) teorije spolnog odabira i Triversove (1972) teorije roditeljskog ulaganja pretpostavljeno je da žene pokazuju više obilježja dugoročnih reproduktivnih strategija, a muškarci kratkoročnih reproduktivnih strategija. Zbog većeg ulaganja u potomstvo, roditeljske skrbi i preživljavanja potomstva žene su sklonije dugoročnim strategijama. S druge strane, sklonost kratkoročnim reproduktivnim strategijama u muškaraca može postojati zbog većega potencijalno maksimalnog reproduktivnog uspjeha. Međutim, unatoč utvrđenim razlikama pretpostavlja se da su oba spola sposobna za primjenu kratkoročnih, odnosno dugoročnih strategija. Također, prema evoluciji razvili su se psihološki mehanizmi koji aktiviraju određena ponašanja privlačenja i zadržavanja partnera u vezama, a odnose se na ponašanja usmjerena prema partneru (interseksualna manipulacija) i ponašanja usmjerena prema potencijalnim suparnicima (intraseksualna manipulacija). Strategije privlačenja, kao i zadržavanja partnera ovise o spolu i vrsti veze. Žene su sklonije strategiji zadržavanja partnera u svrhu ostvarivanja dugoročne veze u usporedbi s muškarcima. U kontekstu sekstinga, u žena sudjelovanje može biti objašnjeno kao dugoročna reproduktivna strategija prije svega zadržavanja partnera. Suprotno tomu, u muškaraca riječ je o kratkoročnoj strategiji privlačenja partnera koji osigurava veće seksualne mogućnosti. Činjenica da se unatoč percipiranom riziku mladi odlučuju upuštati u seksting ide u prilog evolucijskoj postavi sekstinga u svrhu rješavanja reproduktivnog pritiska.

Empirijska validacija (Ploharz, 2017) evolucijskog pristupa na uzorku mladih studenta pokazala je da u sekstingu učestalije sudjeluju mlade osobe koje primjenjuju kratkoročne reproduktivne strategije (najčešće u svrhu privlačenja) te koje imaju pozitivna očekivanja od sekstinga.

2.2.2. Teorija multiplih ciljeva

Teorija multiplih ciljeva bavi se proučavanjem odnosa između interpersonalne komunikacije i ostvarenih ishoda (Scott i Caughlin 2014). Ta teorija pruža razumijevanje kako pojedinci komuniciraju u specifičnom kontekstu i kakav utjecaj određeni oblik komunikacije ima na interpersonalni odnos (Donovan-Kicken i Caughlin, 2010). Prema spomenutoj teoriji, postoje tri skupine ciljeva koji usmjeruju osobu prema određenom ponašanju, a to su: instrumentalni ciljevi, ciljevi identiteta i relacijski ciljevi. Instrumentalni ciljevi imaju za svrhu ostvarivanje određenog oblika interakcije. Ciljevi identiteta upravljaju pak dojmom, dok je relacijskima svrha olakšavanje ostvarivanja pozitivnog odnosa

između pojedinaca koji zajedno komuniciraju.

Teorija govori o trima osnovnim postavkama u vezi s ciljevima. Prva se odnosi na postojanje međusobnog preklapanja ciljeva. Primjerice, osoba može imati za cilj ostvarivanje seksualne interakcije (instrumentalni cilj), ali ujedno time poboljšati odnos (relacijski cilj) (Caughlin, 2010). Prema drugoj postavci, svaki oblik komunikacije ima svoju specifičnu svrhu. Drugim riječima, pojedinci imaju određene ciljeve kada odluče komunicirati s drugima koji potom djeluju na tijek komunikacije. Međutim, iako je komunikacija svrhovita, često može biti nesvjesna. Tako osoba može izraziti ljubav partneru putem poruke a da nije svjesna da time ostvaruje i relacijski cilj. Treća postavka jest ona prema kojoj osoba može imati više ciljeva istodobno. Primjerice, osoba može poslati poruku partneru u svrhu poboljšanja odnosa (relacijski cilj), ali i razvijanja boljeg osjećaja o sebi kao partneru (cilj identiteta).

Harris (2017) ističe da je teorija multiplih ciljeva primjenjiva i u kontekstu sekstinga. Na temelju te teorije može se razumjeti koje ciljeve i na koji način pojedinci pokušavaju zadovoljiti sudjelovanjem u sekstingu, a također i to kako ostvarivanje tih ciljeva čini komunikaciju poželjnijom te ima li takav oblik komunikacije pozitivan ishod na odnos (npr. zadovoljstvo vezom i sl.). Prema autoru, instrumentalni su ciljevi povezani sa svrhom iniciranja i ostvarivanja seksualne interakcije, upoznavanja s drugom osobom, smanjivanja neizvjesnosti ili umanjivanje dosade. Ciljevi identiteta mogli bi biti vezani za ostvarivanje poželjnosti, a relacijski s flertovanjem, održavanjem veze te jačanjem intimnosti u vezi.

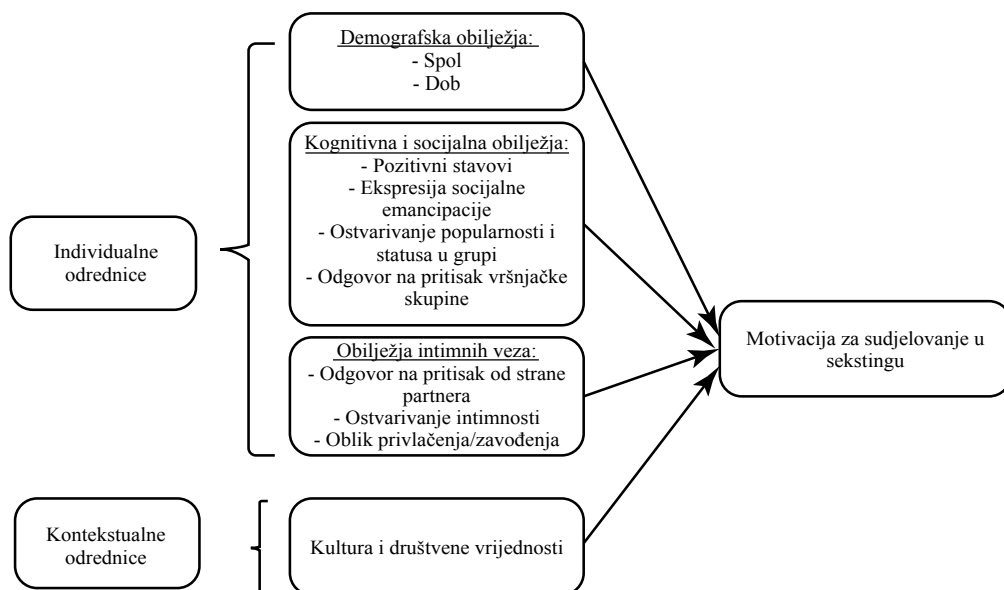
Harris je na uzorku mladih (19 – 36 godina) pokazao da teorija multiplih ciljeva ima svoju primjenu, ali su se dobiveni ciljevi razlikovali od prvotno postavljenih. U tom slučaju, novi, modificirani ciljevi kategorizirani su u četiri sljedeće skupine: održavanje veze (intimnost i povezanost s partnerom), flertovanje (želja biti viđen kao atraktivan i zabavan), seksualno nagovaranje (pokušaj uključivanja u seksualno ponašanje s drugom osobom), razgovor (želja uključivanja u seksualni razgovor s drugom osobom). Svaki je od ciljeva značajno povezan sa specifičnim relacijskim ishodima (npr. zadovoljstvom u vezi, seksualnim zadovoljstvom).

2.3. Ostale teorije

2.3.1. Motivacijski teorijski model sekstinga

Sesar i suradnice (2019) predložile su model koji se temelji na teorijskim postavkama teorija socijalnog učenja i teorija samokontrole, ali i na nalazima dosadašnjih istraživanja o tome zašto mladi sudjeluju u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja. U prikazanom modelu čimbenici rizika za sudjelovanje u sekstingu kategorizirani su u nekoliko kategorija individualnih i kontekstualnih čimbenika (slika 2.).

Slika 2. Prikaz teorijskog modela motivacije za sudjelovanje u sekstingu (Sesar i sur., 2019)

Kada je riječ o individualnim odrednicama motivacije za sudjelovanje u sekstingu, autorice predlažu tri skupine obilježja. Jedna se skupina odnosi na demografska obilježja, poput spola i dobi. Druga skupina individualnih odrednica odnosi se na kognitivne i socijalne karakteristike, pod kojima se razumijevaju pozitivni stavovi, ekspresija socijalne emancipacije, ostvarivanje statusa u grupi te odgovor na pritisak vršnjačke skupine. Karakteristike i obilježja koji proizlaze iz intimnih veza treća su skupina individualnih karakteristika koje se dovode u vezu s motivacijom za sudjelovanje u sekstingu. Osim individualnih odrednica, kontekstualna obilježja, pod kojima se razumijevaju kulturalne i društvene vrijednosti druga su, šira kategorija odrednica sekstinga. Čimbenicima koji

pridonose sudjelovanju u sekstingu bavit ćemo se poslije u tekstu.

Prednost modela jest uvođenje empirijski potvrđenih odrednica sekstinga. Time se osigurava višedimenzionalan i sveobuhvatan pristup u predikciji sekstinga. Također, model je relativno fleksibilan i kao takav uključuje brojne individualne i situacijske čimbenike rizika za seksting, pri čemu neki od čimbenika određuju seksting u kontekstu rizičnog, a drugi u kontekstu uobičajenog načina izražavanja intimnosti i/ili zabave. Međutim, premda model osigurava sveobuhvatan pristup u predikciji sekstinga, najveću nedoumicu čini zanemarivanje osobina ličnosti kao bitnih odrednica sekstinga. Autori navode kako osobine ličnosti nisu uvedene u predloženi model jer je nedovoljan broj istraživanja koja bi potvrđivala njihovu ulogu u sekstingu. Osim toga, riječ je o modelu koji još uvijek nije empirijski provjeravan i vjerojatno će u skoroj budućnosti potaknuti i brojna druga istraživanja.

Sažetak

Teorijska razmatranja čimbenika koji utječu na seksting nema mnogo, što je i razumljivo jer se tek u novije vrijeme krenulo sustavno proučavati ovaj fenomen. Prve teorije koje objašnjavaju seksting jesu kriminološke teorije, a pretpostavljaju da su niska samokontrola i izloženost sekstingu bitne odrednice sekstinga. Daljnjom akumulacijom empirijskih istraživanja postaje jasno da je nužno detaljnije razraditi teorijski okvir sekstinga. Stoga se pri objašnjavanju sekstinga počinju primjenjivati pretpostavke učenja po modelu i evolucijske pretpostavke. Prema rezultatima novijih istraživanja, smatra se da su ključni elementi u podlozi sekstinga različiti motivi, bilo individualni i/ili kontekstualni.

Ključne riječi

teorije socijalne kontrole /
samokontrole
teorija mogućnosti
teorija diferencijalne asocijacije

evolucijske teorije
teorija multiplih ciljeva
motivacijski teorijski model

POGLAVLJE 3.

POGLAVLJE 3. ODREDNICE SEKSTINGA

Što biste vi učinili?

U siječnju ste dobili posao stručnog suradnika u srednjoj školi. Do sada ste radili samo u području visokog obrazovanja. S obzirom na vaše bogato znanstveno iskustvo, uprava škole zamolila vas je da izradite program prevencije sekstinga koji će se temeljiti na rezultatima znanstvenih istraživanja čimbenika rizika za seksting.

Kritičko mišljenje

- Kako biste postupili u navedenoj situaciji?
- Kako biste klasificirali čimbenike rizika?
- Biste li razradili samo čimbenike rizika ili biste uključili i zaštitne čimbenike?

Kada dođete do kraja ovog poglavlja, moći ćete ponuditi odgovore na ova i slična pitanja:

- Objasnite dvije demografske odrednice sekstinga.
- Koji su kognitivni čimbenici sekstinga?
- Na koji način obilježja intimnih veza pridonose sudjelovanju u sekstingu?
- Koje su osobine ličnosti jednoznačno potkrijepljene kao bitne odrednice sekstinga?
- Kako emocionalna regulacija utječe na seksting?
- Kakvi su mogući učinci sigurne i nesigurne privrženosti na seksting?
- Kako elementi kulture i vrijednosti u društvu mogu pružiti osnovu za sudjelovanje u sekstingu?

Motivacijske odrednice sekstinga najviše su razradile Sesar i suradnice (2019) uvođenjem teorijskog modela individualnih i kontekstualnih odrednica sekstinga. Vodeći se tim modelom, ali i recentnijim empirijskim nalazima, nastojat ćemo prikazati sve čimbenike koji povećavaju vjerojatnost sudjelovanja u sekstingu grupirajući ih u dvije široke kategorije: individualne i kontekstualne odrednice. Individualne karakteristike koje djeluju na motivaciju za sudjelovanje u sekstingu jesu spol, dob te kognitivne karakteristike i karakteristike koje proizlaze iz

intimnih veza. Potencijalno prediktivnim individualnim odrednicama utvrđene su i različite dimenzije osobina ličnosti, emocionalna regulacija, te privrženost koje izlaze izvan okvira motivacijskog modela koji su predvidjele Sesar i suradnice (2019). Situacijske odrednice motivacije za sudjelovanje u sekstingu obuhvaćaju percepciju o kulturalnim i društvenim vrijednostima.

3.1. Individualne odrednice sekstinga

3.1.1. Demografska obilježja

Prva skupina individualnih odrednica sekstinga uključuje **demografska obilježja** koja su potkrijepljena empirijskim nalazima iz ovoga područja.

Pitanje *spola* jako je bitno u raspravama među profesionalcima i znanstvenicima o učestalosti razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija. Jedan od mogućih razloga za to jesu i rezultati istraživanja u ovom području koji su manje konzistentni. Jedan dio istraživanja pokazuje da mladići i djevojke u jednakoj mjeri razmjenjuju seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih medija (Dake i sur., 2012; Hinduja i Patchin, 2010; Lenhart, 2009; Rice i sur., 2012), dok drugi dio istraživanja izvještava o većoj aktivnosti djevojaka u usporedbi s mladićima (Martinez-Prather i Vandiver, 2014; Mitchell i sur., 2012; Reyns i sur., 2014). Djevojke pokazuju veću sklonost slanja poruka seksualnog eksplicitnog sadržaja u usporedbi s mladićima, dok mladići imaju veću vjerojatnost primanja takvih poruka (Gordon-Messer i sur., 2013; Englander, 2012; Henderson i Morgan, 2011; Strassberg i sur., 2013). Za razliku od prethodno navedenih rezultata istraživanja, Jonsson i suradnici (2014) izvještavaju da mladići češće sudjeluju u aktivnostima kao što je postavljanje seksualno eksplicitnih sadržaja.

Iako se seksting, kao fenomen modernog doba, može promatrati kao način promoviranja seksualnosti, činjenica je da okolina i šira zajednica različito reagiraju u situacijama kada djevojke i mladići iskazuju svoju seksualnost. Seksualizacija žena u društvu potiče djevojke da svoju vrijednost procjenjuju na temelju vlastite seksualne privlačnosti (American Psychological Association, 2010). Iako je ovaj trend općeprisutan u društvu te se kontinuirano promovira seksualnost žena, djevojke ipak ne smiju zaboraviti na činjenicu da to isto društvo na potpuno drukčiji način reagira u situacijama kada djevojke otvoreno iskazuju svoju seksualnost. Posramljivanje, socijalna izolacija i drugi oblici kažnjavanja česte su reakcije okoline na iskazivanje seksualnosti djevojaka (Angelides, 2013; Ringrose i sur., 2013). Navedeno dolazi do izražaja i u situacijama sekstinga.

Za razliku od djevojaka, mladićima produciranje i daljnja razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja osigurava viši status među vršnjacima. Mladići su obično potaknuti na prikupljanje seksualno eksplicitnih sadržaja svojih vršnjakinja, kao i na postavljanje vlastitih fotografija na neke od društvenih mreža. Navedenim aktivnostima zapravo potvrđuju svoju maskulinitet, a odobrenje i divljenje vršnjaka ne izostaju (Ringrose i sur., 2012). Djevojke pak koje sudjeluju u jednakim ili sličnim aktivnostima okolina je sklona doživjeti i opisivati kao nesigurne osobe s manjkom samopoštovanja i/ili kao osobe sklone promiskuitetnom ponašanju (Döring, 2012; Lippman i Campbell 2014; Ringrose i sur., 2012; Walker i sur., 2013). Okolina također pokazuje sklonost doživljavanja djevojaka ocjenjujući ih da svojim nepromišljenim i neodgovornim ponašanjem traže pažnju mladića na pogrešan način (Hasinoff, 2013; Karian, 2012; Ringrose i sur., 2012, 2013). Dvostruki moralni standardi prema mladićima i djevojkama posebno su vidljivi u situacijama raspacavanja fotografija u javnosti, kada se odgovornost za njihovo kreiranje i razmjenu pripisuje djevojkama, a ne onima koji su zapravo odgovorni za neovlašteno prosljeđivanje (Hasinoff, 2013; Ringrose i sur., 2013). Može se zaključiti da seksting nije rodno neutralan fenomen te ga je moguće bolje razumjeti ako se promatra iz perspektive rodnih normi (Simpson, 2013). Neki autori (npr. Ringrose i sur., 2012) čak predlažu promatranje sekstinga u kontekstu novijeg oblika zlostavljanja nad ženama preko interneta i društvenih mreža.

Iz dosadašnjih istraživanja raširenosti sekstinga među različitim dobnim skupina adolescenata i mladih odraslih mogu se uočiti određene dosljednosti. Konkretnije, istraživanja pokazuju da se raširenost sekstinga povećava s *dobi*. Adolescenti u dobi od 16 i 17 godina učestalije sudjeluju u aktivnostima razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja u usporedbi s adolescentima čija se dob kreće u rasponu od 12 do 15 godina (Dake i sur., 2012; Lenhart, 2009; Livingstone i sur., 2011; Mitchell i sur., 2012; Rice i sur., 2012; Strassberg i sur., 2013). Trend porasta sekstinga u razdoblju adolescencije može biti posljedica povećanoga seksualnog interesa u tom razvojnem periodu (DeLamater i Friedrich, 2002). Adolescenti su u vrijeme srednje i kasne adolescencije, tj. u dobi od 14 do 17 godina, zainteresiraniji za seksualnost nego mlađi adolescenti dobi od 9 do 13 godina. Osim toga, stariji se adolescenti više koriste mobilnim telefonima i internetom te su manje pod nadzorom roditelja u usporedbi s mlađim adolescentima (Lenhart i sur., 2005; Livingstone i sur., 2011), što u konačnici rezultira i većim mogućnostima sudjelovanja u sekstingu. Tendencija porasta raširenosti sekstinga u funkciji dobi vidljiva je i iz istraživanja u kojima su uspoređeni rezultati adolescenata s rezultatima sudionika mlađe odrasle dobi (Lenhart i Duggan, 2014). U istraživanju Benotsh i suradnici (2013) utvrđeno je

da je čak 44 % sudionika mlađe odrasle dobi sudjelovalo u sekstingu, a za sve dobne skupine vrijedi češće primanje nego slanje seksualno eksplicitnih poruka i fotografija (Klettke i sur., 2014). U mlađoj dobi sudjelovanje u sekstingu može se promatrati kao normalno, uobičajeno ponašanje (Ott i Pfeiffer, 2009) kojemu je svrha razvijanje i istraživanje vlastite seksualnosti (Temple i Choi, 2014). Marganski (2017) navedenu tendenciju objašnjava činjenicom da su mlađe odrasle osobe u najvećoj mjeri korisnici novih tehnologija. Osim toga, velika većina njih koristi se socijalnim mrežama i internetom (Greenwood i sur., 2016).

3.1.2. Kognitivne i socijalne karakteristike

Osim spola i dobi pojedinca, za potpunije razumijevanje sekstinga svakako je nužno razmotriti karakteristike koje se odnose na aspekte **kognitivnih i socijalnih** procesa koji utječu na odluku pojedinca da sudjeluje u sekstingu. Riječ je o stavovima, ekspresiji socijalne emancipacije, doživljavanju vršnjačkog pritiska te o svjesnim načinima stjecanja popularnosti i statusa u grupi vršnjaka. Uspoređujući *stavove osoba s iskustvom* sekstinga i osoba koje nisu sudjelovale u ovakvom obliku ponašanja, rezultati dosadašnjih istraživanja (Jewel i Brown, 2012; Strassberg i sur., 2013) izvještavaju o pozitivnijim stavovima osoba koje su sudjelovale u sekstingu. Ispitujući mlade hispanoameričke žene, Ferguson (2011) također izvještava o povezanosti sektinga s pozitivnim stavovima. U istraživanju Hudsona (2011) utvrđeno je da su stavovi prema sekstingu u pozitivnoj korelaciji sa subjektivnim normama, koje određuju namjere, odobravanje i aktualno ponašanje koje je u vezi sa sekstingom. Prema rezultatima spomenutog istraživanja, pozitivni su stavovi bili najsnažniji prediktor namjere za buduće sudjelovanje u sekstingu osoba koje još nisu imale iskustvo u ovakvom obliku ponašanja. Očekivanja da je seksting sastavni dio seksualnog ponašanja u romantičnim vezama te stavovi da je seksting zabavan također su bila u pozitivnoj korelaciji s razmjenom seksualno eksplicitnih tekstualnih sadržaja i fotografija u tom istraživanju (Hudson, 2011).

Dodatni kognitivni faktor koji također objašnjava motivaciju za sudjelovanje u sekstingu odnosi se na *socijalnu emancipaciju*. Adolescencija je specifično razdoblje koje karakterizira socijalna emancipacija, potreba za autonomijom i slobodom te razvoj vještina kakve će mladi prakticirati poslije u životu (Ling, 2004, 2005). Srž samoga procesa emancipacije zapravo je širenje socijalnih odnosa izvan vlastite obitelji razvojem osjećaja vlastita identiteta kroz interakcije s drugim osobama (Ling, 2004). Drugim riječima kazano, u razdoblju adolescencije utjecaj obitelji i značajnih drugih postaje sve više moderiran utjecajem vršnjaka.

Mobilne komunikacije zapravo imaju integralnu ulogu u samome procesu emancipacije omogućujući adolescentima da na jednostavan, brz i fleksibilan način ostvare i održe kontakte sa svojim vršnjacima. Na ovaj se način može objasniti zbog čega su upravo adolescenti pioniri u potpunom prihvaćanju mobilne komunikacije kao sredstva socijalne interakcije. Zapravo, autor Ling (2004) smatra da su mobilni telefoni postali najvažniji resurs s pomoću kojeg adolescenti razvijaju svoju autonomiju i usklađuju se s vršnjacima. Posjedovanje mobilnog telefona adolescentima znači da imaju kontrolu nad vlastitim osobnim kanalom za komunikaciju, što im omogućuje neovisnu povezanost s drugima. Osim središnje uloge u socijalnim interakcijama, mobilna je komunikacija postala i primarni resurs mladim osobama u istraživanju vlastitih granica. Istraživanja izvještavaju o pozitivnim vezama između uporabe mobilnih telefona i rizičnih ponašanja kao što su konzumacija alkohola, problemi u školi i seksualna aktivnost (Ling, 2005). Uzimajući u obzir navedeno, iz razvojne perspektive seksting se može promatrati kao jedan oblik istraživanja seksualnosti i razvoja individualne neovisnosti.

Doživljavanje pritiska od vršnjaka odnosi se na ponašanja vršnjaka, koji, primjenjujući različite metode, kao što su pritisak, ruganje, vršnjačko nasilje ili eksplicitne poruke, nastoje djelovati na stavove i/ili ponašanje pojedinaca (Brown i sur., 2008). Prije nego damo pregled do sada provedenih istraživanja u ovom području potrebno je razjasniti da se termin pritisak od vršnjaka u kontekstu sekstinga odnosi na pojedince ili grupe koje utječu na stavove i/ili ponašanja drugih osoba koristeći se metodama kao što su pritisak, ruganje, vršnjačko nasilje ili seksualne sugestije (Brown, 2008). Prema većem broju autora, ni za jedan oblik potencijalno rizičnog ponašanja mladih ne postoji toliki pritisak od vršnjaka kao za seksting (Collins i Steinberg 2006; Lippman i Campbell, 2014; Vanden Abeele i sur., 2014). U istraživanju koje je proveo AP-MTV Survey (2009) navodi se da je 61 % mladih ljudi koji su priznali da su razmjenjivali seksualno eksplicitne poruke izjavilo kako su bili prisiljeni razmjenjivati seksualno eksplicitne fotografije barem u jednoj situaciji sekstinga. Osim toga, važno je naglasiti da je pritisak više usmjeren na djevojke nego na mladiće (Lippman i Campbell, 2014; Ringrose i sur., 2012; Walgrave i sur., 2013; Walker i sur., 2013). Roditelji i profesionalci različitih profila koji rade s mladim osobama trebaju biti upoznati s činjenicom da rezultati istraživanja u ovom području dosljedno pokazuju da je pritisak za sudjelovanje u sekstingu mnogo izraženiji od vršnjaka nego od nepoznatih osoba (Ringrose i sur., 2012). Možemo reći da je seksting na neki način dodatni oblik spolnog zlostavljanja kojemu su djevojke izložene u svakodnevnom životu u školi (Ringrose i sur., 2012).

U razdoblju adolescencije upuštanje u potencijalno rizična ponašanja

proizilazi iz želje za *prihvaćenošću unutar vršnjačke skupine* (Brown i sur., 1986). Kako bi osigurali bolji status te time zadovoljili svoju potrebu za popularnošću, adolescenti svoja ponašanja prilagođuju normama skupine kojoj pripadaju (Asher i McDonald, 2009). Dosadašnji nalazi pokazuju da su popularni mladići i djevojke seksualno aktivniji u usporedbi s njihovim manje popularnim vršnjacima (Mayeux i sur., 2008; Prinstein i sur., 2011).

Ako se seksting promatra kao seksualna aktivnost omogućena elektroničkim medijima, koja pridonosi *stjecanju statusa*, tada proizilazi da je ovakvo ponašanje barem djelomično motivirano željom za stjecanjem i održavanjem popularnosti u vršnjačkoj skupini. U ovom kontekstu vršnjačka skupina može vršiti pritisak na adolescenta da sudjeluje u sekstingu i sličnim aktivnostima. Nalazi recentnih istraživanja podupiru ovu pretpostavku. Istraživanja pokazuju da djevojke sudjelovanjem u sekstingu priskrbuju pažnju, popularnost i prihvaćanje od mladića (Lippman i Campbell 2014; Ringrose i sur., 2012; Vandeen Abeele i sur., 2012; Walker i sur., 2013). S druge strane, mladići kroz seksting iskazuju svoje vještine komuniciranja koje uključuje i nagovaranje djevojaka da im pokažu svoja tijela. Primanje i prosljeđivanje fotografija dijelova tijela djevojaka, posebice njihovih grudi, prema dosadašnjim je istraživanjima motivirano dokazivanjem vlastite seksualne aktivnosti i stjecanja statusa među vršnjacima (Ringrose i sur., 2012, 2013). Adolescenti također navode da sudjeluju u sekstingu kako bi pokazali da su poželjni i atraktivni te kako bi se natjecali u atraktivnosti (Chalfen, 2009; Ringrose i sur., 2012). Ovi motivi pokazuju da je seksting način prezentiranja vlastite tjelesne atraktivnosti i uspjeha, koji su zapravo važni pokazatelji vidljivosti i socijalne dominacije u grupi vršnjaka (Closson, 2009; Lafontana i Cillessen, 2002). Prosljeđivanjem seksualno eksplicitnih fotografija vršnjaka bez njihova odobrenja (Bond, 2010; Ringrose i sur., 2012) želi se osigurati socijalna dominacija (Ahn i sur., 2010; Closson, 2009).

3.1.3. Obilježja intimnih veza

U kontekstu individualnih odrednica treba spomenuti da su ***obilježja intimnih veza*** relevantna za razumijevanje sekstinga, posebice s obzirom na činjenicu da se seksting može smatrati oblikom intimnosti. U kontekstu intimnih veza pritisci se najčešće događaju u situacijama kada jedan od partnera zahtijeva od drugog partnera, s kojim je u intimnoj vezi, da mu pošalje svoje seksualno eksplicitne fotografije ili da sudjeluje u obostranoj razmjeni fotografija ovakve vrste (Döring, 2012; Lippman i Campbell, 2014). Lippman i Campbell (2014) analizirali su podatke dobivene fokus-grupama na uzorku američkih adolescenata dobi od 12

do 18 godina. Dobiveni su rezultati pokazali da se djevojke plaše da mladići više neće razgovarati s njima ako ne odgovore pozitivno na njihov zahtjev da pošalju fotografiju svojega (polu)golog tijela ili da će ih smatrati nezanimljivima odbiju li sudjelovanje u ovakvim aktivnostima. Nalazi drugih istraživanja konzistentno izvještavaju o tome da djevojke pristaju na aktivnosti poput „neželjenog“ samostalnog fotografiranja i dijeljenja fotografija koje za njih označuju oblik „seksualne usklađenosti“ ili „neželjene cijene“ koju moraju platiti kako bi održale romantičnu vezu s partnerom (Lippman i Campbell, 2014; Renfrow i Rollo, 2014). Osim toga, istraživanja potvrđuju da djevojke sudjeluju u sekstingu zato što se to od njih očekuje i smatraju ga uobičajenim ponašanjem u intimnoj vezi (Walker i sur., 2013). U posljednje vrijeme sve je više pokazatelja da adolescenti, u okviru svojih romantičnih veza, obostrano pristaju na razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja, posebice u razdoblju kada su fizički razdvojeni od partnera (Albury i Crawford 2012; Döring 2012; Walker i sur., 2013). Ovaj je oblik ponašanja za adolescente normalan način izražavanja osobne seksualnosti, intimnosti i komunikacije unutar intimne veze (Döring, 2014; Hasinoff, 2013; Karian, 2012; Renfrow i Rollo, 2014). Slanjem ili razmjenom seksualno eksplicitnih fotografija partneru s kojim su u intimnoj vezi pokazuje se zaljubljenost i/ili povjerenje (Albury i Crawford 2012; Delevi i Weisskirch 2013; Döring 2012; Ringrose i sur., 2012; Weisskirch i Delevi, 2011). Mlade osobe također šalju svojem partneru tekstualne poruke ili seksualno eksplicitne fotografije u svrhu predigre, odnosno kao uvod u iniciranje stvarnoga seksualnog ponašanja ili kako bi pokazale spremnost za intimne odnose (Lippman i Campbell 2014; Temple i Choi, 2014). Mlade se osobe vrlo često koriste seksualno eksplicitnim fotografijama kako bi pobudile pozornost, romantični ili seksualni interes osobe koja im se sviđa, a s kojom trenutačno nisu u romantičnoj vezi (Henderson i Morgan, 2011; Lenhart, 2009; Lippman i Campbell, 2014). Nadalje, jedan se dio mladih osoba služi sekstingom kako bi se osjećali privlačno (Dir i sur., 2013; Henderson i Morgan, 2011; Perkins i sur., 2014; Renfrow i Rollo, 2014; Weisskirch i Delevi, 2011) i zavodljivo (Lenhart, 2009). I na kraju, za određeni broj mladih osoba seksting je „sigurna“ seksualna aktivnost ako se ne žele upustiti u spolne odnose zbog zdravstvenih i/ili religijskih razloga. Iako su potrebna dodatna istraživanja u ovom području, neki autori seksting smatraju načinom eksperimentiranja mladih jer im omogućuje izražavanje seksualnosti bez rizika od trudnoće i spolno prenosivih bolesti (Chalfen, 2009; Lippman i Campbell, 2014).

3.1.4. Osobine ličnosti

U novije vrijeme sve više autora upozorava na povezanost određenih aspekata osobnosti i ponašanja povezanih s novim tehnologijama. Osobnost može imati ulogu u modeliranju načina na koji se osobe koriste tehnologijom u komunikaciji s drugim osobama, uključujući i modeliranje sekstinga.

Dimenzija koja se najčešće spominje u kontekstu sekstinga jest niska *samokontrola*. Prema Gottfredson i Hirschi (1990), niska razina samokontrole stabilna je crta nakon osme godine života i karakterizira je šest dimenzija: impulzivnost, nedostatak marljivosti, traženje uzbuđenja, preferencije prema tjelesnoj aktivnosti, samousmjerenost na sebe i niska razina tolerancije na frustraciju (Grasmick i sur., 1993). Ako uzmemo u obzir tih šest dimenzija, osobe s niskom razinom samokontrole mogu imati veću vjerojatnost sudjelovanja u sekstingu. Houck i suradnici (2014) navode da teškoće u prepoznavanju emocija i niža razina emocionalne regulacije osobe čine potencijalno podložnijima za impulzivne aktivnosti koje su vođene osjećajima. Na primjer, impulzivni pojedinci žive u trenutku, imaju teškoća u odgodi zadovoljenja i imaju nisku razinu orijentacije na budućnost (Gottfredson i Hirschi, 1990). Osim toga, nemaju sposobnosti razmotriti posljedice svojih ponašanja. U kontekstu sekstinga, osobe s niskom razinom samokontrole mogu odlučiti o tome poslati svoje fotografije romantičnom partneru ili sudjelovati u razmjeni fotografija u određenome trenutku bez razmišljanja o potencijalnim štetnim posljedicama (npr. da bi ih mogle vidjeti i druge osobe ili da bi mogle biti prosljeđene nekomu drugomu) (Kerstens i Stol, 2014; Reyns i sur., 2014). Niska razina samokontrole povezana je i s traženjem rizika. Osobe s niskom razinom samokontrole sklonije su avanturama i biraju aktivnosti za koje smatraju da će biti uzbuđljive.

Jedan od najkonzistentnijih prediktora adolescentskog *on-line* i *off-line* ponašanja jest *traženje uzbuđenja*. Pojedinci s visokom razinom traženja uzbuđenja tipično izvještavaju o većemu broju seksualnih partnera (Bancroft i sur., 2004; Donohew i sur., 2000), imaju veću vjerojatnost da će prakticirati spolne odnose (Seto i sur., 1995) i da se tijekom spolnih odnosa neće koristiti zaštitom od spolnih bolesti i začeca (Kalichman i sur., 1996). Traženje uzbuđenja također je bilo povezano s *on-line* seksualnim ponašanjem, kao što je kompulzivno seksualno *on-line* ponašanje (Cooper i sur., 2000), gledanje pornografije (Peter i Valkenburg, 2006) i sudjelovanje u rizičnim seksualnim ponašanjima preko interneta (Baumgartner i sur., 2012). Adolescenti s visokom razinom traženja uzbuđenja tipično traže uzbuđenje u životu. Oni mogu biti skloni slanju poruka sa seksualnim sadržajem jer traže uzbuđenje i nisu svjesni mogućih negativnih posljedica. Sklonost rizičnim ponašanjima može biti funkcija traženja uzbuđenja, koja se smatra dijelom osobnosti koji motivira pojedince da traže nova i intenzivna

iskustva (Zuckerman, 1979). Pojedinci koji imaju visoke rezultate na ljestvicama traženja uzbuđenja često su skloni tjelesnim, socijalnim, legalnim i financijskim rizicima (Zuckerman, 1994). Na primjer, osobe izrazito sklone traženju uzbuđenja često su uključene u rizična seksualna ponašanja u usporedbi s osobama s niskom razinom traženja uzbuđenja (Zuckerman, 1994). Povezanost je između traženja uzbuđenja i sekstinga jasna. Često osobe koje sudjeluju u sekstingu to rade zato što im je takva aktivnost izvor uzbuđenja (Baumgartner i sur., 2014; Dir i sur., 2013) ili stoga što na taj način koketiraju s nekim s kime nisu u romantičnoj vezi (Lenhart, 2009). Navedene aktivnosti nose sa sobom određenu dozu rizika jer postoji mogućnost da će primatelj odbiti seksualnu aktivnost ili, još gore, da će sadržaje proslijediti nekomu drugomu. Kada se analiziraju podatci vezani za uporabu digitalne tehnologije, vidljivo je da su osobe s visokom razinom traženja uzbuđenja učestalije ovisne o internetu (Lin i Tsai, 2002) i o igranju *on-line* igara (Wang i sur., 2012). Budući da je seksting noviji oblik aktivnosti na internetu i aktivnost koja je povezana s visokom razinom pobuđenosti, to objašnjava povezanost između traženja uzbuđenja i sudjelovanja u sekstingu.

Nadalje, određeni broj istraživanja upućuje na povezanost petofaktorskih dimenzija ličnosti i razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja. Visoka razina neuroticizma i ekstraverzije te niska razina savjesnosti povezane su s većom sklonošću sekstingu (Butt i Philips, 2008; Gámez-Guadix i sur., 2017). Gámez-Guadix i De Santisteban (2018) na longitudinalnim podatcima utvrdili su povezanost visoke razine ekstraverzije i niske razine savjesnosti u prvoj točki mjerenja sa sudjelovanjem u sekstingu u drugoj točki mjerenja. Nadalje, longitudinalna studija Alonsa i Romera (2019) pokazuje da postoji povezanost između visoke razine ekstraverzije, niske razine ugodnosti, niske razine savjesnosti i sekstinga. Dir i suradnici (2013) utvrdili su da je kombinacija visoke razine neuroticizma i niske razine ugodnosti prediktor pripreme fotografija i njihova distribuiranja (vidjeti također Delevi i Weisskirch, 2013). Neki autori (Delevi i Weisskirch, 2013; Gámez-Guadix i sur., 2017) pokazuju negativnu povezanost između ugodnosti i sekstinga. Kada je riječ o otvorenosti, nema dosadašnjih nalaza o značajnoj povezanosti sa sekstingom.

Uz dokaze o dimenzijama ličnosti peterofaktorskog modela, istraživanje provedeno na uzorku studentica hispanskog podrijetla upućuje na povezanost histrioničke osobnosti (stalno prisutna potreba za pažnjom drugih ljudi) i sekstinga (Ferguson, 2011). Također, osobe koje postižu više rezultate na ljestvicama socijalne anksioznosti i sramežljivosti osjećaju se ugodnije pri slanju poruka u usporedbi s komunikacijom licem u lice (McKenna i sur., 2002; Reid i Reid, 2010).

3.1.5. Emocionalna regulacija

Jedan od potencijalnih mehanizama povezanih s uključivanjem i održavanjem sekstinga mogao bi se odnositi na poteškoće emocionalne regulacije. Emocionalna regulacija najčešće se definira kao procesi kojima pojedinci utječu na to koje emocije imaju, kada će ih imati i kako će ih doživjeti te izraziti (Gross, 1998). Ova je definicija u skladu s najprihvaćenijim definicijama strategija suočavanja (Gross i John, 2003), onima usmjerenima na antecedente (engl. *antecedent-focused*) i onima usmjerenima na odgovor (engl. *response-focused*). Strategije usmjerene na antecedente procesni su modeli regulacije emocija koje se pojavljuju prije same pojave emocionalnog odgovora. S druge strane, strategije usmjerene na odgovore obuhvaćaju načine regulacija emocija pri emocionalnom doživljavanju situacije. Neke od često istraživanih strategija usmjerenih na antecedente jesu: izbjegavanje (odabir situacije), rješavanje problema (modifikacija situacije), ruminacija (usmjerivanje pažnje prema negativnim emocijama) i ponovna kognitivna procjena (mijenjanje načina razmišljanja o potencijalnoj emocionalnoj situaciji). U kategoriji strategija usmjerenih na odgovor razlikujemo: prihvaćanje (aktivna i svjesna odluka o prihvaćanju situacije), samosuosjećanje (biti ljubazan i pažljiv prema sebi u teškim situacijama) i potiskivanje (inhibiranje doživljenih emocija). S obzirom na to koliko su strategije učinkovite, možemo ih kategorizirati na maladaptivne (npr. izbjegavanje, ruminacija, potiskivanje) ili adaptivne strategije suočavanja (npr. prihvaćanje, rješavanje problema i samosuosjećanje) (prema Visted i sur., 2019). Međutim, recentni istraživači (Gratz i sur., 2015) smatraju da je promatranje koncepta emocionalne regulacije kao strategija moduliranja emocija previše pojednostavnjen pristup. Stoga predlažu konceptualizaciju emocionalne regulacije kao sposobnosti putem kojih pojedinci razumiju, prihvaćaju i utječu na vlastite emocije (Gratz i Roemer, 2004). Sposobnost emocionalne regulacije uključuje emocionalnu jasnoću, svjesnost i toleranciju.

Cooper i suradnici (2003) sugeriraju da disfunkcionalni stilovi regulacije emocija i emocionalno potaknuto ponašanje mogu biti snažan prediktor rizičnog ponašanja u adolescenciji. Adolescenti kojima nedostaju vještine suočavanja s emocionalnim iskustvima mogu biti skloniji rizičnim ponašanjima kako bi se suočili s negativnim afektom ili potisnuli vlastite emocije. Ako seksting razmotrimo iz perspektive rizičnog ponašanja, onda poteškoće emocionalne regulacije među onima koji sudjeluju u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja možemo objasniti s pomoću Gottfredsonove i Hirschijeve (1990) teorije samokontrole. Emocionalna regulacija tada može biti važna odrednica samokontrole koja pridonosi povećanom sekstingu. Na temelju pregleda pet objavljenih znanstvenih članaka o sekstingu i emocionalnoj regulaciji, Dodaj i

Sesar (2019) utvrdile su da se oni koji sudjeluju u sekstingu u usporedbi s onima koji ne sudjeluju u njemu češće koriste maladaptivnim strategijama regulacije emocija (npr. ruminacijom). Dodatno, oni koji sudjeluju u sekstingu imaju poteškoća u regulaciji emocija u smislu nedostatka kontrole impulsa, nedostataka svjesnosti o emocijama, nedostatka ponovne kognitivne procjene i općenito smanjenje percepcije vlastite samoeфикаsnosti u regulaciji emocija. Autorice Dodaj i Sesar (2019) zaključuju da nedostatak svjesnosti o vlastitim emocijama i poteškoće u upravljanju emocijama vode impulzivnom rizičnom ponašanju kao što je seksting. Na temelju pregleda literature postavljaju hipoteze o sekstingu kao pokušaju regulacije emocija ili izbjegavanja negativnih emocija, kao i onu o sekstingu kao obliku samoizražavanja zbog poteškoća u izravnim oblicima emocionalne interakcije, koje bi u budućim istraživanjima trebalo provjeriti. Međutim, ne izostavljaju i pretpostavku o tome da bi poteškoće emocionalne regulacije mogle biti i posljedica sudjelovanja u sekstingu. Potrebna su detaljnija istraživanja u ovom području.

3.1.6. Privrženost

U dosadašnjim istraživanjima privrženost je definirana u formi kategorija – sigurna, anksiozna i izbjegavajuća (Ainsworth i sur., 1978; Hazan i Shaver, 1987). Pritom se model zasnovan na dvjema ortogonalnim dimenzijama – anksioznosti i izbjegavanju, pokazao široko primjenjivanim (Brennan i sur., 1998). Osobe koje pokazuju anksioznu privrženost demonstriraju intenzivnu želju za bliskošću i intenzivan strah od napuštanja ili razdvajanja. S druge strane, osobe koje pokazuju izbjegavajuću privrženost imaju strah od ovisnosti, samootkrivanja i intimnosti, biraju da budu samostalne i neovisne, čak i u kontekstu intimnih veza. Prema Mikulincer i Shaver (2003, 2007), ovi različiti stilovi privrženosti u podlozi su različitih strategija u partnerskim odnosima. Visoko anksiozne osobe imaju tendenciju da primjenjuju „hiperaktivacijske“ strategije ili nastoje držati partnera blizu sebe kako bi se nosile sa svojim strahom od gubitka partnerova interesa. Nasuprot tomu, visoko izbjegavajuće individue primjenjuju „deaktivacijske“ strategije, ili nastoje distancirati sebe od partnera tako da oni nisu ovisni niti se oslanjaju na partnerovu emocionalnu potporu.

U kontekstu sekstinga novija su istraživanja pokazala pozitivnu povezanost između sekstinga i anksiozne privrženosti (karakterizirane intenzivnom željom za bliskošću i intenzivnim strahom od napuštanja) u kontekstu intimne veze (Weisskirch i Delevi, 2011). Weisskirch i Delevi (2011) pronašli su na uzorku mladih odraslih osoba u intimnim vezama da je visoka razina anksiozne

privrženosti, ali ne i izbjegavajućeg stila privrženosti, važan prediktor visoke učestalosti slanja seksualno eksplicitnih sadržaja partneru. Visoka anksiozna privrženost također je bila povezana s očekivanjem da se sudjeluje u sekstingu kako bi se nekoga zadovoljilo. Autori su pretpostavili da se anksiozno privržene osobe mogu koristiti sekstingom kao sredstvom za dobivanje odgovora ili traženje sigurnosti od svojih partnera. Ovo je u skladu s istraživanjem koje pokazuje da se anksiozno privržene osobe mogu služiti seksom kako bi osigurale da njihov partner bude emocionalno angažiran u partnerskoj vezi (Davis i sur., 2004).

Ševčíková i suradnici (2013) proveli su longitudinalno istraživanje u kojemu su sudjelovala 323 adolescenta iz Češke Republike, sa svrhom ispitivanja je li stil privrženosti prediktor seksualnih aktivnosti na internetu i seksualnih aktivnosti u svakodnevnom životu kao što su ljubljenje, maženje, grljenje, milovanje intimnih dijelova tijela, oralni seks i spolni odnosi. Rezultati istraživanja pokazali su da su otuđenost od vršnjaka kao obilježje kvalitete privrženosti, pubertet te ranije *off-line* seksualno iskustvo značajni prediktori seksualnih *on-line* aktivnosti u adolescenata.

U nekim do sada provedenim istraživanjima ispitivana je povezanost između sekstinga i specifičnih stilova privrženosti. Drouin i Landgraff (2011) ispitali su povezanost između slanja tekstualnih poruka i sekstinga i privrženosti u intimnim, romantičnim vezama između studenata. Rezultati su pokazali da su teksting i seksting bili relativno česti u mladih osoba u romantičnim vezama, i da su oba fenomena bila značajno povezana sa stilovima privrženosti (Drouin i Landgraff, 2011). Teksting je bio češći među partnerima sa sigurnom privrženosti, dok je seksting bio učestaliji među partnerima koji u imali nesiguran stil privrženosti i visoku razinu izbjegavajućeg stila privrženosti (karakteriziranu intenzivnim strahom od ovisnosti, samootkrivanja i intimnosti; Drouin i Landgraff, 2011).

Potrebno je naglasiti da spol može imati moderirajuću ulogu u povezanosti između sekstinga i stila privrženosti jer postoje spolne razlike u stilovima privrženosti i načinima na koji je privrženost povezana sa spolnim ponašanjem. Razlike između muškaraca i žena možda su najevidentnije za izbjegavajuću privrženost i njihove stavove o usputnom seksu i masturbaciji, a samim time onda i o sekstingu jer seksting često uključuje masturbaciju kao svojevrsnu zamjenu za stvarno seksualno ponašanje (Bartholomew i Horowitz, 1991; Brennan i sur., 1998; Clark i Hatfield, 1989; Peterson i Hyde, 2010). Prema tome, povezanost između sekstinga i izbjegavajuće privrženosti snažnija je za muškarce (Cooper i Griffin-Shelley, 2002). Postoje i dokazi da žene koje imaju anksioznu privrženost imaju veću vjerojatnost da daju pristanak na neželjeni seksting u strahu da ne izgube partnera (Drouin i Tobin, 2014). Također, Sobring i suradnici (2014) u istraživanju provedenom među adolescentima u Švedskoj

utvrdili su da je sudjelovanje u *on-line* seksualno/romantičnim aktivnostima za djevojke povezano s lošom povezanošću s majkom, ocem ili vršnjacima, a za mladiće s lošom povezanošću s očevima.

3.2. Kontekstualne odrednice sekstinga

Seksualnost je u posljednjem desetljeću postala iznimno vidljiva, komercijalizirana i tematizirana u popularnoj kulturi kroz socijalne mreže, filmove i videouratke (Ringrose i sur., 2012). Elementi *kulture* u kojima je prisutna izrazita otvorenost što se tiče razgovora o intimnim vezama, laka dostupnost pornografije na internetu te izraženo oglašivanje seksualnog sadržaja u medijima pridonijeli su razvoju društvenog konteksta u kojemu seksualnost više nije tabu-tema (Ringrose i sur., 2012). Iz navedenog slijedi da se seksting može promatrati u kontekstu izrazito seksualizirane potrošačke kulture koja dominira u suvremenom društvu (Lippman i Campbell 2014; Ringrose i sur. 2012; Walker i sur., 2013). U kontekstu navedenih promjena u društvu i u percepciji seksualnosti, aktivnost kao što je razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija postala je sastavnim dijelom seksualnog ponašanja mladih osoba. Chalfen (2009) navodi da seksting označuje zapravo ono što se i prije događalo, razmjenu riječi i fotografija, ali na način koji je u skladu s trenutačnim medijskim i tehnološkim promjenama i mogućnostima koje su te promjene donijele sa sobom. Neki drugi autori smatraju da je seksting samo novi oblik eksperimentiranja sa seksualnošću u razdoblju adolescencije te da su se mlade osobe oduvijek na neki način koristile tehnologijom kako bi izrazile svoju seksualnost (Chalfen, 2009; Hand i sur., 2009).

Vrijednosti koje prevladavaju u nekom društvu oblikuju stavove i ponašanja članova toga društva (Schwartz i Boehnke, 2004). U ovom ćemo se dijelu usmjeriti na razlike u seksualnom ponašanju adolescenata, odnosno na razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija u društvima koja se temelje na tradicionalnim i netradicionalnim društvenim vrijednostima. Prema teoriji temeljnih ljudskih vrijednosti, tradicionalizam je definiran kao „poštovanje, predanost i prihvaćenost običaja i ideja koje tradicionalna kultura ili religija pružaju“ (Schwartz, 1994, str. 22). Tradicionalne zemlje karakteriziraju konzervativan pogled na svijet, nejednake rodne uloge i restriktivni seksualni stavovi (Boehnke, 2011; Wood i Eagly, 2010). Institucije kao što su škole, obitelj i mediji podržavaju i održavaju vrijednosti određenog društva te je na taj način njihov utjecaj na stavove i ponašanja pojedinaca (Sprecher i sur., 1994) pa samim time i adolescenata još snažniji (Igra i Irwin, 1996).

Tradicionalne su vrijednosti snažno povezane sa specifičnim rodnim ulogama (Sprecher i sur., 1994; Wood i Eagly, 2010). Posljedično tomu, pojedina društva i zemlje mogu biti karakterizirani kao seksualno restriktivni (tradicionalni) ili seksualno permisivni (netradicionalni). Seksualno permisivna i seksualno restriktivna društva i zemlje imaju različite poglede na prihvatljivo seksualno ponašanje s obzirom na rod. Primjerice, one određuju hoće li žene biti više ili manje izložene ograničenjima od društva u izražavanju svoje seksualnosti (DeLamater, 1981). U seksualno restriktivnim društvima prevladavaju tradicionalne vrijednosti preko kojih se ističu tradicionalne rodne uloge i promovira seksualna pasivnost žena te dominacija muškaraca (Kiefer i Sanchez, 2007; Marston i King, 2006). U takvim su zemljama žene izložene većim ograničenjima od društva pri izražavanju vlastite seksualnosti negoli muškaraci (Weinberg i sur., 1995). Nasuprot tomu, u seksualno permisivnim društvima rodne razlike u seksualnosti općenito su manje izražene (Petersen i Hyde, 2010), te je uobičajeno da žene izražavaju svoje seksualne želje i potrebe (Weinberg i sur., 1995). Istraživanja pokazuju manju sklonost potencijalno rizičnim seksualnim ponašanjima u tradicionalnim društvima (Kloep i sur., 2009), što može biti posljedica restriktivnih odgojnih metoda (Alwin i Felson, 2010). Tradicionalna društva imaju snažan utjecaj i na seksualno ponašanje adolescenata te ih mogu ograničavati u izražavanju seksualnosti (Sharabany i sur., 2008). U tradicionalnim, seksualno restriktivnim društvima, seksualnost adolescenata se može percipirati kao neprihvatljiva. U takvim društvima, razmjena seksualno eksplicitnih fotografija može biti percipirana kao neprihvatljivo ponašanje djevojaka. Posljedično tomu, za mladiće se može očekivati i odobravati sudjelovanje u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja. U seksualno permisivnijim društvima, seksualnost adolescenata percipira se kao normalna razvojna faza (Weinberg i sur., 1995) te je prihvatljivo da i adolescentice izražavaju svoju seksualnost. Otvorenost društva prema takvom obliku seksualne aktivnosti ima za posljedicu da su adolescentice spremnije poslati fotografije i tekstualne poruke seksualnog sadržaja. Usporedba europskih zemalja s obzirom na društvene vrijednosti pokazuje da se unatoč njihovoj homogenosti u nekim društvenim obilježjima ipak mogu uočiti i određene razlike u društvenim vrijednostima (Widmer i sur., 1998). Slobodniji seksualni stavovi prisutniji su u zemljama sjeverozapadne Europe, kao što su Švedska, Danska i Norveška (Arnett i Balle-Jensen, 1993; Weinberg i sur., 1995) u usporedbi s južnoeuropskim zemljama kao što je Italija, te neke istočnoeuropske zemlje, poput Poljske (Widmer i sur., 1998). Na osnovi navedenog, valja očekivati da kulturalne vrijednosti utječu na raširenost sekstinga, odnosno da su u seksualno permisivnijim društvima rodne razlike u sekstingu manje izražene nego u tradicionalnim društvima. Iako društvo

može utjecati na raširenost ovog fenomena, većina je dosadašnjih istraživanja provedena na američkom uzorku. Nedostaju istraživanja iz različitih europskih zemalja, kao i usporedbe raširenosti sekstinga koje bi pridonijele boljemu razumijevanju kulturalno specifičnih varijacija ovog fenomena.

Sažetak

Integracijom dosadašnjih istraživanja i teorijskih modela o čimbenicima koji pridonose objašnjenju sekstinga može se zaključiti da osobe koje sudjeluju u sekstingu karakteriziraju određena sociodemografska obilježja, individualna obilježja i kontekstualna obilježja. Mladići i osobe mlađe odrasle dobi češće sudjeluju u sekstingu od djevojaka ili adolescenata. Oni koji sudjeluju u sekstingu imaju pozitivna gledišta o sekstingu, potrebu za istraživanjem seksualnosti, ostvarivanjem socijalne emancipacije te potrebu za poboljšanjem socijalnoga statusa i socijalne dominacije među vršnjacima. U skupinu individualnih obilježja ulaze i pritisak za sudjelovanjem u sekstingu od partnera, želja za privlačenjem partnera, neke osobine ličnosti (npr. niska samokontrola, povećana potreba za traženjem uzbuđenja), te disfunkcionalni stilovi emocionalne regulacije. Bitno je istaknuti kako tradicionalni društveni kontekst u kojemu je seksualnost tabu-tema povećava rizik od sudjelovanja u sekstingu.

Ključne riječi

stavovi osoba s iskustvom sekstinga	traženje uzbuđenja
socijalna emancipacija	peterofaktorski model ličnosti
pritisak od vršnjaka	emocionalna regulacija
prihvaćenost unutar vršnjačke skupine	privrženost
stjecanje statusa	kultura
intimna veza	vrijednost
samokontrola	

POGLAVLJE 4.

POGLAVLJE 4. POSLJEDICE SEKSTINGA

Što biste vi učinili?

Primjećujete da je vaša prijateljica u posljednje vrijeme uznemirena. Na pitanje što je muči odgovara da je nedavno dečku poslala fotografiju svojega polugolog tijela i sada se boji da je dečko ne proslijedi ostalima u razredu. Kao razlog za strah navodi njihove lošije odnose u posljednje vrijeme. Kaže da joj je dečko zadnji put napisao poruku da će svima poslati fotografiju ako odluči prekinuti s njim. Osjeća se dosta loše. Danima ne spava. Izbjegava društvo. Krenula je konzumirati nikotinska sredstva kako bi ublažila uznemirenost. Navodi i da učestalije ulazi u verbalne sukobe sa svojim roditeljima.

Kritičko mišljenje

- Što mislite koje su moguće psihološke i socijalne posljedice sudjelovanja u sekstingu?
- Jesu li različiti oblici sekstinga povezani s različitim ishodima u ponašanju i razvoju mladih?
- Navedite pozitivne ishode sekstinga.

Kada dođete do kraja ovog poglavlja, moći ćete ponuditi odgovore na ova i slična pitanja:

- Kakve su emocionalne posljedice sekstinga?
- Kako biste objasnili odnos samopoštovanja i sekstinga?
- Koji su primjeri rizičnih ponašanja povezanih sa sudjelovanjem u sekstingu?
- Na koji se način iskazuje utjecaj sekstinga na različite oblike nasilja?

Osim raširenosti i determinanti sekstinga, istraživače zanima utjecaj sekstinga na različite aspekte ponašanja i razvojne obrasce mladih. Zabrinutost je tipično fokusirana na trajnost i na mogući „rizik od štete“ na individualnoj i socijalnoj razini (Lunceford, 2011). Iako rezultati istraživanja sugeriraju da adolescenti percipiraju brojne pozitivne aspekte povezane sa sekstingom, mediji i javnost i dalje nastavljaju isticati različite psihološke i socijalne štetne posljedice koje proizlaze iz sekstinga. Istraživanja koja su se bavila ispitivanjem stavova mladih ljudi prema sekstingu također sugeriraju da su mlade osobe svjesne potencijalnih

negativnih posljedica sudjelovanja u sekstingu (vidjeti Henderson i Morgan, 2011; Kopecký, 2011). Prema rezultatima Kopecký (2011), 73 % sudionika istraživanja navodi moguće negativne posljedice sekstinga kao što su iskorištavanje ili nasilje koje provode vršnjaci, pravne posljedice, disciplinske mjere od škole i javna sramota.

Međutim, jasno je da neće svi mladi ljudi koji se uključuju u seksting imati negativne psihološke ili socijalne posljedice. Prema Houck i suradnicima (2014), neki adolescenti koji su skloniji seksualno rizičnim ponašanjima su ujedno podložniji tomu da imaju negativne posljedice sekstinga.

4.1. Psihološke posljedice sekstinga

Znanstveni interes za istraživanje psiholoških posljedica sekstinga izrazito je velik. Međutim, većina istraživanja psiholoških posljedica sekstinga rezultirala su proturječnim nalazima. Jedan od mogućih razloga za to može biti i činjenica da veći broj mladih osoba koje sudjeluju u sekstingu to radi dobrovoljno, u kontekstu romantične veze i ima pozitivne stavove prema sekstingu (vidjeti tipologiju sekstinga). U ovom ćemo dijelu dati kratak pregled dosadašnjih spoznaja iz ovog područja.

4.1.1. Emocionalne teškoće

Anksioznost, depresija, osjećaj tuge i beznada, osjećaj uznemirenosti, stida i straha, kao i druga emocionalna stanja pokazali su se izraženijima u onih koji sudjeluju u sekstingu u usporedbi s onima koji ne sudjeluju u sekstingu (Chaudhary i sur., 2017; Dake i sur., 2012; Dodaj i sur., 2019a, 2019b; Drouin i sur., 2015; Frankel i sur., 2018; Klettke i sur., 2014; Medrano i sur., 2018; Mitchell i sur., 2012; Ševčíková, 2016; Van Ouytsel i sur., 2014; Ybarra i Mitchel, 2014). Osobe koje razmjenjuju seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih medija pod većim su rizikom da pokušaju i počine suicid nego osobe koje ne sudjeluju u sekstingu (Chalfen 2009; Dake i sur., 2012).

Važno je naglasiti kako ima i istraživanja koja upućuju na to da ne postoje razlike u različitim aspektima emocionalnih stanja s obzirom na seksting (Gordon-Messer i sur., 2013; Englander, 2012; Hudson, 2011; Morelli i sur., 2016; Temple i sur., 2014; Vrselja i sur., 2015).

Postoji potreba za daljnjim istraživanjima u ovom području koja bi ispitala moderatorske i medijatorske varijable u objašnjenju odnosa između sekstinga i razvoja psiholoških poteškoća.

4.1.2. Samopoštovanje

Kada je riječ o promjenama u samopoštovanju kao psihološkoj posljedici sekstinga, rezultati također nisu toliko jednoznačni. Dok jedna skupina istraživanja nije utvrdila važnu ulogu samopoštovanja u predviđanju sekstinga (Gordon-Messer i sur., 2013; Hudson, 2011; Vanden Abeele i sur., 2012), druga, recentnija skupina istraživanja (Kumari i Srivastava, 2017; Scholes-Balog i sur., 2016; Sesar i sur., 2019) pokazuje da mladi koji sudjeluju u sekstingu općenito imaju niže samopoštovanje. Kumari i Srivastavove (2017) na uzorku tinejdžera, uz dobivene razlike u samopoštovanju, utvrdili su i općenito lošiju percepciju vlastitoga tijela u onih koji su sudjelovali u sekstingu. Nalazi ovoga istraživanja dodatno pokazuju da djevojke, u usporedbi s mladićima koji sudjeluju u sekstingu, imaju niže samopoštovanje dok razlike u percepciji tijela između mladića i djevojaka koji su sudjelovali u sekstingu nisu pronađene. Bianchi i suradnici (2017) na uzorku talijanskih adolescenata, u dobi od 13 do 20 godina, utvrdili su da su tjelesne atribucije povezane s motivima koji uključuju seksualne razloge za seksting i s motivima za poboljšanje slike tijela. Autori zaključuju da se mladi upuštaju u seksting kako bi od drugih dobili pozitivne evaluacije svojega tjelesnog izgleda. U istraživanju (Sesar i sur., 2019), provedenom na uzorku mladih studenata, utvrđeno je da se oni koji postižu niže rezultate na ljestvici samopoštovanja te više rezultate na podljestvici tjelesnih atribucija češće upuštaju u seksting. Samopoštovanje se pokazalo značajnim prediktorom slanja fotografija polugolih i/ili golih tijela, dok su se tjelesne atribucije pokazale bitnim prediktorom svih oblika sekstinga (slanja, primanja i prosljeđivanja).

Na kraju se može zaključiti da ovo područje još uvijek nije dovoljno istraženo. Informacije koje su utvrđene tendiraju tomu da ponude, u najboljem slučaju, samo djelomično objašnjenje za povezanost između sekstinga i psiholoških posljedica. Pozornost istraživača u ovom je području neminovno usmjerena prema otkrivanju posredujućih varijabli koje utječu na odnos sekstinga s različitim psihološkim promjenama u pojedinca. Istraživači ističu važnost dodatnih kvalitativnih istraživanja radi prepoznavanja drugih rizičnih čimbenika koji mogu imati moderatorsku ulogu u odnosu između sudjelovanja u sekstingu i psiholoških promjena sudionika te sa svrhom utvrđivanja protektivnih čimbenika (vidjeti Bauermeister, 2013, 2014; Benotsch i sur., 2013; Temple i sur., 2014).

4.2. Posljedice u socijalnom funkcioniranju

U okviru akademskih i javnih domena posebna je pozornost posvećena riziku kojemu mladi ljudi mogu biti izloženi uključujući se u seksting (vidjeti npr. Lunceford, 2011). Općenito, istraživanja pokazuju da osobe koje sudjeluju u sekstingu učestalije konzumiraju nikotin, alkohol, marihuanu i druge psihoaktivne tvari (Benotsch i sur., 2013; Dake i sur., 2012; Dir i sur., 2013; Temple i sur., 2014).

4.2.1. Rizična ponašanja

Seksting može biti i jedan od oblika rizičnoga seksualnog ponašanja. Iako rezultati široko variraju, ipak su utvrđeni neki podatci koji upućuju na veću vjerojatnost da su osobe koje izvještavaju o sudjelovanju u sekstingu seksualno aktivnije od osoba koje ne sudjeluju u sekstingu (Dake i sur., 2012; Dir i sur., 2013; Giroux, 2011; Gordon-Messer i sur., 2012; Houck i sur., 2014; Rice i sur., 2012; Sorbring i sur., 2014; Temple i Choi, 2014; Temple i sur., 2012). Oni koji sudjeluju u sekstingu počinju sa seksualnom aktivnošću u mlađoj životnoj dobi (Englander, 2012; Perkins i sur., 2014; Rice i sur., 2012; Temple i sur., 2012), imaju veći broj seksualnih partnera (četiri ili više; Benotsch i sur., 2013; Dake i sur., 2012; Dir i sur., 2013; Dodaj i sur., 2019b; Henderson i Morgan, 2011), rjeđe se koriste kontracepcijom tijekom spolnog odnosa i učestalije prakticiraju oralni seks (Benotsch i sur., 2013; Dake i sur., 2012; Ferguson, 2011) u usporedbi s onima koji ne sudjeluju u sekstingu. Sudjelovanje u sekstingu pokazalo se potencijalnim posrednikom između konzumacije alkohola i neplaniranih, prigodnih spolnih odnosa između studenata (Dir i sur., 2013). Osobe koje sudjeluju u sekstingu mnogo više konzumiraju alkohol i/ili druge psihoaktivne tvari prije spolnog odnosa u usporedbi s osobama koje ne sudjeluju u sekstingu (Benotsch i sur., 2013; Temple i sur., 2012). Benotsch i suradnici (2013) navode da osobe koje razmjenjuju seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih medija imaju veću vjerojatnost da se zaraze spolno prenosivim bolestima. Međutim, Ferguson (2011) ističe da ne postoji povezanost sekstinga sa spolno prenosivim bolestima, ali da je učestalost sekstinga u pozitivnoj korelaciji sa zadovoljstvom tijekom seksualne aktivnosti. Usto, Bauermeister i suradnici (2014) ističu višu prevalenciju sekstinga u muškaraca homoseksualne orijentacije, s obzirom na prevalenciju utvrđenu istraživanjima među heteroseksualcima. Autori pretpostavljaju da se navedeno može pripisati potencijalno većoj šansi da se s pomoću *on-line* tehnologije ili mobilne tehnologije istraži vlastita seksualnost i pronadu mogući partneri.

4.2.2. Izloženost različitim oblicima zlostavljanja

Sa sekstingom su osobito povezani seksualno iskorištavanje i seksualno nasilje. Osobe koje sudjeluju u sekstingu imaju veću vjerojatnost da budu prisiljene imati spolne odnose te da ih tjelesno zlostavlja partner (Dake i sur., 2012). Brojna dosad provedena istraživanja pokazuju da su djevojke podložnije *on-line* i *off-line* spolnom zlostavljanju od mladića koji ih vrlo često prisiljavaju da se fotografiraju i podijele svoje fotografije (Englander, 2012; Henderson i Morgan, 2011; Lenhart, 2009; Ringrose i sur., 2012; Walker i sur., 2013). Dir i Cyders (2014) ustanovili su da mladići vjerojatnije nego djevojke očekuju da će nakon razmjenjivanja fotografija uslijediti i seksualna aktivnost. Navedena očekivanja mogu pridonijeti nerazumijevanju u komunikaciji o pristanku na seksualnu aktivnost, te seksualnom nasilju ili napadu. Određene karakteristike i životna iskustva, uključujući povijest tjelesnog ili seksualnog zlostavljanja, depresije, izolacije, nedostatka potpore ili skrbi od obitelji, može neke mlade ljude voditi tomu da budu podložniji sudjelovanju u intimnim vezama s osobama koje mogu biti potencijalni počinitelji spolnoga zlostavljanja (Mitchell, 2010). Dodatni čimbenici rizika za *on-line* seksualno dosađivanje (engl. *solicitations*) uključuje mlade ljude koji se koriste „sobama za razgovor“ (engl. *chat rooms*), šalju osobne informacije ljudima koje upoznaju preko interneta i s kojima razgovaraju o seksu (Mitchell, 2010). Rezultati istraživanja upućuju na spolne i etničke razlike u riziku od izloženosti negativnim iskustvima. Tynes i Mitchell (2013) utvrdili su da djevojke imaju mnogo više negativnih iskustava sa seksualnim uznemirivanjem nego dječaci, te da djevojke tamne puti (afričkog podrijetla) imaju više zahtjeva za slanje seksualnih fotografija nego ostale djevojke (Tynes i Mitchell, 2013).

Osobe koje razmjenjuju seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih medija učestalije su izložene spolnom nasilju ili nasilju u intimnim vezama te su i pod većim rizikom da postanu žrtve tradicionalnih oblika vršnjačkog nasilja, kao što je verbalno vršnjačko nasilje (Dake i sur., 2012). Neovlašteno dijeljenje seksualno eksplicitnog sadržaja dobro je poznata posljedica sekstinga i o tome se često može čitati u medijima. Mlade osobe koje sudjeluju u sekstingu mnogo puta su zabrinute zbog mogućnosti da slike budu podijeljene s drugim osobama (izvan intimne veze) (Lenhart, 2009). Pokatkada se neovlašteno prosljeđivanje seksualno eksplicitnih sadržaja na kojima je druga osoba naziva „osvetničkom pornografijom“. Osvetnička se pornografija još definira i kao distribucija fotografija intimnog sadržaja bez odobrenja. Perkins i suradnici (2014) upozoravaju da se bez odobrenja određene osobe na društvene mreže prosljeđuje oko 19 % fotografija njezina polugolog i 12 % fotografija njezina

golog tijela. Powell (2010) ističe da se seksualno eksplicitne fotografije žena i djevojaka nerazmjerno više proizvode, šalju i redistribuiraju bez pristanka nego fotografije mladića ili muškaraca. Negativna socijalna stigma koja proizlazi iz neodobrenog širenja intimnog sadržaja i stupanj „zlonamjernosti“ koji može biti uključen u ovu aktivnost navodi brojne istraživače i profesionalce da ovakvo ponašanje dovode u vezu s nasiljem preko interneta.

Mlade osobe koje dobrovoljno sudjeluju u sekstingu pod većim su rizikom od sudjelovanja u zlostavljajućim ponašanjima preko interneta, ali i da budu njegove žrtve (Jonsson i sur., 2014). Istraživači koji su se bavili ispitivanjem povezanosti između sekstinga i nasilja preko interneta također pokazuju da sudjelovanje djevojaka u sekstingu povećava rizik od višestrukih oblika viktimizacije preko interneta (Reyns i sur., 2013). Analiza policijskih dokumenata u SAD-u (Wolak i Finkelhor, 2011) pokazala je da su mladi čije je seksualno ponašanje na internetu postalo javno u realnim životnim situacijama bili izloženi prijetnjama, ucjenjivanju i zlostavljanju. U brojnim tragičnim, dobro dokumentiranim slučajevima, ovakva viktimizacija i brzo širenje fotografija može se dovesti u vezu s negativnim psihološkim posljedicama (Bilic, 2013; Korenis i Billick, 2014; Siegle, 2010).

Sažetak

Sudjelovanje u sekstingu povezano je s brojnim negativnim posljedicama na različitim područjima funkcioniranja mladih (npr. psihološko, ponašajno i socijalno funkcioniranje). Emocionalne su poteškoće neke od najčešćih neposrednih posljedica sekstinga. Sudjelovanje u sekstingu, preko različitih posredujućih mehanizama, povezano je s niskim samopoštovanjem. Kao posljedice sekstinga u socijalnom funkcioniranju utvrđene su sklonost rizičnom ponašanju i izloženost različitim oblicima nasilnih ponašanja. Međutim, pri analiziranju odnosa sekstinga s posljedicama nužno je razmatrati čimbenike koji mogu posredovati ovom odnosu.

Ključne riječi

emocionalne poteškoće

samopoštovanje

seksualna rizična ponašanja

konzumacija alkohola i psihoaktivnih tvari

spolno prenosive bolesti

seksualno nasilje

seksualno iskorištavanje

tjelesno zlostavljanje

seksualno zlostavljanje

nasilje u intimnim vezama

vršnjačko nasilje

nasilje preko interneta

POGLAVLJE 5.

POGLAVLJE 5.

PROCJENA, TRETMAN I PREVENCIJA SEKSTINGA

Što biste vi učinili?

Na radnome mjestu školskog psihologa zaposleni ste već tri godine. Posljednjih se godina u vašoj školi znatno povećao broj mladih osoba koje šalju i primaju seksualno eksplicitne sadržaje preko društvenih mreža. Neki od njih znaju i javno objaviti primljeni seksualno eksplicitan sadržaj. Nitko od nastavnika do sada nije upoznat s ovom tematikom. Međutim, javljaju vam se učenici koji vam govore da se osjećaju izrazito loše jer je njihov sadržaj koji su poslali drugima, bez njihova pristanka, prosljeđen ostalim učenicima. Kažu vam da postoji mogućnost da su učenici iz cijele škole primili takav sadržaj.

Kritičko mišljenje

- Kako biste procijenili jesu li učenici sudjelovali u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja?
- Što biste napravili kako biste pomogli učenicima koji su doživjeli iskustvo prosljeđivanja seksualno eksplicitnog sadržaja bez pristanka?
- Na koji biste način mogli educirati nastavnike i roditelje radi smanjenja razmjene seksualno eksplicitnog sadržaja?

Kada dođete do kraja ovog poglavlja, moći ćete ponuditi odgovore na ova i slična pitanja:

- Kako provesti procjenu sekstinga?
- Koji su primjeri mjernih instrumenata koji se primjenjuju u procjeni sekstinga?
- Kako biste proveli psihoterapijski rad s osobama izloženima sekstingu?
- Koji su oblici preventivnih programa primjenjivih u kontekstu sekstinga?
- Kako biste roditeljima objasnili njihovu ulogu u smanjenju negativnih posljedica sekstinga?
- Na koji način nastavnik može djelovati na smanjenje sekstinga?
- Izdovojite i prokomentirajte neke od programa koje možete pronaći on-line (www.cyberbullying.us; www.stopbullying.gov/; www.kivaprogram.net/; www.olweusinternational.no/; beforeyoutext.com/). Pojasnite utjecaj profesionalaca na smanjenje raširenosti sekstinga?
- Što mislite o edukativnim aktivnostima koje profesionalci mogu primijeniti u prevenciji sekstinga?

Iako se razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja kao što su poruke i fotografije događala i u prijašnjim generacijama (Chalfen, 2009; Curnutt, 2012), suvremeni seksting ima dalekosežnije posljedice nego što ga je imao ranije, a sve zbog mogućnosti koje pružaju elektronički mediji – izrazito brzo širenje poruka čak i doseganje do osoba koje uopće nisu imale namjeru svjedočiti takvom sadržaju. Cilj je ovog poglavlja ponuditi sažet prikaz kliničke procjene sekstinga, kao i načina preventivnog i tretmanskog djelovanja.

5.1. Procjena sekstinga

5.1.1. Klinička procjena sekstinga

Odnos između mlade osobe i tehnologije upućuje na to da je digitalni svijet socijalni kontekst razvoja adolescenata uz ostale kontekste kao što su obitelj, vršnjaci, škola... *On-line*/digitalne aktivnosti mogu funkcionirati kao prostor za mlade u kojemu istražuju ono što nije moguće istraživati u *off-line* svijetu (Subrahmanyam i Smahel, 2011). Uzimajući u obzir kontinuitet između *on-line* i *off-line* aktivnosti adolescenata, profesionalci u području mentalnog zdravlja trebaju obratiti pozornost na procjenu raširenosti komunikacije putem društvenih mreža u adolescenata kao dio standardnog postupka kliničke evaluacije. Neki autori (npr. Scott i Temporini, 2010) čak ističu da procjena učestalosti korištenja internetom treba biti prvi korak u provođenju psihološke procjene adolescenta ili mlade osobe koja sudjeluje u sekstingu ili kad postoji sumnja da je sudjelovanje u njemu uzrok poteškoća u funkcioniranju. Uzimajući u obzir različite motive za razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja, kao i posljedice sekstinga, profesionalci trebaju odrediti važnost korištenja mobilnim telefonom za svakog od klijenata. Pokazivanje interesa za oblike kako se adolescent koristi mobilnim telefonom može dati brojne korisne informacije u psihološkoj procjeni (Judge, 2012).

U pravilu, sudjelovanje u sekstingu brojni profesionalci utvrđuju pitanjem poput *Jesi li ikada primio ili poslao fotografije/videozapise sa seksualnim sadržajem preko pametnih telefona?* Međutim, procjena treba uključivati i procjenu čimbenika rizika za sudjelovanje u sekstingu, kao i povijest seksualnih interesa, stavove o seksualnosti i seksualnim aktivnostima svakog adolescenata. Slučajevi otkrivanja sekstinga mogu biti prigoda da se razgovara o sigurnim spolnim odnosima, drugim rizičnim seksualnim ponašanjima ili drugim rizičima za zdravlje mladih osoba (Korenis i Billick, 2014; Rice i sur., 2012; Siegle, 2010; Temple i sur., 2012).

Nadalje, profesionalci trebaju procijeniti načine na koje individualne

karakteristike adolescenata mogu utjecati na povećanje ili smanjenje rizika od sudjelovanja u sekstingu (npr. impulzivnost, kognitivna ograničenja, zloupotreba opijata, emocionalna nestabilnost, problemi s pažnjom, povijest zlostavljanja ili druge poteškoće). Primjerice, moguće je da mlade osobe izložene ranije u djetinjstvu traumatskim iskustvima budu pod većim rizikom od neprimjerenog korištenja tehnologijom, a posljedično i riziku od sudjelovanja u sekstingu. Posebna pozornost tijekom psihološke procjene treba se posvetiti mladim osobama koje imaju rizik od drugih psiholoških poteškoća ili u kojih je već dijagnosticiran neki psihološki poremećaj, jer su oni pod povećanim rizikom od sekstinga, ali i posljedično od pogoršanja psihološkoga stanja (Wolak i sur., 2008; Mitchell i sur., 2007). Također je važno procijeniti spolno ponašanje mladih osoba, kao i posljedice sekstinga te jesu li mlade osobe koje sudjeluju u sekstingu sklone i drugim seksualno rizičnim ponašanjima. Digitalne platforme, kao što su mobilni telefoni i tekstualne, odnosno slikovne poruke, nova su mogućnost za spolno zlostavljanje adolescenata (npr. krađa lozinki, hakiranje, praćenje ponašanja vršnjaka s pomoću poruka, zlostavljanje s pomoću tekstualnih poruka i fotografija) te je stoga potrebno procijeniti zlostavljanje kao jednu od posljedica sekstinga. Iako je do sada proveden manji broj istraživanja koja su se bavila ispitivanjem posljedica sudjelovanja u sekstingu, prema rezultatima nekih dosad provedenih istraživanja, razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja u ekstremnim slučajevima može za posljedicu imati suicidalne ideje i namjere, pokušaj suicida i suicid (Chalfen, 2009) pa je stoga ovaj aspekt funkcioniranja nezaobilazan u postupku procjene.

Profesionalci trebaju usmjeriti pozornost i na utjecaj vršnjaka na samoprodukciju fotografija, kao i na njihovo širenje.

Iako je poznato da su adolescenti podložni utjecaju vršnjaka, novija slikovna istraživanja mozga rasvjetljavaju način kako preuzimanje rizika u prisutnosti vršnjaka utječe na veze moždanog sustava za nagrađivanje i donošenje odluka (Chein i sur., 2011). Ovaj fenomen, kada je kombiniran s upotrebom elektroničkih uređaja koji su dizajnirani tako da facilitiraju brz prijenos informacija, mogu imati izravan utjecaj na donošenje odluka kod adolescenata o samoprodukciji fotografija sa seksualno eksplicitnim sadržajima.

Do sada je razvijena nekolicina standardnih mjernih instrumenata za procjenu raširenosti razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja i o njima će biti riječi dalje u tekstu. Pregledni rad Barrense-Dias i suradnika (2017) kojim je obuhvaćeno 18 znanstvenih radova objavljenih u razdoblju od 2012. do 2015. godine pokazuje da je u većini provedenih istraživanja procjenjivano samo slanje seksualno eksplicitnoga sadržaja, i to koristeći se manjim brojem čestica. Neovisno o psihološkome mjernom instrumentu i vrsti pitanja koja se planiraju rabiti u

procjeni, vrlo je važno da u komunikaciji s adolescentom ne budemo skloni osuđivanju. Neosuđujući pristup omogućit će stvaranje pozitivnog i suradničkog odnosa koji će onda biti dobra podloga za otvoreni razgovor o temi sekstinga, seksualnosti te korištenju mobilnim telefonom.

5.1.2. Mjerni instrumenti za procjenu sekstinga

Primjena upitnika za samoprocjenu sekstinga uvelike olakšava identifikaciju osoba koje sudjeluju u sekstingu. Da bi se odabrao prikladan upitnik za procjenu sekstinga, potrebno je razmotriti nekoliko pitanja. To uključuje sljedeće: koje oblike sekstinga želimo procjenjivati, za koje razdoblje procjenjujemo seksting, koje su okolnosti sudjelovanja u sekstingu (npr. prisilno ili dobrovoljno) te kakvi su stavovi osobe o sudjelovanju u sekstingu. U daljnjem tekstu naglasak će biti na psihološkim mjernim instrumentima koji imaju široku primjenu u istraživanjima, međutim, vrijedno bi bilo istražiti i one koji su rjeđe primjenjivani.

Velik broj autora (Casas i sur., 2019; Choi i sur., 2016; Gewirtz-Meydan i sur., 2018; Temple i Choi, 2014) koristi se instrumentom kojim se odvojeno ispituje aktivan i pasivan seksting, a uključuje četiri pitanja: 1. Poslao sam svoje erotsko-seksualne videozapise, fotografije ili poruke dečku/djevojci (slanje); 2. Primio sam erotsko-seksualne videozapise, fotografije ili poruke od svog dečka/djevojke (primanje); 3. Prosljedio sam ili podijelio erotsko-seksualne videozapise, fotografije ili poruke drugih dečkiju ili djevojaka (prosljeđivanje); 4. Netko mi je poslao erotsko-seksualne videozapise, fotografije ili poruke drugih dečkiju ili djevojaka (prosljeđivanje). Odgovori se daju na skali Likertova tipa od 0 (nikada) do 4 (često).

Gámez i suradnici (Gámez-Guadix i sur., 2017; Gámez-Guadix i de Santisteban, 2018; Gámez-Guadix i Mateos-Pérez, 2019) razvili su *Upitnik sekstinga (The Sexting Questionnaire)* namijenjen razlikovanju voljnog sudjelovanja u sekstingu od prisilnog sudjelovanja. Upitnik sadržava tri pitanja o slanju seksualno eksplicitnoga sadržaja, pri čemu sudionik procjenjuje koliko je puta voljno (npr. zato što je htio) izveo sljedeća ponašanja: a) poslao pisanu informaciju ili tekstualnu poruku seksualnog sadržaja o sebi; b) poslao svoju sliku seksualno eksplicitnog sadržaja (npr. голу) i c) poslao fotografiju (npr. preko *web*-kamere) ili videozapis koji sadržava seksualno eksplicitan sadržaj o sebi. Upitnik je pokazao dobra metrijska obilježja na uzorku adolescenata (Gámez-Guadix i sur., 2017).

Upitnik istraživanja o seksu i tehnologiji (The Sex and Tech Survey Questionnaire); National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy,

2008) jedan je od sveobuhvatnijih instrumenata za procjenu sekstinga. Upitnik mjeri izloženost sekstingu u posljednju godinu dana, a sastoji se od triju dijelova: osobnog iskustva sa sekstingom, stavova prema sekstingu i percepcije tuđih iskustava sa sekstingom. Prije samoprocjene sekstinga u upitniku se navode opći demografski podatci i podatci o primjeni tehnologije (npr. prijenosnog računala, korištenja socijalnim mrežama i slično). Izvorna inačica upitnika sastoji se od 25 pitanja, iako postoje i njegove kraće modificirane verzije.

Dir (2012) je konstruirao *Skalu seksting ponašanja (Sexting Behaviors Scale)*. Temeljna ideja razvoja takve skale jest procjena učestalosti primanja, slanja, objavljivanja i odgovaranja na poslane poruke ili fotografije seksualno eksplicitnog sadržaja. Osim toga, skala sadržava i čestice kojima se procjenjuje s kim osoba najčešće sudjeluje u sekstingu (npr. s prijateljem, s osobom u intimnoj vezi i sl.) i o kojem je broju osoba riječ. Originalna skala sadržava 11 tvrdnji. Međutim, iz potrebe da se konstruira instrument koji pruža uvid u dimenziju prosljeđivanja seksualno sugestivnog sadržaja i mjerenja svih oblika sekstinga primjenom videozapisa Morelli i suradnici (2016) razvili su modificirani oblik skale. Skala se sastoji od 29 čestica s pomoću kojih se ispituju tri oblika sekstinga (primanje, slanje i prosljeđivanje seksualno eksplicitnog sadržaja) te 8 čestica koje se odnose na broj osoba s kojima se razmjenjuje seksualno sugestivan ili provokativan sadržaj, identitet osoba s kojima se razmjenjuje seksualno sugestivni ili provokativni sadržaj, kao i okolnosti u kojima se obavlja razmjena seksualno sugestivnog sadržaja. Sesar i sur. (Sesar i Dodaj, 2019; Sesar i sur.) razvile su adaptiranu i kraću verziju *Skale seksting ponašanja* (Prilog 1.) od 18 čestica kojim se ispituju primanje, slanje, odgovaranje i/ili javno objavljivanje seksualno eksplicitnog sadržaja, te od čestica koje se odnose na broj osoba s kojima se razmjenjuje sadržaj, identitet, kao i aplikacije koje služe za razmjenu seksualno eksplicitnog sadržaja. Kraće i duže forme skale imaju široku znanstvenu i praktičnu primjenjivost, kao i dobra psihometrijska obilježja.

Ponašanje na seksting skali (Behavior on Sexting Scale, Chacón-López i sur., 2016), instrument koji se većim dijelom temelji na Dirovoj (2012) *Skali seksting ponašanja*, upitnik je za procjenu dispozicije, sudjelovanja i emocionalne ekspresije sekstinga. Namijenjen je prije svega procjeni sekstinga u mlađih odraslih osoba, ali ne i adolescenata.

Instrument kojim se također ispituje izloženost razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja preko mobitela, *chata* ili društvenih mreža konstruirali su Penado i suradnici (2019). *Skala difuzije intimnih slika među adolescentima (Intimate Images Diffusion Scale Among Adolescents)* mjeri primanje, slanje i prosljeđivanje slika i videosnimaka intimnog i osobnog sadržaja partneru, strancu, prijatelju i, općenito, intimnog sadržaja bez identifikacije osobe preko mobitela

ili *chatova* instaliranih na mobilnom telefonu. Također ispituje učestalost objave vlastitih slika i videozapisa osobnog i intimnog sadržaja ili onih svojih partnera, stranaca, prijatelja, poznanika preko društvenih mreža. Zasebno, skalom je obuhvaćena i učestalost primljenih komentara ili ponižavajućih poruka na objavljene fotografije, kao i primijećenih ponižavajućih komentara na fotografije drugih ljudi.

Upitnik motivacije za sekstingom (Sexting Motivations Questionnaire, Bianchi i sur., 2017) relativno je noviji instrument samoprocjene konstruiran za mjerenje triju motiva za seksting: seksualni motivi (npr. u svrhu ostvarivanja seksa), instrumentalni motivi (npr. povređivanja druge osobe) i motiv jačanja slike vlastita tijela (npr. dobivanje povratne informacije o vlastitu tijelu).

Skala za procjenu motivacije za slanje seksualno eksplicitnog sadržaja unutar romantične veze skala je autora Vizeuth i suradnika (2015; *Sexual Risk Behaviors and Motivation Toward Online Sex Scales*). Sastoji se od 14 pitanja, a uključuje i čestice koje se odnose na seksualna rizična ponašanja.

Skala stavova o sekstingu (Sexting Attitudes Scale) autora Weisskirch i Delevi (2011) upotrebljuje se za mjerenje stavova o slanju ili primanju preko mobitela seksualno sugestivnih tekstualnih poruka, fotografija ili videozapisa polugolih/golih tijela. Ukupno 19 čestica odnosi se na sljedeće aspekte stavova o sekstingu: zabavu i bezbrižnost, percipirani rizik i očekivanja u vezi.

5.2. Tretman sekstinga

Unatoč mnogobrojnim nalazima o kratkotrajno i dugotrajno štetnim učincima izloženosti adolescenata i mladih osoba sekstingu, u svijetu još uvijek ne postoji sveobuhvatan sustav podrške i terapijskoga pristupa u radu s ovom skupinom. Nedostaju vodiči koji bi razjasnili na koji se način različiti psihoterapijski pristupi mogu primijeniti u radu s adolescentima i mladim osobama koje su imale iskustvo sekstinga te koje su moguće posljedice u različitim područjima funkcioniranja (emocionalno funkcioniranje, promjene u ponašanju...).

Na temelju dosadašnjeg iskustva i rada smatramo da bi terapeuti koji rade s djecom ili mladima izloženima sekstingu, trebali pozornost usmjeriti na istraživanje raspona različitih oblika sekstinga te povezanosti između izloženosti sekstingu i trenutačnih psiholoških poteškoća svojih klijenata, radije nego se usmjerivati na kategoriziranje klijenata s obzirom na to kojem su obliku sekstinga bili izloženi.

Terapijske potrebe djece i mladih izloženih širenju seksualno eksplicitnog sadržaja među vršnjacima mogu biti kompleksne i izazovne za terapeute. Kada

dođe do širenja seksualno eksplicitnog sadržaja između vršnjaka, vrlo je važno da se žrtva sekstinga nikada za to ne okrivljuje i posramljuje. Školski psiholog/savjetnik ili neki drugi zdravstveni djelatnik mogu razgovarati s adolescentom izloženim negativnim posljedicama sekstinga kako bi ublažili psihološke posljedice događaja, odnosno štetu koja je nanesena učeniku te kako bi se dogovorili daljnji koraci koji se mogu poduzeti (Hinduja i Patchin, 2010). Ovo su neke od tema o kojima se može razgovarati s adolescentom izloženim negativnim posljedicama sekstinga (Mattey i Diliberto, 2013).

- Tko je uključen u produkciju i distribuciju seksualno eksplicitnih poruka, te koliko ih je osoba primilo?
- Koji je oblik seksualno eksplicitnih poruka poslan (npr. tekstualne poruke, fotografije u rublju, fotografije djelomično golog tijela, fotografije potpuno golog tijela, fotografije spolnog odnosa)?
- Zbog kojeg razloga seksualno eksplicitni sadržaj poslan? U kojem je kontekstu fotografija poslana (npr. igra, koketiranje, u sklopu intimne veze, iznuda, vršnjačko nasilje ili voajerizam)?
- Na koji je način poruka distribuirana (npr. pokazana na ekranu a da nije nikomu prosljeđena, prosljeđena prijateljima, postavljena na neku specifičnu internetsku stranicu)?

Različite terapije usmjerene na traumu, kao što su kognitivno-bihevioralna terapija, individualna psihoanalitička terapija, grupna psihoterapija i psihoedukacija tretmani su izbora. Nadalje, može se razmotriti koje se strategije mogu poduzeti kako bi se zaustavilo širenje poruka te na koji se način mogu prikupiti dokazi o neovlaštenom širenju poruka. Adolescentima i mladim osobama kojima su fotografije/videozapisi seksualno eksplicitnog sadržaja objavljeni ili prosljeđeni bez dobrovoljnog pristanka, mogu se dati informacije i upute o sigurnim načinima korištenja internetom ili mobilnim telefonima kako bi izbjegli slične situacije u budućnosti. Pomoć im mogu dati i osobe koje rade u školskoj knjižnici pružajući im literaturu o ovoj temi, ali i profesori informatike, odnosno osobe koje rade na tehničko/informatičkoj podršci u školi kako bi ih educirali o sigurnoj uporabi računala.

Važno je educirati osobu čije su fotografije podijeljene bez njezina odobrenja da ne ulazi u konfrontaciju s osobom koja je objavila i/ili prosljeđila seksualno eksplicitan sadržaj, jer se na temelju rezultata istraživanja to nije pokazalo kao efikasna strategija suočavanja (Mason, 2008; Perren i sur., 2012). Predstavnici škole moraju biti u kontaktu i s osobom čije su seksualno eksplicitne fotografije neovlašteno podijeljene, ali i s osobom koja ih je prosljeđila drugima ili ih bez odobrenja objavila na internetskim stranicama, kao i sa njihovim roditeljima,

i pobrinuti se da svi uključeni na neki način u seksting dobiju prikladan oblik psihološke pomoći, savjetovanja ili edukacije.

U ovom se dijelu preporučuje suradnja u okviru lokalne zajednice odnosno izrada *Plana intervencije* u suradnji s pravosudnim institucijama, policijom, centrima za socijalni rad i centrima za mentalno zdravlje. To je posebno važno zbog razvojne dobi u kojoj se seksting najčešće pojavljuje te radi zaštite mladih osoba od daljnje viktimizacije, stigmatizacije i traumatizacije.

5.3. Prevencija sekstinga

5.3.1. Preventivni programi

Seksting, u određenim slučajevima ima obilježja vršnjačkog nasilja te u tom kontekstu može imati utjecaja na cijelu lokalnu zajednicu (Hinduja i Patchin, 2010). U brojnim slučajevima u kojima je evidentirano široko rasprostranjeno dijeljene seksualno eksplicitnih fotografija najčešće se ono dogodilo ili je započeto u školama. Prema rezultatima istraživanja Mitchell i suradnici (2012), u 1/3 slučajeva u kojima su mladi kreirali fotografije ili ih primili, o sekstingu su obavijestili roditelje i/ili nastavnike ili su oni na neki način otkrili postojanje seksualno eksplicitnih fotografija.

Budući da se poruke seksualno eksplicitnog sadržaja mogu zloupotrijebiti u kontekstu vršnjačkog nasilja, škole trebaju implementirati programe prevencije i intervencijske programe za vršnjačko nasilje i nasilje preko interneta te adaptirati njihove sadržaje za situacije sekstinga. Dva preventivna programa vršnjačkog nasilja, Olweusov preventivni program (*Olweus Bullying Prevention Program*) i KiVa program prevencije vršnjačkog nasilja (*KiVA Antibullying Program*), mogu biti poticaj i model za implementaciju strategija za prevenciju sekstinga u školama.

Temeljni principi Olweusova programa prevencije odnose se na školsku politiku i djelatnike škole (implementacija pravila u školi protiv vršnjačkog nasilja, edukacija školskog osoblja, formiranje stručnog tima za koordinaciju preventivnih aktivnosti, supervizija ponašanja učenika, nagrađivanje prosocijalnog ponašanja), uključivanje šire zajednice (roditelja, zakonodavaca, drugih članova zajednice) u preventivne aktivnosti, te razvoj resursa za suočavanje s vršnjačkim nasiljem (priručnici za nastavnike, letci, videomaterijali) (Limber i sur., 2004).

Program KiVa ima za cilj reduciranje vršnjačkog nasilja usmjerivanjem na

promatrače¹ i utjecajem na grupne norme. Vršnjačko se nasilje obično događa u razredu u kojemu je podržano od nekih učenika. Stoga promatrači mogu imati aktivnu ulogu u sprječavanju vršnjačkog nasilja jer oni mogu podržati nasilje, stajati po strani ili obraniti žrtvu. U okviru KiVa programa mlade se osobe uče kako reagirati u situacijama kada su svjedoci vršnjačkog nasilja i kako podržati osobu čije su seksualno eksplicitne fotografije podijeljene ili javno objavljene bez njezina odobrenja i kako ne podržavati nasilno ponašanje osobe koja je fotografije podijelila ili objavila. Osim edukacija za učenike, program uključuje i elemente virtualnog učenja i neke dodatne materijale, kao što su posteri i brošure za roditelje (Salmivalli i sur., 2013). Tijekom testiranja efikasnosti programa utvrđene su i neke zanimljive pozitivne posljedice kao što je reduciranje internaliziranih poteškoća (Williford i sur., 2012) i porast pozitivnih stavova prema školi, motivacije za učenje i akademskih postignuća (Salmivalli i Poskiparta, 2012).

Ključni čimbenici u obama pristupima odnose se na edukaciju svih djelatnika škole, kao i učenika, o vršnjačkom nasilju. Educirajući sve djelatnike škole i učenike na sličan način o sekstingu, svi mogu naučiti što je seksting, zašto adolescenti sudjeluju u njemu, kako je povezan s drugim oblicima rizičnih ponašanja. Nadalje, sudionicima edukacije mogu se dati informacije o činjenici da se poruke i fotografije seksualno eksplicitnog sadržaja mogu vrlo brzo proslijediti te da primatelji mogu biti iznimno brojni. Osim toga, uloga promatrača u sekstingu vrlo je važna jer oni mogu birati između davanja podrške žrtvi ili njezina osuđivanja, odnosno isključivanja iz socijalne grupe. Preventivni programi usmjereni na vršnjačko nasilje (*Olweus Bullying Prevention Program* i *KiVa Antibullying Program*) temelje se na razvijanju znanja i vještine socijalno odgovornog ponašanja učenika te nastavnika, na sudjelovanju roditelja i zajednice (Limber i sur., 2004; Salmivalli i sur., 2013). Stoga, pri kreiranju i implementaciji preventivnih i intervencijskih programa u školama, treba pružiti podršku roditeljima kako bi oni mogli imati važnu ulogu u prevenciji rizika povezanih sa sekstingom.

Opisani programi koncipirani su za prevenciju oblika uznemiravanja i nasilja te ne obuhvaćaju sadržaje sekstinga, koji čini noviju, posebnu kategoriju u tom području. Stoga se čini važnim kontinuirano raditi na specifičnoj edukaciji svih – djece, mladih, roditelja, škole o prepoznavanju i procjeni posljedica za osobe koje su izložene sekstingu, kao i načinima upućivanja nadležnih službi za borbu s negativnim posljedicama sekstinga. U daljnjem dijelu nastojat ćemo naglasiti kako multisektorski pristup u radu s roditeljima, školom i mladima može znatno i pravodobno spriječiti seksting.

¹ Osobe koje promatraju što se događa ne reagiraju na izloženost drugih nasilju.

5.3.2. Uloga roditelja u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga

Komunikacija između roditelja i adolescenata o seksualnosti i rizicima u vezi sa seksualnošću povezana je s pozitivnim seksualno-zdravstvenim ponašanjem, kao što je na primjer razgovor o seksualnosti između adolescenata i njihovih seksualnih partnera (Hicks i sur., 2013), te o uporabi kontracepcijskih metoda (Aspy i sur., 2007; DiClemente i sur., 2001).

Dostupna istraživanja upućuju na to da je način na koji roditelji komuniciraju s adolescentima o temi kao što je seks mnogo važniji nego činjenice koje pri tome iznose i da efikasna roditeljska komunikacija može imati protektivni učinak na seksualno ponašanje adolescenata. Na primjer, adolescenti čiji roditelji ne razgovaraju na negativan način o seksualnosti, koji su otvoreni u komunikaciji i koji prihvaćaju argumente adolescenata o seksualnosti, imaju 60 % manji rizik od seksualno rizičnih ponašanja (Akers i sur., 2011; Fasula i Miller, 2006). Uzimajući u obzir prethodno navedene rezultate istraživanja, vidljivo je da roditelji mogu imati važnu ulogu u prevenciji sekstinga jer su u dobroj poziciji da razgovaraju sa svojom djecom o seksualnosti, rizičnim seksualnim ponašanjima i rizicima koji su prisutni u *on-line* komunikaciji.

Roditelji često trebaju i traže načine kako da nadziru upotrebu tehnologije kojom se služe njihovi adolescenti. Adolescenti su obično mnogo vještiji u uporabi digitalnih medija od svojih roditelja, što može izazvati intergeneracijsku tenziju u obitelji oko autoriteta, stručnosti i određivanja granica. Ispitujući roditeljski nadzor nad mobilnim telefonima kojima se služe njihovi adolescenti, Lenhart (2009) je utvrdio manju učestalost slanja seksualno eksplicitnih sadržaja ili fotografija u situacijama kada su roditelji ograničavali uporabu mobilnih telefona.

Roditelji, osim toga što trebaju biti educirani o komunikaciji preko interneta i o novim platformama koje omogućuju komunikaciju, trebaju biti i educirani kako prepoznati iznenadne promjene u ponašanju i emocionalnom funkcioniranju. Nadalje, važno je da su roditelji informirani o načinima kako mogu prijaviti školskom osoblju neprihvatljive obrasce ponašanja (vršnjačko nasilje, nasilje preko interneta i seksting) kojima su izložena njihova djeca na internetu.

5.3.3. Uloga škole u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga

Nastavnici u svojem radu trebaju posebnu pozornost posvetiti seksualnosti. Iako pomisao na razgovor o temama vezanim za seksualnost mladih osoba može izazivati nelagodu kod nekih nastavnika, to se može prevladati. Nastavnici

trebaju naučiti kako da se nose s emocijama i kako da razgovaraju o seksualnosti na profesionalan način tijekom satova koji su predviđeni za različite teme ili tijekom satova zdravstvenog odgoja i/ili seksualnog odgoja. Osim toga, nastavnici mogu organizirati i dodatne sate, okrugle stolove ili fokus-grupe o ovoj temi. Ako se školsko osoblje ne osjeća kompetentnim za razgovor o navedenoj temi, preporučuje se da škola angažira osobu koja će biti spremna na profesionalan način razgovarati o ovoj temi s učenicima. Također, istraživanja pokazuju da su učenici mnogo opušteniji u komunikaciji o ovoj temi s osobama koje nisu zaposlene u školi, kao što su zdravstveni radnici, medicinske sestre ili drugi vanjski stručni suradnici, nego kad o ovim temama razgovaraju sa svojim nastavnicima, koji se obično osjećaju nelagodno kada raspravljaju o temi seksualnosti s učenicima (Allen, 2005).

Kako bi roditelji bili adekvatno informirani, škole mogu organizirati predavanja na temu sigurnosti na internetu ili distribuirati informacije o sekstingu kroz školske časopise, pamflete ili internetske stranice škole (Diliberto i Matthey 2009; Limber i sur., 2004; Theodore, 2010). Događa se da neki edukacijski materijali budu pisani tako da odgovornost za dijeljenje seksualno eksplicitnih sadržaja prebacuju na osobu koja je kreirala seksualno eksplicitne sadržaje (obično djevojke). Nužno je izbjegavati takve brošure i materijale ili se njima služiti kako bi se učenici educirali o tome da je neprihvatljivo osobu koja je kreirala fotografiju i koja se nalazi na njoj, bez odobrenja objavljenu ili prosljeđenu drugima, okrivljivati za nedopušteno širenje takvih sadržaja. Na internetskim stranicama moguće je pronaći i videosnimke svjedočenja osoba koje su doživjele negativne posljedice sekstinga. Ovakva svjedočanstva mogu poslužiti za pokretanje rasprave o širenju seksualno eksplicitnih sadržaja bez odobrenja osobe koja je kreirala sadržaj (Albury i Crawford, 2012; Ringrose i sur., 2012).

Potrebno je informirati učenike o tome komu se u školi mogu obratiti u slučaju neovlaštenog dijeljenja seksualno eksplicitnih sadržaja preko mobitela ili interneta, kao i s kime u školi mogu razgovarati o drugim neprihvatljivim ponašanjima i događajima u školi kao što je vršnjačko nasilje. Uobičajeni obrazac u slučajevima dijeljenja seksualno eksplicitnih sadržaja jest da nastavnik ili administrativni radnik u školi, oduzme mobilni telefon koji sadržava fotografije ili na neki drugi način sazna kako je došlo do distribucije fotografija u školi. Činjenica da ovakvi slučajevi najčešće započinju u školi važna je zbog pravne regulative ovog oblika zlostavljanja. Međutim, još uvijek nije zakonski definirano da je ovo jedan od oblika zlostavljanja i ne postoje zakonske odredbe za sankcioniranje.

5.3.4. Uloga profesionalaca u smanjivanju negativnih posljedica sekstinga

Roditeljski nadzor i komunikacija s djelatnicima u školi pristupi su na koje profesionalci za metalno zdravlje trebaju usmjeriti pozornost u prevenciji sekstinga.

Roditelji moraju biti upoznati s funkcijama digitalnih uređaja koje posjeduju njihova djeca, načinima kojima navedena tehnologija omogućuje slanje i prosljeđivanje fotografija i drugih sadržaja, na koji se način navedena tehnologija uporabljuje i koje karakteristike njihove djece mogu povećati rizik od sudjelovanja u ovakvom ponašanju (O’Keeffe i sur., 2011). Za početak, profesionalac može pomoći da se zatvori „digitalni procjep“ između adolescenta i njegovih roditelja kroz psihoedukaciju o ulozi digitalnih medija u životima adolescenata (Subrahmanyam i Smahel, 2011). Profesionalci trebaju predvidjeti da je moguć određen stupanj oklijevanja, nerazumijevanja ili konfuzije kada se govori o digitalnim medijima između roditelja i mladih osoba (Palfrey i Gasser, 2008). Razlike u stavovima roditelja i adolescenata o upotrebi digitalne tehnologije često su uzrok sukoba unutar obitelji (O’Keeffe i Clarke-Pearson, 2011; Palfrey i Gasser, 2008).

Unatoč nedostatku rezultata istraživanja u ovom području, posebice kada se govori o posljedicama sekstinga, u razgovoru s roditeljima o sekstingu treba nastojati da roditelji shvate da neki adolescenti koji sudjeluju u sekstingu neće uopće imati psiholoških ili nekih drugih poteškoća dok će drugi biti pod izrazitim stresom, te da postoji stvarni rizik da fotografije budu namjerno dijeljene preko elektroničkih medija bez znanja osobe koja je vlasnik fotografija.

Prema preporukama istraživača i profesionalaca, roditelji trebaju razgovarati o temi seksualnosti sa svojom djecom ne samo kroz jednokratnu komunikaciju nego kroz otvoreni dijalog koji treba početi vrlo rano i koji se treba događati često kako dijete prolazi različite razvojne faze. Profesionalci trebaju pomoći roditeljima da se prilagode na sadržaj, učestalost i promjene u obrascima komunikacije kroz vrijeme, kako adolescent odrasta (Akers i Holland, 2011). Treba očekivati da će roditelji koji imaju otvoreniju i širu komunikaciju s adolescentom o seksualnosti i seksualnom razvoju biti bolje educirani i imati bolje vještine za nošenje s izazovima sekstinga. Naravno, ne treba posebno naglašavati da suportivna konverzacija između adolescenata i njihovih roditelja ovisi o općem obiteljskom okruženju i o odnosu između roditelja i adolescenata – međutim, oboje može biti poboljšano kroz rad s profesionalcem.

Ono što u slučajevima sekstinga profesionalci mogu kao savjetnici za potrebe škole ili kao savjetnici adolescentima, koji su im postali klijenti zbog negativnih posljedica sudjelovanja u sekstingu, jest: educiranje djelatnika škole o načinima

ophođenja u situacijama kada dođe do nedopuštenog dijeljenja seksualno eksplicitnih fotografija; educiranje nastavnog osoblja i adolescenata o negativnim psihološkim posljedicama sudjelovanja u sekstingu; educiranje djelatnika škole o mogućim događanjima u školi i zajednici. Profesionalci bi trebali istaknuti kako svaka škola treba imati pripremljen plan reagiranja u situacijama kada se utvrdi da se pojavilo širenje seksualno eksplicitnih sadržaja između učenika. Plan djelovanja ili hodogram potrebno je imati za situacije kada se otkrije da je netko od učenika žrtva sekstinga (vidjeti Prilog 2.).

5.3.5. Preporuke profesionalcima u provođenju edukativnih preventivnih aktivnosti za djecu i mlade

Najviše pozornosti profesionalci trebaju dati psihološkoj perspektivi sekstinga, odnosno senzacionalizmu kojim je ovo ponašanje popraćeno u popularnim medijima, te u rasvjetljavanju fenomena koji još uvijek nije jasan i razumljiv ni samim adolescentima. Iako mlade osobe mogu imati iskustva s razmjenom seksualno eksplicitnih sadržaja, kvalitativna istraživanja pokazuju da oni nisu upoznati s terminom sekstinga (Albury i Crawford, 2012; Walker i sur., 2013). Mladi ljudi mogu također misliti da je to nešto o čemu samo čitaju u medijima te da se to ne događa u svakodnevnom životu (Albury i Crawford, 2012). Prije upoznavanja mladih osoba s konceptom sekstinga, edukatori seksting mogu opisati kao aktivnost razmjene seksualno eksplicitnih tekstualnih i vizualnih sadržaja preko mobilnih telefona ili interneta (Katzman, 2010). Tijekom provođenja edukacije važno je naglasiti da seksting nije nešto što rade sve mlade osobe. Samo manji broj adolescenata razmjenjuje seksualno eksplicitne sadržaje (Ringrose i sur., 2012; Walgrave i sur., 2014).

Poznavanje motiva za stvaranje i dijeljenje seksualno eksplicitnih sadržaja, kao i moguće posljedice ovog oblika ponašanja mogu biti dobar početak za otvaranje dijaloga s mladim osobama i za stvaranje njihove pozitivne percepcije o edukatoru (Ringrose i sur., 2012; Theodore, 2010). Tijekom rasprave o ovoj temi može se razmisliti i o odvojenoj edukaciji za mladiće i za djevojke. U prilog tome idu nalazi da su motivi za seksting drukčiji kod mladića u usporedbi s djevojkama te da postoje dvostruki standardi s obzirom na spol, pri čemu se seksting mladića odobrava i osigurava im socijalni status, dok se djevojke stigmatiziraju zbog jednakog ponašanja (Lippman i Campbell, 2014; Ringrose i sur., 2012). Dosadašnja kvalitativna istraživanja pokazuju da zasebna seksualna edukacija mladića i djevojaka daje bolje rezultate nego edukacija na kojoj su pristune mlade osobe obaju spolova. Na ovaj se način izbjegava da dođe do

nekih neugodnih situacija ako mladići ili djevojke postavljaju neko specifično pitanje ili slobodno govore o nekoj temi (Hilton, 2007). Međutim, smatramo važnim da, nakon što se razgovor o ovoj temi obavi sa svakim spolom zasebno, treba uslijediti rasprava na kojoj će biti prisutni i mladići i djevojke kako bi se omogućilo mladićima i djevojkama da razmijene iskustva, poglede i stavove o sekstingu.

Edukatori trebaju informirati mlade osobe o socijalnim, emocionalnim, legalnim i drugim rizicima od sekstinga (Albury i Crawford, 2012). Posebno je važno naglasiti da bilo koji oblik intimne komunikacije preko interneta može biti zabilježen/dokumentiran (fotografiranjem ekrana) i prosljeđen široj publici. Navedeno za posljedicu može imati različite oblike vršnjačkog nasilja, nasilno ponašanje, pritiske od vršnjaka u vezi sa sekstingom. Tema, o kojoj također treba razgovarati, jest da, kada neka intimna veza završi, intimne poruke mogu „procuriti“ na internet čak i ako su bile razmjenjivane u okviru pouzdane intimne veze. U razgovoru o ovoj temi potrebno je mlade osobe educirati i o asertivnim načinima reagiranja u situacijama kada dobiju zahtjev da nekomu pošalju seksualno eksplicitne sadržaje (Ringrose i sur., 2012; Walrave i sur., 2014) te da prijave vršnjake koji bez dopuštenja dijele nečije seksualno eksplicitne sadržaje preko elektroničkih mreža (Salmivalli i sur., 2013). Nadalje, potrebno ih je educirati na koji način mogu obeshrabriti pojedince koji šire seksualno eksplicitne poruke ili fotografije drugima, primjerice pokazivanjem neslaganja s takvim ponašanjem, odbijanjem prosljeđivanja takvih poruka i traženjem pomoći od školskog osoblja (Walker i sur., 2013).

Jedna od korisnih intervencija tijekom provođenja edukacija može biti i uključivanje mladih osoba koje su prije sudjelovale na edukacijama vezanim za prevenciju sekstinga kako bi oni informirali svoje vršnjake o rizicima povezanim sa sekstingom. Veći broj do sada provedenih istraživanja koja su se bavila istraživanjem efikasnosti različitih preventivnih programa pokazalo je da su edukacije od vršnjaka vrlo efikasne u prevenciji seksualno rizičnih ponašanja (Merakou i Kourea-Kremastinou, 2006; Smith i DiClemente, 2000).

Na kraju, vrlo je važno da edukatori koji će o ovoj temi razgovarati s mladim osobama svladaju jezik kojim mladi pričaju vezano za *on-line* komunikaciju i komunikaciju preko mobitela, kao i da su upoznati s obilježjima recentnih aplikacija kojima se mlade osobe koriste za komunikaciju.

Sažetak

Kako u svijetu, tako i u nas, ne postoji jedinstven standardiziran protokol za procjenu sekstinga. S obzirom na to da je riječ o nedovoljno jasnom i valjanom postupku, većina profesionalaca i istraživača preferira primjenu skala sa zadovoljavajućim metrijskim obilježjima. Neovisno o tome o kojoj skali ili upitniku govorili, vidljivo je da je riječ o mjernim instrumentima prije svega namijenjenim za procjenu različitih oblika sekstinga, stavova o njemu ili njegovih motivacijskih odrednica. S obzirom na njegovu učestalost među mladima i na činjenicu da seksting (napose ako je riječ o razmjeni seksualno eksplicitnih poruka pod prisilom ili ucjenom) može proizvesti dramatične psihotraumatske posljedice, važno je stvaranje mogućnosti za preventivni rad i za terapijske intervencije koje su prilagođene osobama izloženima takvim iskustvima.

U većini tretmana, u izravnom radu s osobama koje su nedobrovoljno sudjelovale u sekstingu, primjenjuju se već poznate i prihvaćene psihoterapijske tehnike. Teži se uskladiti psihoterapijski rad sa specifičnim potrebama i kapacitetima mlade osobe. U savjetodavni rad trebaju biti uključeni roditelji, prijatelji i druge bliske osobe kako bi se zajednički pridonijelo i uspješnom smanjenju negativnih ishoda u osoba koje sudjeluju u sekstingu. Programi prevencije pretežno obuhvaćaju sadržaje kojima se nastoji povećati svijest i promijeniti ponašanje pojedinaca, kao i predrasuda, mišljenja i ponašanja okoline, putem promjene stavova vezanih za posljedice sudjelovanja u sekstingu. Važno je naglasiti da prevencija nužno uključuje kontinuirani rad kako profesionalaca u odgojno-obrazovanom, zdravstvenom, socijalnom sustavu, tako i drugih organizacija u izradi planova rada i provođenju edukativnih radionica za situacije kada osoba nedobrovoljno sudjeluje u sekstingu.

Ključne riječi

individualne karakteristike
 rizik od poteškoća
 spolno ponašanje
 zlostavljanje
 aktivan i pasivan seksting
 Upitnik sekstinga
 Upitnik istraživanja o seksu i tehnologiji
 Skala seksting ponašanja
 Ponašanje na seksting skali
 Upitnik motivacije za seksting

Skala stavova o sekstingu
 tretman
 suradnja
 Olewusov preventivni program
 KiVa program
 komunikacija roditelj – dijete
 rasprava o seksualnosti
 zdravstveni/seksualni odgoj
 zakonska regulativa
 motivi sekstinga
 rizici od sekstinga

POGOVOR

Razmjena seksualno eksplicitnoga sadržaja (seksting) preko elektroničkih medija među mladima postaje sve prisutnija. Stoga ovoj pojavi znanstvenici i profesionalci poklanjaju sve veću pozornost. Znanstveni interes za seksting primarno je usmjeren prema razumijevanju učestalosti i posljedica na pojedinca. Kako se ovaj oblik ponašanja pojavljuje prilično rano kod mladih, velik dio istraživanja usmjeren je prema proučavanju čimbenika koji utječu na sudjelovanje u sekstingu. Istraživanjem čimbenika i uz akumulaciju empirijskih istraživanja, iako su dobiveni nalazi često proturječni, krenulo se prema integraciji ranije prisutnih teorijskih modela ili prema razvoju novih. Dosadašnja teorijska tumačenja sekstinga oslanjaju se na modele koji seksting smatraju delinkventnim i rizičnim ponašanjem, te one koji polaze od normalnog razvojnog ponašanja mladih. Kako je riječ o području istraživanja koje je tek u začetku, praksa preventivnog i tretmanskog rada još uvijek nije ustaljena. U budućnosti je nužno usmjeriti se prema razvoju ciljanih programa prevencije i intervencije u radu s osobama izloženim sekstingu.

LITERATURA

Adetoal, A., i Olanrewaju, M. K. (2015). Personological factors and sexting behaviour among in-school adolescents: Implications for counselling psychology. *International Journal of Educational Studies*, 12(3), 15-28.

Ahn, H., Garandeanu, C. F., i Rodkin, P. C. (2010). Effects of classroom embeddedness and density on the social status of aggressive and victimized children. *Journal of Early Adolescence*, 30, 76-101.

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E., i Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Erlbaum.

Akers, R. L., Krohn, M. D., Lanza Kaduce, L., i Radosevich, M. J. (1979). Social learning and deviant behavior: a specific test of a general theory. *American Sociological Review*, 44, 635-655.

Akers, R. L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Northeastern University Press.

Akers, R. L., i Jensen, G. F. (2006). The empirical status of social learning theory of crime and deviance: The past, present and future. U F. T. Cullen, J. P. Wright i K. R. Blevins (Ur.), *Taking stock: The status of criminological theory* (str. 37-76). Transaction Publishers.

Akers, A. Y., Holland, C. L., i Bost, J. (2011). Interventions to improve parental communication about sex: a systematic review. *Pediatrics*, 127, 494-510.

Albury, K., i Crawford, K. (2012). Sexting, consent and young people's ethics: Beyond Megan's Story. *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies*, 26(3), 463-473.

Alonso, C., i Romero, E. (2019). Sexting behaviours in adolescents: Personality predictors and psychosocial outcomes in a one-year follow-up. *Annals of Psychology*, 35, 214-224.

Allen, L. (2005). 'Say everything': exploring young people's suggestions for improving sexuality education. *Sex Education*, 5(4), 389-404.

Alwin, D. F., i Felson, J. L. (2010). Religion and child rearing. U C. G. Ellison i R. A. Hummer (Ur.), *Religion, families, and health: Population-based research in the united states* (str. 40-60). Rutgers University Press.

Angelides, S. (2013). Technology, hormones, and stupidity: The affective politics of teenage sexting. *Sexualities*, 16(5-6), 665-689.

Arnett, J. J., i Balle-Jensen, L. (1993). Cultural bases of risk behavior: Danish adolescents. *Child Development*, 64(6), 1842-1855.

Asher, S. R., i McDonald, K. L. (2009). The behavioral basis of acceptance, rejection and perceived popularity. U K. H. Rubin, W. M. Bukowski i B. Laursen (Ur.), *Handbook of peer interactions, relationships, and*

groups (str. 232-248). Guilford.

Aspy, C. B., Vesely, S. K., Oman, R. F., Rodine, S., Marshall, L., i McLeroy, K. (2007). Parental communication and youth sexual behaviour. *Journal of Adolescence*, 30, 449-466.

Bancroft, A., Wilson, S., Cunningham-Burley, S., Backett-Milburn, K., i Masters, H. (2004). *Parental drug and alcohol misuse: Resilience and transition among young people*. Joseph Rowntree Foundation.

Barham, N. (2004). *Disconnected: Why kids are turning their backs on everything we thought we knew*. Ebury Press.

Barrense-Dias, Y., Berchtold, A., Suris, J. C., i Akre, C. (2017). Sexting and the definition issue. *Journal of Adolescent Health*, 61, 544-554.

Bartholomew, K., i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a fourcategory model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.

Bauermeister, J.A., Yeagley, E., Meanley, S., i Pingel, E. (2013). Sexting among young men who have sex with men: Results from a National Survey. *Journal of Adolescent Health*, 54(5), 606-611.

Bauermeister, J. A., Meanley, S., Pingel, E., Soler, J. H., i Harper, G. W. (2013). PrEP awareness and perceived barriers among single young men who have sex with men. *Current HIV Research*, 11(7), 520-527.

Bauermeister, J. A., Meanley, S., Hickok, A., Pingel, E., VanHemert, W., i Loveluck, J. (2014). Sexuality-related work discrimination and its association with the health of sexual minority emerging and young adult men in the Detroit Metro Area. *Sexuality Research and Social Policy*, 11, 1-10.

Baumgartner, S. E., Sumter, S. R., Valkenburg, P. M., i Peter, J. (2012). Identifying teens at risk: Developmental pathways of online and offline sexual risk behavior. *Pediatrics*, 130(6), e1489-96.

Beckmeyer, J. J., Herbenick, D., Fu, T. C., Dodge, B., Reece, M., i Fortenberry, J. D. (2019). Characteristics of adolescent sexting: Results from the 2015 National survey of sexual health and behavior. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 45(8), 767-780..

Benotsch, E. G., Snipes, D. J., Martin, A. M., i Bull, S. S. (2013). Sexting, substance use, and sexual risk behavior in young adults. *Journal of Adolescent Health*, 52(3), 307-313.

Bemberg, J. G., i Thorlindsson, T. (1999). Adolescent violence, social control, and the subculture of delinquency. *Youth and Society*, 30(4), 445-460.

Bianchi, D., Morelli, M., Baiocco, R., i Chirumbolo, A. (2017) Sexting as the mirror on the wall: Body-esteem attribution, media models, and objectified-body consciousness. *Journal of Adolescence*, 61, 164-172.

Bilić, V. (2013). Violence among Peers in the Real and Virtual World. *Paediatrics Today*, 9(1), 78-90.

Boehnke, M. (2011). Gender role attitudes around the globe: Egalitarian vs. traditional views. *Asian Journal of Social Science*, 39(1), 57-74.

Bond, E. (2010). The mobile phone = bike shed? Children, sex and mobile phones. *New Media & Society*, 13(4), 587-604.

Brennan, K. A., Clark, C. L., i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. U J. A. Simpson i W. S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 46-76). Guilford Press.

Brown, B. B., Bakken, J. P., Ameringer, S. W., i Mahon, S. D. (2008). A comprehensive conceptualization of the peer influence process in adolescence. U M. Prinstein i K. Dodge (Ur.), *Understanding peer influence in children and adolescents* (str. 17-44). Guilford Press.

Brown, S. C., Mason, C. A., Lombard, J. L., Martinez, F., Plater-Zyberk, E., Spokane, A. R., Newman, F. L., Pantin, H., i Szapocznik, J. (2009). The relationship of built environment to perceived social support and psychological distress in Hispanic elders: The role of "eyes on the street". *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 64B, 234-246.

Brown, B. B., Clasen, D. R., i Eicher, S. A. (1986). Perceptions of peer pressure, peer conformity dispositions, and self-reported behavior among adolescents. *Developmental Psychology*, 22(4), 521-530.

Burić, J., Juretić, J., i Stulhofer, A. (2018). Uloga dispozicijskih, socijalizacijskih i ponašajnih čimbenika u dinamici slanja seksualno eksplicitnih poruka u adolescenciji. *Psihologijske teme*, 27(3), 409-435.

Burgess, R. L., i Akers R. L. (1966). A differential Association-Reinforcement Theory of Criminal Behavior. *Social Problems*, 14(2), 128-147.

Buss, D. M. (1995). Evolutionary psychology: A new paradigm for psychological science. *Psychological Inquiry*, 6(1), 1-30.

Buss, D. M., i Schmitt, D. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100(2), 204-232.

Butt, S., i Philips, J. G. (2008). Personality and self reported mobile phone use. *Computers in Human Behavior*, 24(2), 346-360.

Calvert, C. (2009). Sex, cell phones, privacy, and the first amendment: When children become child pornographers and the Lolita effect undermines the law. *CommLaw Conspectus Journal of Communications Law and Policy*, 18, 1-66.

Calvert, C. (2013). Revenge porn and freedom of expression: legislative pushback to an online weapon of emotional and reputational destruction. *Fordham Intellectual Property, Media i Entertainment Law Journal*, 24, 673-

702.

Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15(1), 68-76.

Casas, J. A., Ojeda, M., Elipe, P., i Del Rey, R. (2019). Exploring which factors contribute to teens' participation in sexting. *Computers in Human Behavior*, 100, 60e9.

Caughlin, J. P. (2010). A multiple goals theory of personal relationships: Conceptual integration and program overview. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(6), 824-848.

Chacón-López, H., Romero, J. F., Aragón, Y., i Caurcel, M. J. (2016). Construcción y validación de la escala de conductas sobre sexting (ECS). *Revista española de orientación y psicopedagogía*, 27, 99-115.

Chalfen, R. (2009). 'It's only a picture': Sexting, 'smutty' snapshots and felony charges. *Visual Studies*, 24(3), 258-268.

Chaudhary, U., Xia, B., Silvoni, S., Cohen, L. G., i Birbaumer, N. (2017). Brain-Computer Interface-Based Communication in the Completely Locked-In State. *PLoS Biol*, 15(1), e1002593.

Chein, J., Albert, D., O'Brien, L., Uckart, K., i Steinberg, L. (2011). Peers increase adolescent risk taking by enhancing activity in the brain's reward circuitry. *Developmental Science*, 14, 1-10.

Choi, H., Van Ouytsel, J., i Temple, J. R (2016). Association between sexting and sexual coercion among female adolescents. *Journal of Adolescence*, 53, 164-168.

Clark, R. D., i Hatfield, E. (1989). Gender differences in receptivity to sexual offers. *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 2(1), 39-55.

Closson, L. M. (2009). Status and gender differences in early adolescents' descriptions of popularity. *Social Development*, 18(2), 412-426.

Cohen, L. E., i Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608.

Cohen, L. E., Kluegel, i J. R., Land, K.C. (1981). Social inequality and predatory criminal victimization: an exposition and test of a formal theory. *American Sociological Review*, 46, 505-524.

Collins, W. A. i Steinberg, L. (2006). Adolescent development in interpersonal context. U W. Damon, R. Lerner, N. Eisenberg (Ur.), *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, i Personality Development* (str. 1003-1067). Wiley.

Cooper K, Quayle E, Jonsson L, i Svedin, G. (2016). Adolescents and self-taken sexual images: A review of the literature. *Computers in Human Behavior*, 55, 706-716.

Cooper, A., Delmonico, D. L., i Burg, R. (2000). Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications. *Sexual Addiction and Compulsivity*, 7, 5-29.

Cooper, A., i Griffin-Shelley, E. (2002). The Internet: The next sexual revolution. U A. Cooper (Ur.), *Sex and the Internet: A guidebook for clinicians* (str. 1-18). Brunner-Routledge

Cooper, M. L., Wood, P. K., Orcutt, H. K., i Albino, A. (2003). Personality and the predisposition to engage in risky or problem behaviors during adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 390-410.

Corbett, D. (2009). Let's talk about sext: The challenge of finding the right legal response to the teenage practice of "sexting." *Journal of Internet Law*, 13(6), 3-8.

Curnutt, H. (2012). Flashing your phone: Sexting and the remediation of teen sexuality. *Communication Quarterly*, 60(3), 353 – 369.

Dake, J. A., Price, J. H., Maziarz, L., i Ward, B. (2012). Prevalence and correlates of sexting behaviour in adolescents. *American Journal of Sexuality Education*, 7(1), 1-15.

Darwin, C. (1871). *The descent of man and selection in relation to sex*. J. Murray.

Davis, D., Shaver, P. R., i Vernon, M. L. (2004). Attachment style and subjective motivations for sex. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1076–1090.

Delevi, R. i Weisskirch, R. S. (2013). Personality factors as predictors of sexting. *Computers in Human Behavior*, 29, 2589-2594.

DeLamater, J. i Friedrich, W. N. (2002). Human sexual development. *The Journal of Sex Research*, 39(1), 10-14.

DeLamater, J. (1981). The social control of sexuality. *Annual Review of Sociology*, 7, 261-290.

DiClemente, R. J., Wingood, G. M., Crosby, R. A., Sionean, C., Brown, L. K., Rothbaum, B., i Zimand, E., Cobb, B. K., Harrington, K., i Davies, S. (2001). A prospective study of psychological distress and sexual risk behavior among black adolescent females. *Pediatrics*, 108(5), 1–6.

Dilberto, G. M., i Matthey, E. (2009). Sexting: Just how much of a danger is it and what can school nurses do about it? *National Association of School Nurses*, 24(6), 262-267

Dir, A. L. (2012). Understanding sexting behaviors, sexting expectancies, and the role of impulsivity in sexting behaviors. www.purdue.edu/policies/pages/teach_res_outreach/c_22.html

Dir, A. L., Coskunpinar, A., Steiner, J. L., i Cyders, M. A. (2013). Understanding

differences in sexting behaviours across gender, relationship status, and sexual identity, and the role of expectancies in sexting. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16, 568-574.

Dir, A. L., Cyders, M. A., i Coskunpinar, A. (2013). From the bar to the bed via mobile phone: A first test of the role of problematic alcohol use, sexting, and impulsivity-related traits in sexual hookups. *Computers in Human Behaviors*, 29, 1664-1670.

Dir, A. L., i Cyders, M.A. (2014). Risks, risk factors, and outcomes associated with phone and internet sexting among university students in the United States. *Archives of Sexual Behavior*, 44(6), 1675-1684.

Dodaj, A., Sesar, K., i Cvitković, M. (2019a). Sexting and emotional difficulties in high school pupils. *International Journal of Academic Research in Psychology*, 6(1), 1-16.

Dodaj, A., Sesar, K., i Jerinić, S. (2019b). A prospective study of high-school adolescent sexting behavior and psychological distress. *The Journal of Psychology*, 30, 1-18.

Donovan-Kicken, E., i Caughlin, J. P. (2010). A multiple goals perspective on topic avoidance and relationship satisfaction in the context of breast cancer. *Communication Monographs*, 77, 231-256.

Donohew, L., Zimmerman, R., Cupp, P. S., Novak, S., Colon, S., i Abell, R. (2000). Sensation seeking, impulsive decision-making, and risky sex: Implications for risk-taking and design of interventions. *Personality and Individual Differences*, 28, 1079-1091.

Döring, N. (2012). Erotischer fotoaustausch unter jugendlichen: Verbreitung, funktionen und folgen des sexting. *Zeitschrift für Sexualforschung*, 25(1), 4-25.

Döring, N. (2014). Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting? *Cyberpsychology*, 8, 1-14.

Drouin, M., i Landgraff, C. (2012). Texting, sexting, and attachment in college students' romantic relationships. *Computers in Human Behavior*, 28, 444 - 449.

Drouin, M., Vogel, K. N., Surbey, A., i Stills, J. R. (2013). Let's talk about sexting, baby: Computer-mediated sexual behaviors among young adults. *Computers in Human Behavior*, 29, 25-30.

Drouin, M., i Tobin, E. (2014). Unwanted but consensual sexting among young adults. Relations with attachment and sexual motivations. *Computers in Human Behavior*, 31, 412-418.

Drouin, M., Ross, J., i Tobin, E. (2015). Sexting: A new, digital vehicle for intimate partner aggression? *Computers in Human Behavior*, 50, 197-204.

Englander, E. (2012). Low risk associated with most teenage sexting: A study of 617 18-year-olds. (MARC Research Reports, Massachusetts Aggression

Reduction Center).

Englander, E., i McCoy, M. (2018). Sexting - prevalence, age, sex, and outcomes. *JAMA Pediatrics*, 172, 317-318.

Fasula, A. M., Miller, K. S. (2006). African American and Hispanic adolescents' intentions to delay first intercourse: parental communication as a buffer for sexually active peers. *Journal of Adolescent Health*, 38, 193-200.

Ferguson, C. J. (2011). Sexting behaviors among young Hispanic women: Incidence and association with other high-risk sexual behaviors. *Psychiatric Quarterly*, 82(3), 239-243.

Gámez-Guadix, M., Santisteban, P., i Resett, S. (2017). Sexting among Spanish adolescents: Prevalence and personality profiles. *Psicothema*, 29(1), 29-34.

Gámez-Guadix, M., i De Santisteban, P. (2018). "Sex pics?": Longitudinal predictors of sexting among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 63(5).

Gámez-Guadix, M., i Mateos-Pérez, E. (2019). Longitudinal and reciprocal relationships between sexting, online sexual solicitations, and cyberbullying among minors. *Computers in Human Behavior*, 94, 70-76.

Geary, D. C. (2010). *Male, female: The evolution of human sex differences*. American Psychological Association.

Gewirtz-Meydan, A., Walsh, W., Wolak, J., i Finkelhor, D. (2018). The complex experience of child pornography survivors. *Child Abuse & Neglect*, 80, 238-248.

Gillespie, A. A. (2013). Adolescents, sexting and human rights. *Human Rights Law Review*, 13(4), 623-643.

Giroux, A. M. (2011). *Sexting: Connections to sexual and social development*. (Neobjavljen završni rad). The University of Arizona.

Gordon-Messer, D., Bauermeister, J. A., Grodzinski, A., i Zimmerman, M. (2013). Sexting among young adults. *Journal of Adolescent Health*, 52(3), 301-306.

Gottfredson, M. R., i Hirschi, T. (1990). *A General theory of crime*. Stanford University Press.

Grant, M. J., i Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26, 91-108.

Grasmick, H. G., Grasmick, C.R., Bursik, R. J. Jr., i Arneklev, B. J. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime? *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30, 5-29.

Gratz, K. L., i Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and*

Behavioral Assessment, 26(1), 41–54.

Gratz, K. L., Weiss, N. H., i Tull, M. T. (2015). Examining emotion regulation as an outcome, mechanism, or target of psychological treatments. *Current Opinion in Psychology*, 3, 85–90.

Greenwood, S., Perrin, A., i Duggan, M. (2016). *Social media update 2016*. Pew Research Center. <http://www.pewinternet.org/2016/11/11/social-media-update-2016/#usage-anddemographics-of-social-media-platforms>

Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: an integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271–299.

Gross, J. J., i John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 348–362.

Hagan, J. (1991). Destiny and drift: Subcultural preferences, status attainments, and the risks and rewards of youth. *American Sociological Review*, 56(5), 567–582.

Halder, D., i Jaishankar, K. (2014). Teen sexting: A critical analysis on the criminalization vis-à-vis victimization conundrums. *The Virtual Forum Against Cybercrime (VFAC) Review, Korean Institute of Criminology*, 1(6), 26–43.

Hand, T., Chung, D., i Peters, M. (2009). The use of information and communication technologies to coerce and control in domestic violence and following separation. *Australian Domestic i Family Violence Clearinghouse, Newsletter*. http://www.austdvclearinghouse.unsw.edu.au/PDF%20files/Stakeholder%20Paper_6.pdf

Harris, C. (2017). *A multiple goals theoretical approach to sexting: Message content and scale development*?. (Unpublished doctoral thesis). University of Kentucky.

Hasinoff, A. A. (2013). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New Media i Society*, 15(4), 449–465.

Hazan, C. i Shaver, P. R. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process., *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524.

Hwang, S., i Akers, R. L. (2003). Substance use by Korean adolescents: A crosscultural test of social learning, social bonding, and self-control theories. U. R. L. Akers i G. F. Jensen (Ur.), *Advances in Criminological Theory: Vol. 11. Social learning theory and the explanation of crime: A guide for the new century* (str. 39–64). Transaction.

Henderson, L., i Morgan, E. (2011). Sexting and sexual relationships among teens and young adults. *The McNair Scholars Research Journal*, 7, 9.

Hicks, M. S., McRee, A. L., i Eisenberg, M. E. (2013). Teens talking with their partners about sex: The role of parent communication. *American Journal of*

Sexuality Education, 8(1-2), 1-17.

Hindelang, M. J., Gottfredson, M. R., i Garofalo, J. (1978). *Victims of personal crime: An empirical foundation for a theory of personal victimization*. Ballinger Publishing Co.

Hinduja, S., i Patchin, J. W. (2010). *Sexting: A brief guide for educators and parents*. Cyberbullying Research Center. <https://www.scribd.com/%20doc/58793571/SextingA-Brief-Guide-For-Educators-Parents-Hinduja-Patchin>

Hinduja, S., i Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14, 206–221.

Hirschi, T. (1979). Separate and unequal is better. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 16, 34–38.

Hirschi, T. (2002). *Causes of Delinquency*. University of California Press.

Horst, H. A., Herr-Stephenson, B., i Robinson, L. (2010). Media ecologies. U M. Ito, S. Baumer, M. Bittanti, D. Boyd, R. Cody, B. Herr-Stephenson, H. A., Horst, P. G. Lange, D. Mahendran, K. Z. Martinez, C. J. Pascoe, D. Perkel, L. Robinson, C. Sims i L. Trip (Ur.), *Hanging out, messing around, and geeking out* (str. 29-78). MIT Press.

Houck, C. D., Barker, D., Rizzo, C., Hancock, E., Norton, A., i Brown, L. K. (2014). Sexting and sexual behavior in at-risk adolescents. *Pediatrics*, 133(2), 276–282.

Hudson, H. K. (2011). Factors affecting sexting behaviors among selected undergraduate students. Southern Illinois University Carbondale.

Hudson, H. K., Fetro, J. V., i Ogletree, R. (2014). Behavioral indicators and behaviors related to sexting among undergraduate students. *American Journal of Health Education*, 45, 183-195.

Igra, V., i Irwin C. E. (1996). Theories of adolescent risk-taking behavior. U R. J. DiClemente, W. B. Hansen, i L. E. Ponton (Ur.) *Handbook of adolescent health risk behavior. Issues in clinical child psychology*. Springer.

Jaishankar, K. (2009). Sexting: A new form of victimless crime. *International Journal of Cyber Criminology*, 3(1), 21-25.

Jewel, J. A., i Spears Brown, C. (2013). Sexting, catcalls, and butt slaps: how gender stereotypes and perceived group norms predict sexualized behavior. *Sex Roles*, 69(11), 594-604.

Jonsson, L. S., Priebe, G., Bladh, M., i Svedin, C. G. (2014). Voluntary sexual exposure online among Swedish youth - Social background, Internet behavior and psychosocial health. *Computers in Human Behavior*, 30, 181-189.

Jonsson, L. S., Bladh, M., Priebe, G., i Svedin, C. G. (2015). Online sexual behaviors among Swedish youth: Associations to background factors, behaviors, and abuse. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 24(10), 1245–1260.

Judge, A. (2012). "Sexting" Among U.S. Adolescents: Psychological and Legal Perspectives. *Harvard Review of Psychiatry*, 20(2), 86-96

Kalichman, S. C., Heckman, T., i Kelly, J. A. (1996). Sensation seeking as an explanation for the association between substance use and HIV-related risky sexual behavior. *Archives of Sexual Behavior*, 25(2), 141-154.

Karian, L. (2012). Lolita speaks: 'Sexting', teenage girls and the law. *Crime Media Culture*, 8, 57-73.

Kerstens, J., i Stol, W. (2014). Receiving online sexual requests and producing online sexual images: The multifaceted and dialogic nature of adolescents' online sexual interactions. *Cyberpsychology*, 8(1).

Katzman, D. K. (2010). Sexting: Keeping teens safe and responsible in a technologically savvy world. *Paediatrics and Child Health* 15, 41-45.

Kiefer, A. K., i Sanchez, D. T. (2007). Scripting sexual passivity: A gender role perspective. *Personal Relationships*, 14(2), 269-290.

King, B. (2012). How much is too much? Limit setting and sexual acting out in a digital era. *Journal of Clinical Psychology*, 68(11), 1196-1204.

Klettke, B., Hallford, D., i Mellor, D. (2014). Sexting prevalence and correlates: A systematic literature review. *Clinical Psychology Review*, 34, 44-53.

Kloep, M., Gueney, N., Cok, F., i Simsek, O. F. (2009). Motives for risk-taking in adolescence: A cross-cultural study. *Journal of Adolescence*, 32(1), 135-151.

Kopecký, K. (2011). Sexting among Czech pre-adolescents and adolescents. *The New Educational Review*, 28, 39-48.

Korenis, P., i Billick, S. B. (2014). Forensic implications: Adolescent sexting and cyberbullying. *Psychiatry Quarterly*, 85, 97-101.

Krohn, M. D., Skinner, W. F., Massey, J. L., i Akers, R. L. (1985). Social learning theory and adolescent cigarette smoking: A longitudinal study. *Social Problems*, 32, 445-473.

Kumari, N., i Srivastava, S. (2017). Effects of sexting on self-esteem and body-image among teenagers. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 22(11), 38-43.

LaFontana, K. M., i Cillessen, A. H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessment. *Developmental Psychology*, 38, 635-647.

Lenhart, A., i Duggan, M. (2014). *Couples, the Internet, i social media: How American couples use digital technology to manage life, logistics, and emotional intimacy within their relationships*. Pew Internet and American Life Project.

Lenhart, A. (2009). *Teens and sexting. How and why minor teens are sending sexually suggestive nude or nearly nude images via text messaging*. Pew Internet and American Life Project Research.

Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., Zickuhr, K., i Rainie, L. (2011). Teens, kindness and cruelty on social etwork sites. http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2011/PIP_Teens_Kindness_Cruelty_SNS_Report_Nov_2011_FINAL_110711.pdf.

Lenhart, A., Madden, M., i Hitlin, P. (2005). *Teens and technology*. Washington Pew Internet i American Life Project.

Levy, A. (2005). *Female chauvinist pigs: Women and the rise of raunch culture*. Free Press.

Liddle, J. R., Bush, L. S., i Shackelford, T. K. (2011). An introduction to evolutionary psychology and its application to suicide terrorism. *Behavioral Sciences of Terr Terrorism and Political Aggression*, 3(3), 176-197.

Limber, S. P., Nation, M., Tracy, A. J., Melton, G. B., i Flerx, V. (2004). Implementation of the Oweus bullying prevention program in the Southeastern United States. U P. K. Smith, D. Pepler, i K. Rigby (Ur.), *Bullying in schools: How successful can interventions be?* (str. 55-79). Cambridge University Press.

Lin, S., i , C. C. (2002). Sensation seeking and Internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computer in Human Behavior*, 18, 411–426.

Ling, R. (2004). *The mobile connection: The cell phone's impact on society*. Morgan Kaufman.

Ling, R. (2005). Mobile communications vis-à-vis teen emancipation, peer group integration and deviance. U R. Harper, A. Taylor i L. Palen (Ur.), *The inside text: Social, cultural, and design perspectives on SMS* (str. 175–193). Springer.

Lippman, J. R., i Campbell, S. W. (2014). Damned if you do, damned if you don't. If you're a girl: Relational and normative contexts of adolescent sexting in the United States. *Journal of Child Medicine*, 8, 371-386.

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., i Olafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. EU Kids Online Network. <http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%2>

Louge, N. (2006). Adolescents and the Internet. Research facts and findings. ACT Centre of Excellence, Cornell University. http://www.actforyouth.net/resources/rf/rf_internet_1006.pdf

Louw, D. A. i Louw, A. E. (2007). *Child and adolescent development*. University of the Free State, South Africa: ABC printers.

Lounsbury, K., Mitchell, K. J., i Finkelhor, D. (2011). *The true prevalence of "sexting"*. Crimes Against Children Research Center, University of New Hampshire.

Lunceford, B. (2011). New pornographers: Legal and ethical considerations

of sexting. U Drushel, B. E. i German, K. (Ur.) *Ethics of Emerging Media: Information, Social Norms, and New Media Technology*. Continuum.

Marganski, A. (2017). Sexting in Poland and the United States: A comparative study of personal and social-situational factors. *International Journal of Cyber Criminology*, 11(2), 183-201

Martinez-Prather, K., i Vandiver, D. M. (2014). Sexting among teenagers in the United States: A retrospective analysis of identifying motivating factors, potential targets, and the role of a capable guardian. *International Journal of Cyber Criminology*, 8(1), 21-35.

Marston, C., i King, E. (2006). Factors that shape young people's sexual behavior: A systematic review. *The Lancet*, 368(9547), 1581-1586.

Mason, K. L. (2008). Cyber bullying: A preliminary assessment for school personnel. *Psychology in Schools*, 45(4), 323-348.

Mattey, B., i Diliberto, G. M. (2013). Sexting – it's in the dictionary. *National Association of School Nurses*, 28, 94–98.

Mayeux, L., Sandstrom, M. J., i Cillessen, A. H. N. (2008). Is being popular a risky proposition? *Journal of Research on Adolescence*, 18(1), 4974.

Medrano, J. L.J., Lopez Rosales, F., i Gámez-Guadix, M. (2018). Assessing the links of sexting, cybervictimization, depression, and suicidal ideation among university students. *Archives of Suicide Research*, 22(1), 153-164.

Merakou, K., i Kourea-Kremastinou, J. (2006). Peer education in HIV prevention: an evaluation in schools. *European Journal of Public Health*, 16(2), 128-132.

Mihalic, S. W., i Elliott, D. (1997). A Social learning theory model of marital violence. *Journal of Family Violence*, 12(1), 21-47.

Mikulincer, M., Shaver, P. R., i Pereg, D. (2003) Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of Attachment-Related Strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77-102.

Mikulincer, M., i Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Press.

Mikulincer, M., i Shaver, P. R. (2007). A behavioral systems perspective on the psychodynamics of attachment and sexuality. U D. Diamond, S. J. Blatt, i J. D. Lichtenberg (Ur.), *Attachment and sexuality* (str. 51–78). Analytic Press.

Miller, H. V., Jennings, W. G., Alvarez-Rivera, L. L., i Miller, J. M. (2008). Explaining substance use among Puerto Rican adolescents: A partial test of social learning theory. *Journal of Drug Issues*, 38(1), 261-283.

Mitchell, K. J., Finkelhor, D., i Wolak, J. (2007). Youth Internet users at risk for the most serious online sexual solicitations. *American Journal of Preventive Medicine*, 32, 523–7

Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Jones, L. M., i Wolak, J. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: A national study. *Pediatrics*, 129(1), 13–20.

Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., i Chirumbolo, A. (2016). Sexting, psychological distress and dating violence among adolescents and young adults. *Psicothema*, 28(2), 137–142.

Muscari, M. (2009). Sexting: New technology, old problem. Medscape Public Health and Prevention, May. Canberra, Australia: Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs. <http://www.medscape.com/viewarticle/702078>

Ngo, F., Jaishankar, K., i Agustina, J. R. (2017). Sexting: Current research gaps and legislative issues. *International Journal of Cyber Criminal*, 11, 161-168.

O’Keeffe, G. S., i Clarke-Pearson, K. (2011). Clinical report—the impact of social media on children, adolescents and their families. *Pediatrics*, 127, 800–804.

Ott, M. A. i Pfeiffer, E. J. (2009): “That’s nasty” to curiosity: early adolescent cognitions about sexual abstinence. *Journal of Adolescent Health*, 44(6), 575-581.

Kričkić, D., Šincek, D., i Babić Čike, A. (2017). Sexting, cyber-violence and sexually risk behaviour among college students. *Criminology and Social Integration Journal*, 25(2), 15-28.

Palfrey, J., i Gasser, U. (2008). *Born digital: understanding the first generation of digital natives*. Basic.

Penado, M., Rodico García, M. L., Marcos Cuesta, M., i Corrás, T. (2019). Construction and validation of the Intimate Images Diffusion Scale among adolescents. *Frontiers in Psychology*, 10, 1485.

Perkins, A., Becker, J., Tehee, M., i Mackelprang, E. (2014). Sexting behaviors among college students: Cause for concern? *International Journal of Sexual Health*, 26(2), 79-92.

Perren, S., Corcoran, L., Cowie, H., Dehue, F., Garcia, D., McGuckin, C., Ševčíková, A., Tsatsou, P., i Vollink, T. (2012). Tackling cyberbullying: Review of empirical evidence regarding successful responses by students, parents and schools. *International Journal of Conflict and Violence*, 6, 283-292.

Peter, J., i Valkenburg, P. (2007). Adolescents exposure to a sexualized media environment and their notions of women as sex objects. *Sex Roles*, 56, 381-395.

Peter, J., i Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents’ exposure to sexually explicit internet material and sexual satisfaction: a longitudinal study. *Human Communication Research*, 35, 171-194.

Peter, J., i Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents’ exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex objects: assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407-433.

Peter, J., i Valkenburg, P. (2011). The use of sexually explicit internet material and its antecedents: a longitudinal comparison of adolescents and adults. *Archives of Sexual Behavior*, 40(5), 1015-1025.

Peter, J., i Valkenburg, P. (2011). Adolescents' online privacy: Toward a developmental perspective. U S. Trepte i L. Reinecke (Ur.), *Privacy online* (str. 221-234). Springer.

Peterson, J., i Hyde, J. S. (2010). A meta-analytic review of research on gender differences in sexuality, 1993-2007. *Psychological Bulletin* 136(1), 21-38.

Ploharz, S. (2017). An evolutionary based examination of sexting behavior among college students. <https://www.scholars.fhsu.edu/theses/15>

Powell, A. (2009). New technologies, unauthorised visual images and sexual assault', *ACSSA Aware*, 23, 6-12.

Powell, A. (2010). *Sex, power, and consent: Youth culture and the unwritten rules*. Cambridge University Press.

Prinstein, M. J., Choukas-Bradley, S. C., Helms, S. W., Brechwald, W., i Rancourt, D. (2011). High peer popularity longitudinally predicts adolescent health risk behavior, or does it?: An examination of linear and quadratic associations. *Journal of Pediatric Psychology*, 36(9), 980-990.

Quadara, A. (2010). Online communication technologies and sexual assault. *ACSSA Aware*, 25, 15-19.

Rebellion, C. J. (2006). Do adolescents engage in delinquency to attract the social attention of peers? An extension and longitudinal test of the social reinforcement hypothesis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 43, 387-411.

Reid, F. J. M., i Reid, D. (2010). The expressive and conversational affordances of mobile messaging. *Behaviour i Information Technology*, 29, 3-22.

Renfrow, D. G., i Rollo, E. A. (2014). Sexting on campus: Minimizing perceived risks and neutralizing behaviours. *Deviant Behavior*, 35, 903-920.

Reyns, B. W., Burek, M. W., Henson, B., i Fisher, B. S. (2013). The unintended consequences of digital technology: Exploring the relationship between sexting and cybervictimization. *Journal of Crime and Justice*, 36, 1-17.

Reyns, B. W., Henson, B., i Fisher, B. S. (2014). Digital deviance: low self-control and opportunity as explanations of sexting among college students. *Sociological Spectrum*, 34(3), 273-292.

Rice, E., Rhoades, H., Winetrobe, H., Sanchez, M., Montoya, J., Plant, A., i Kordic, T. (2012). Sexually explicit cell phone messaging associated with sexual risk among adolescents. *Pediatrics*, 130(4), 667-673

Ringrose, J., Gill, R. Livingstone, S., i Harvey, L. (2012). *A qualitative study of children, young people and 'sexting': A report prepared for the NSPCC*.

National Society for the Prevention of Cruelty to Children Report. http://eprints.lse.ac.uk/44216/1/_Libfile_repository_Content_Livingstone%2C%20S_A%20qualitative%20study%20of%20children%2C%20young%20people%20and%20%27sexting%27%20%28LSE%20RO%29.pdf

Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., i Livingstone, S. (2013). Teen girls, sexual double standards and “sexting”. Gendered value in digital exchange. *Feminist Theory*, 14(3), 305-323.

Salmivalli, C., Poskiparta, E., Ahtola, A., i Haataja, A. (2013). The implementation and effectiveness of the KiVa antibullying program in Finland. *European Psychologist*, 18(2), 79-88.

Salmivalli, C., i Poskipart, E. (2012). KiVa antibullying program: Overview of evaluation studies based on a randomized controlled trial and national rollout in Finland. *International Journal of Conflict and Violence*, 6(2), 293–301.

Scholes-Balog, K. E., Hemphill, S. A., Evans-Whipp, T. J., Toumbourou, J. W., Patton i G. C. (2016). Developmental trajectories of adolescent cannabis use and their relationship to young adult social and behavioural adjustment: A longitudinal study of Australian youth. *Addictive Behaviors*, 53, 11 – 18.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.

Schwartz, S. H., i Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*, 38(3), 230-255.

Scott, A. M., i Caughlin, J. P. (2014). Enacted Goal Attention in Family Conversations about End-of-life Health Decisions. *Communication Monographs*, 81(3), 261-284.

Scott, C. L., i Temporini, H. (2010). Forensic issues and the Internet. U: Benedek, E., Ash, P., Scott, C. L., (Ur.) Principles and Practice of Child and Adolescent Forensic Mental Health. (str. 253-261). American Psychiatric Publishers.

Sesar, K., i Dodaj, A. (2019). Sexting and emotional regulation strategies among young adults. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 7(1), 1-25.

Sesar, K., Dodaj, A., i Šimić, N. (2019). Motivational determinants of exchanging sexually explicit content among adolescents. *Psihologijske teme*, 28(3), 461-482.

Seto, M. C., Lalumiere, M. L., i Quinsey, V. L. (1995). Sensation seeking and males sexual strategy. *Personality and Individual Differences*, 19, 669-675.

Shackelford, T. K., i Liddle, J. R. (2014). Understanding the mind from an evolutionary perspective: and overview of evolutionary psychology. *WIREs Cogn Sci*, 5, 247-260.

Shafron-Perez, S. (2009). Average teenager or sex offender? Solutions to the legal dilemma caused by sexting. *The John Marshall Journal of Computer & Information Law*, 26, 431-451.

Sharabany, R., Eshel, Y., i Hakim, C. (2008). Boyfriend, girlfriend in a traditional society: Parenting styles and development of intimated friendships among Arabs in school. *International Journal of Behavioral Development*, 32(1), 66-75.

Siegle, D. (2010). Cyberbullying and sexting: Technology abuses of the 21st century. *Gifted Child Today*, 33(2), 14-16.

Siibak, A. (2009). Constructing the self through the photo se lection-visual impression management on social websites. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 3(1), 1.

Simpson, B. (2013). Challenging childhood, challenging children: Children's rights and sexting. *Sexualities*, 16(5-6), 690-709.

Skinner, W., i Fream, A. (1997). A social learning theory analysis of computer crime among college students. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34, 495-518.

Smith, M., i DiClemente, R. J. (2000). STAND: An educator-training curriculum for sexual risk reduction in the rural. *Preventive Medicine* 30(6), 441-449.

Southerland, E. H. (1947). *Principles of criminology*. Lippincott.

Sprecher, S., Hatfield, E., Cortese, A., Potapova, E., i Levitskaya, A. (1994). *The Journal of Sex Research*, 31(2), 125-132.

Strassberg, D., McKinnon, R., Sustaita, M., i Rullo, J. (2013). Sexting by high school students: An exploratory and descriptive study. *Archives of Sexual Behavior*, 42(1), 15-21.

Subrahmanyam, K., i Smahel, D. (2011). *Digital youth: The role of media in development*. Springer.

Ševčíková, A., Vazsonyi, A. T., Širůček, J., i Konečný, Š. (2013). Predictors of online and offline sexual activities and behaviors among adolescents. *Psychology Faculty Publications*, 123.

Ševčíková, A. (2016). Girls' and boys' experience with teen sexting in early and late adolescence. *Journal of Adolescence*, 51, 156-162.

Temple, J. R., Le, V. D., van den Berg, P., Ling, Y., Paul, J. A., i Temple, B. W. (2014). Brief report: Teen sexting and psychosocial health. *Journal of Adolescence*, 37, 33-36.

Temple, J. R., i Choi, H. (2014). Longitudinal association between teen sexting and sexual behavior. *Pediatrics*, 134(5), 1287-1292

Temple, J. R., Paul, J. A., van den Berg, P., Le, V. D., McElhany, A., i Temple,

B. W. (2012). Teen sexting and its association with sexual behaviors. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 166(9), 828-833.

Theodore, S. (2010). Integrated response to sexting: utilization of parents and schools in deterrence. *Journal of Contemporary Health Law and Policy*, 27, 365.

Thorlindsson, T., i Bjarnason, T. (1998). Modeling Durkheim on the micro level: A study of youth suicidality. *American Sociological Review*, 63, 94-110.

Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection. U B. Campbell (Ur.), *Sexual selection and the descent of man* (str. 136-179). Aldine DeGruyter.

Tungate, A. (2014). Bare necessities: The argument for a 'revenge porn' exception in Section 230 immunity. *Information and Communications Technology Law*, 23(2), 172-188.

Tynes, B. M., i Mitchell, K. (2013). Black youth beyond the digital divide: Age and gender differences in internet use, communication patterns and victimization experiences. *Journal of Black Psychology*, 40(3), 291-307.

Vanden Abeele, M., Roe, K., i Eggermont, S. (2012). An exploration of adolescents' sexual contact and conduct risks through mobile phone use. *European Journal of Communication*, 37, 55-77.

Vanden Abeele, M., Roe, K. i Eggermont, S. (2012). An exploration of adolescents' sexual contact and conduct risks through mobile phone use. *Communications: European Journal of Communication*, 37(1), 55-77.

Vanden Abeele, M., Campbell, S.W., Eggermont, S., i Roe, K. (2014). Sexting, mobile porn use, and peer group dynamics: boys' and girls' self-perceived popularity, need for popularity, and perceived peer pressure. *Media Psychology*, 17(1), 6-33.

Van Doorn, N. (2011). Digital spaces, material traces: How matter comes to matter in online performances of gender, sexuality and embodiment. *Media Culture and Society*, 33(4), 531-546.

Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Ponnet, K., i Walrave, M. (2014). Brief report: The association between adolescents' characteristics and engagement in sexting. *Journal of Adolescence*, 37(8), 1387-1391.

Visted, E., Vøllestad, J., Birkeland Nielsen, M., i Schanche, E. (2019). Emotion regulation in current and remitted depression: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 18(9), 756.

Vrselja, I. Pacadi, D., i Marinčić, J. (2015). Odnos sekstinga sa seksualno rizičnim ponašanjem i nekim psihosocijalnim čimbenicima. *Psihologijske teme*, 24(3), 425-447.

Zemmels, D. R. (2012). Youth and new media: Studying identity and meaning in an Evolving Media Environment. *Communication Research Trends*, 31(4), 4-22.

Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal*.

Lawrence Erlbaum Associates.

Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge University Press.

Walgrave, M., Heirman, W., i Hallam, L. (2013). Under pressure to sext? Applying the theory of planned behaviour to adolescent sexting. *Behaviour and Information Technology*, 33, 85-97.

Walker, J., i Moak, S. (2010). Child's play or child pornography: The need for better laws regarding sexting. *Academy of Criminal Justice Sciences*, 35, 3-9

Walker, S., Sancic, L. i Temple-Smith, M. (2013). Sexting: Young women's and men's views on its nature and origins. *Journal of Adolescent Health*, 52, 697-701.

Wang, J. L., Jackson, L. A., Zhang, D. J., i Su, Z. Q. (2012). The relationships among the Big Five Personality factors, self-esteem, narcissism, and sensation-seeking to Chinese University students' uses of social networking sites (SNSs). *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2313-2319.

Weinberg, M., Lottes, I., i Shaver, F. (1995). Swedish or american heterosexual college youth: Who is more permissive? *Archives of Sexual Behavior*, 24(4), 409-437.

Weisskirch, R. S., i Delevi, R. (2011). 'Sexting' and adult romantic attachment. *Computer in Human Behavior*, 27, 1697-1701.

Widmer, E. D., Treas, J., i Newcomb, R. (1998). Attitudes toward nonmarital sex in 24 countries. *The Journal of Sex Research*, 35(4), 349-358.

Williford, A., Elledge, L. C., Boulton, A. J., DePaolis, K. J., Little, T. D., i Salmivalli, C. (2013). Effects of the KiVa antibullying program on cyberbullying and cybervictimization frequency among Finnish youth. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 42(6), 820-833.

Wolak, J., i Finkelhor, D. (2011). *Sexting: A typology*. Crimes against Children Research Center.

Wolak, J., Finkelhor, D., i Mitchell, K. J. (2012). How often are teens arrested for sexting? Data from a national sample of police cases. *Pediatrics*, 129, 4-12.

Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J., i Ybarra, M. (2008). Online "predators" and their victims: myths, realities, and implications for prevention and treatment. *American Psychologist*, 63, 111-128.

Wood, W., i Eagly, A.H. (2010). Gender. U S. T. Fiske, D. T. Gilbert, i G. Lindzey (Ur.), *Handbook of social psychology* (str. 629-667). Wiley.

Ybarra, M. L., i Mitchell, K. J. (2014). "Sexting" and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 55(6), 757-764.

PRILOZI

Prilog 1. Adaptirana verzija Skale seksting ponašanja

Molimo vas da pažljivo pročitate pitanja koja slijede i procijenite svoja iskustva s primanjem, slanjem i prosljeđivanjem seksualno eksplicitnih sadržaja preko elektroničkih medija (mobilnog telefona, osobnog računala..). Za svako od navedenih pitanja trebate procijeniti koliko često ste imali navedena iskustva, odnosno koliko često ste vi sudjelovali u navedenim aktivnostima. Učestalost trebate procijeniti na skali od 1 do 5, pri čemu brojevi znače sljedeće:

- 1 – nikad
- 2 – rijetko
- 3 – povremeno
- 4 – često
- 5 – uvijek.

Napomena: pod pojmom polugole fotografije/videozapisa razumijevaju se fotografije/videozapisi na kojima je osoba u donjem rublju. Pod pojmom gole fotografije/videozapisa razumijevaju se fotografije/videozapisi na kojima je osoba bez jednoga dijela donjeg rublja ili potpuno gola.

1. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) <u>primili od osobe s kojom komunicirate:</u>					
fotografije na kojima je ta osoba polugola ili gola?	1	2	3	4	5
videozapise na kojima je ta osoba polugola ili gola?	1	2	3	4	5
2. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) <u>poslali vlastite:</u>					
fotografije na kojima ste polugoli ili goli?	1	2	3	4	5
videozapise na kojima ste polugoli ili goli?	1	2	3	4	5
3. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) <u>javno objavili vlastite:</u>					
polugole ili gole fotografije?	1	2	3	4	5

polugole ili gole videozapise?	1	2	3	4	5
4. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) javno objavili tuđe:					
polugole ili gole fotografije?	1	2	3	4	5
polugole ili gole videozapise?	1	2	3	4	5
5. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) proslijedili drugoj osobi:					
fotografije neke osobe koja je na tim fotografijama polugola ili gola?	1	2	3	4	5
videozapise na kojima je neka osoba polugola ili gola?	1	2	3	4	5
6. Koliko često ste putem aplikacija na mobilnom telefonu i/ili društvenih mreža na internetu (<i>Viber, What's App, Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter</i> ili <i>e-mail</i>) primili proslijeđene:					
fotografije na kojima je osoba polugola ili gola?	1	2	3	4	5
videozapise na kojima je osoba polugola ili gola?	1	2	3	4	5

7. S koliko ste osoba razmijenili polugole ili gole fotografije i/ili videozapise?

8. Polugole ili gole fotografije/videozapise poslao/poslala sam: (može se zaokružiti više odgovora):

- 1 – ne razmjenjujem ni s kim
- 2 – prijateljima i/ili poznanicima
- 3 – osobama koje mi se sviđaju
- 4 – osobi s kojom izlazim
- 5 – osobi s kojom sam u intimnoj vezi (npr. dečko/djevojka)
- 6 – nepoznatoj osobi.

9. Polugole ili gole fotografije i/ili videozapise primio/primila sam od: (možete zaokružiti više odgovora):

- 1 – ne razmjenjujem ni s kim
- 2 – prijateljima i/ili poznanicima
- 3 – osobama koje mi se sviđaju
- 4 – osobi s kojom izlazim
- 5 – osobi s kojom sam u intimnoj vezi (npr. dečko/djevojka)
- 6 – nepoznatoj osobi.

10. Koje aplikacije najčešće upotrebljavate za razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja (možete zaokružiti više odgovora)?

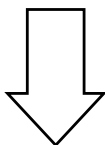
- a) *Viber*, b) *What's App*, c) *Instagram*, d) *Snapchat*, e) *Facebook*,
f) *Twitter*, g) *e-mail*, h) nijednu, i) drugo (dopiši koju) _____

Prilog 2. Hodogram procjene sudjelovanja u sekstingu

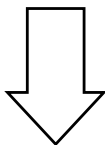
Otkrivanje

Otkrivanje sudjelovanja u sekstingu može se provesti na različite načine. Primjerice, mlada osoba koja sudjeluje u sekstingu može obavijestiti učitelja, razrednika, stručnog suradnika ili bilo koje drugo školsko osoblje. O sudjelovanju u sekstingu može obavijestiti i prijatelj ili roditelj nekoga iz škole ili izravno policiju.

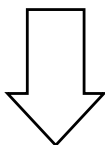
Održavanje sastanka tima stručnjaka

Tijekom sastanka procjenjuje se rizik za mladu osobu, nužnost informiranja socijalne službe/policije ili kontaktiranja drugih ustanova, važnost uključivanja roditelja, kao i koje su dodatne informacije potrebne za daljnji rad s osobama koje sudjeluju u sekstingu

Intervju s osobom/osobama uključenima u seksting

Važno je prepoznati postoji li prisila ili pritisak za sudjelovanje u ovakvom ponašanju. Nužno je izbjegavati pitanja vezana uz to zašto je osoba to učinila. Također, važno je osigurati osjećaj sigurnosti i podrške osobi koja je sudjelovala u sekstingu.

Informiranje roditelja

Roditelji bi trebali biti upućeni u ranoj fazi procjene sudjelovanja u sekstingu. Iznimka je ako se procijeni da bi informiranje roditelja učinilo štetu mladoj osobi. Međutim, važno je da odluku o tome da roditelji ne budu informirani profesionalci provedu zajedno s drugim ustanovama, poput policije ili socijalne službe.

Napomena: postoji li sumnja da je u bilo kojemu trenutku postupka osoba prisiljena ili ucjenjivana na sudjelovanje, ako postoji sumnja u suglasnost koju je osoba dala (npr. snižene kognitivne sposobnosti), ako je u sudjelovanje uključena odrasla osoba; postoji li neuobičajena seksualna aktivnost s obzirom na razvojnu dob osobe, ako sadržaj uključuje seksualnu aktivnost osobe mlađe od 13 godina te ako postoji uvjerenje da je osoba pod rizikom (npr. počinjenja suicida), nužno je kontaktirati policiju ili socijalnu službu.

O AUTORICAMA

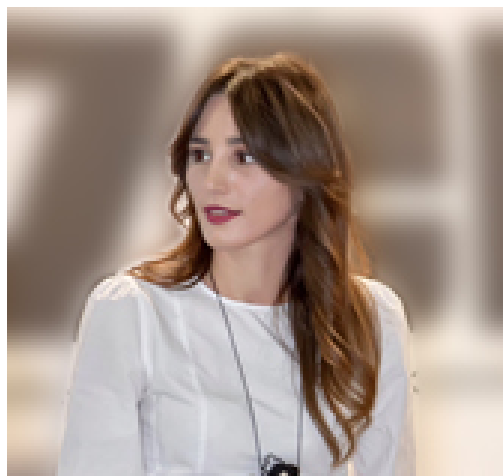
Kristina Sesar

Kristina Sesar izvanredna je profesorica i pročelnica Studija psihologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Na matičnom je fakultetu uvela, organizirala i vodila više različitih predmeta iz kliničke psihologije na preddiplomskim i diplomskim studijima. Također dugi niz godina predaje na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti u Mostaru te na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Mostaru.

U znanstvenom se radu bavi ispitivanjem različitih oblika nasilja (vršnjačkog nasilja, nasilja preko interneta, nasilja u obitelji i nasilja u intimnim vezama) te sekstinga. Sudjelovala je u radu i bila voditeljica desetak stručnih i znanstvenih projekata. S priopćenjima je sudjelovala na brojnim domaćim i međunarodnim skupovima. U koautorstvu objavila više od pedeset znanstvenih i stručnih radova te nekoliko priručnika i poglavlja u knjigama. Recenzirala je zbornike radova sa znanstveno-stručnih skupova i radove u domaćim i međunarodnim časopisima. Kao članica Programskog organizacijskog odbora sudjelovala je u organizaciji nekoliko međunarodnih znanstveno-stručnih skupova. Dobitnica je nagrade za znanstveni rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru.

Voditeljica je Centra za mentalno zdravlje te koordinator medicinskog tima Doma za djecu s poteškoćama u razvoju „Marija naša Nada“, Široki Brijeg. Trenutačno je članica Vijeća Filozofskog fakulteta u Mostaru, te različitih fakultetskih odbora i povjerenstava.

Arta Dodaj

Arta Dodaj diplomirala je psihologiju na Filozofskom fakultetu u Mostaru, a doktorirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radi kao docentica na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru te na Sveučilištu u Mostaru.

Znanstvenoistraživački rad rezultirao je autorstvom i koautorstvom u više od dvadeset znanstvenih radova, te dvama poglavljima u knjizi. Na domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim skupovima sudjelovala je s više od 30 priopćenja. U okviru razmjene, dodatno se znanstveno i stručno usavršavala na Karl Franzes Sveučilištu u Grazu (Austrija), Sveučilištu u Münsteru (Njemačka), Masaryk Sveučilištu u Brnu (Češka), Institutu Superior Miguel torga u Coimbri (Portugal) i Bahçeşehir sveučilištu u Istanbulu (Turska).

Kao članica Programskog organizacijskog odbora sudjelovala je u organizaciji međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 21. i 22. Dani psihologije u Zadru. Recenzirala je zbornike radova sa znanstveno-stručnih skupova i radove u domaćim i međunarodnim časopisima te jedan priručnik.

Godine 2016. dobila je priznanje Filozofskog fakulteta u Mostaru za nastavno-stručni rad i osobit doprinos promociji Fakulteta u javnosti, a 2019. godine za znanstvenu djelatnost.

RECENZIJE

Upravo zbog toga što nastoji cjelovito i objektivno razmotriti fenomen sekstinga, knjiga pod naslovom Seksting: razmjena seksualno eksplicitnog sadržaja, koju su napisale Kristina Sesar i Arta Dodaj, oslanjajući se na višestruke izvore vlastitih i tuđih naučnih istraživanja, predstavlja važan poduhvat. Autorice, već vrlo renomirane i uspješne mlade znanstvenice u području proučavanja raznih oblika vršnjačkog nasilja i zlostavljanja među mladima, zasnovala su ovaj rad, ne samo na opsežnom poznavanju suvremenih spoznaja u svjetskoj literaturi o ovim problemima, nego i na nizu vlastitih istraživačkih radova i razmišljanja koja su dala originalna teorijska rješenja i podlogu za buduće napretke u istraživanjima u ovoj oblasti. Svako poglavlje ove knjige može predstavljati izvor podsticaja i ideja za istraživački i praktični klinički ili preventivni rad psihologa i drugih stručnjaka koji se bave mentalnim zdravljem mladih. Smatram da će ova knjiga biti zanimljiva i korisna, ne samo profesionalcima na ovom polju, nego i kao udžbeničko štivo za studente psihologije i drugih srodnih studijskih grupa.

Prof. dr.sc. Renko Đapić

Radi se o izvornom djelu pisanom na hrvatskom jeziku koje daje cjeloviti prikaz sekstinga utemeljen na znanstvenim istraživanjima. Sadržajna jasnoća i preglednost knjige čine je vrlo korisnom u nastavnom procesu studenata psihologije i drugih srodnih pomagačkih usmjerenja iz cijelog niza obveznih i izbornih kolegija usmjerenih na poučavanje fenomena koji proizlaze iz modernog digitalnog doba. Na području Bosne i Hercegovine te Republike Hrvatske, a i šire, ne postoji djelo istog ili srodnog sadržaja. Knjiga je, također, primjerena za stručna dodatna usavršavanja pomagačkih struka. Jednostavan stil pisanja čini ju pogodnom i za mlade i njihove roditelje koje interesira fenomen sekstinga, od samog prepoznavanja pa do krajnjih posljedica i mogućnosti tretmana. Zbog svoje sveobuhvatnosti, ova knjiga je i nezaobilazno štivo i za sve zainteresirane za daljnja znanstvena i stručna istraživanja sekstinga.

Prof. dr. sc. Nataša Šimić

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

364.63:621.395.721.5]159.9(075.8)

SESAR, Kristina

Seksting : razmjena seksualno eksplicitnog sadržaja / Kristina Sesar i Arta Dodaj. -
Mostar : Sveučilište, 2020. - 97 str. ; 25 cm

O autoricama. str. 93-95. - Bibliografija: str. 71-88.

ISBN 978-9958-16-145-2

1. Dodaj, Arta

COBISS.BH-ID 39707910

---

9 789958 161452